

PŘEMYSLOVCI.

Sestavil

V. ŘEZNÍČEK.

Modré knihovny číslo 43.

VII. ročníku číslo 7.

V PRAZE.

Nákladem dra. Václava Řezníčka.

1898.

Na místě úvodu.

Události přítomné doby ve vlastech našich temení ve hrozných utrpeních, křivdách a útocích, jež český lid hlavně následkem vlivů nevládného svého severního a západního sousedství trpěti a snášeti musí.

Proto hlavně vydáváme prostou tuto knížku, abychom pomohli naznačiti, že nynější naše trampoty se sousedem nejsou českému národu docela žádnou novinkou, ale že český stát jim vítězně vzdoruje již nad dobrých tisíc let — — Naznačujeme ve spisku o Přemyslovcích hlavní důvody, proč se státi mohlo, že Čechové tolikráte od nedobrých sousedů trpěli. Nepovídáme v něm nic nového, chceme jenom přítomné době posloužit časově vydaným a populárněji psaným poučením, že netřeba nikomu z nás v bouřích její mysli tratiti, neboť na konec vždycky zvítězila spravedlivá věc naše a proto smíme také nyní doufati, že dobré naše právo zvítězí opět.

Události historické líčíme tím způsobem, že přehlížejíce zašlé doby, v nichž se sběhly, máme při vypravování svém zřetel na přítomnost i budoucnost ne-

zapírajíce při tom citů, jimiž doba naše jest projata. Jako o téže a jedné události, ku př. o bitvě u Sedánu, píše zcela jinak Francouz a zcela jinak Němec, ač jest to událost jedna, tak stejně my při psaní svých historických líčení cítíme se býti příslušníky nejširších vrstev národa českého v době nynější. A tím se také pro svou osobu spravujeme a spravovati budeme, bez ohledu na „nevoli“, jež nám své doby při vydání naší v letech 1891—93 sepsané knihy „Bílá Hora“ byla z nejméně k tomu povolané strany projevena.

◀ Mohli jsme slovuťného její pisatele hned odbýti, avšak ponecháváme si jeho „kritiku“ zatím v záloze pro časy, kdy mu bude na nejvýš nepříjemno o ní slyšeti.

My mu ji totiž připomeneme a na celou jeho kritiku postupem doby mu odpovíme, až bude z vlastní své síly ve veřejném životě něco skutečně znamenat. Mladičkého snažila byla by naše odpověď citelně nebolela, snad by mn dokonce i někde prospěla, ale možná jednou později jako c. kr. universitního profesora rakouských dějin budou ho naše vlídné připomínky jeho vlasteneckých názorů a stanovisk, jimiž se proti nám oháněl, velice třebas i mrzet — —

Tolik měli jsme za potřebné při příležitosti této uvést jako odpověď na přátelské dotazy, udiv a výčitky celé řady historiků a inteligentních mužů, kteří nemohli dobře pochopiti, proč jsme snesli bez důkladné odpovědi ve „Hlasě Národa“ dne 10. února 1895 proti naší knize „Bílá Hora“ od p. dra. Josefa Pekaře vydaný článek.

Někdy bývá dobře, nechat si „přítele“ dozrát >

Na Král. Vinohradech, dne 16. září 1898.

Krásnými, rozmanitých vznětů a poesie plnými pověstmi o českém vyšehradském vladaři Krokovi a o třech věhlasných jeho dcerách Kaši, Tetě a Libuši byl snad každý dnešní Čech hned při prvním svém seznámení se s dějinami svých vlastí takorůz odkojen. To jest také příčinou, že se zde o nich podrobněji nešíříme a že obšírně nevypravujeme, jak se dle pověsti manželem nejmladší a nejsličnější z těchto Krokových dcer stal oráč Přemysl.

Než to sluší vytknouti jako ducha, jako charakteristiku nejstarší, po celé věky v pověstech a ústním poddání tkvící doby dějin českého národa, že oráč, totiž rolník a zemědělec byl rovněž od svého pluhu povolán samou kněžnou na hrad její Vyšehrad, aby se stal jejím manželem, spoluvládcem a knížetem země, v níž potom rod a potomci jeho přes celé pětistiletí více méně šťastně panovali, až se dokonce i krály stali a vlast svou mocnou říší ve středu Evropy učinili, tak že království jejich bylo napotom srdcem tohoto dílu světa, jehož všechen život a veškeré udá-

losti vždycky jsou a budou s tepotem jeho úzce spojeny — —

Že moudrá Libuše, jejíž prozíravost lidu jako prorocký dar připadala, také platně o zvelebení vlasti se starala, tomu svědčí, že dala proti svému hradu Vyšehradu za řekou Vltavou vypražiti kus lesa, na jehož místě založila nový hrad s novým městem, naší pozdější zlatou slovanskou matičkou Prahou.

První potomci Přemyslovi, jež někteří dějepisci bez udání jejich činů nebo zásluh uvádějí v pořadí: Přemysl, Nezamysl, Mnata, Vojen, Unislav, Křesomysl, Neklan a Hostivít, kteréž však jiní čtou jako jenom obzvláště vynikající vladaře s přídomky: Přemysl Nezamysl, Mnata Vojen, Unislav Křesomysl, Neklan Hostivít, náležejí také skoro více v obor vlasteneckého bájesloví, jež se sotva komu podaří platně rozluštití.

Jak dlouho který z nich panoval a co důležitého vykonal, to vše zahaleno jest dávnou zašlostí v neproniknutelnou roušku, z níž však zřetelně vyniká pouze nepřetržitý zápas, kterýž tito čeští vladařové musili vésti s panovačností německou, při čemž bývali věrnými a důležitými spojenci knížat moravských, kteří před tím z Moravy a částí Uher utvořili slavnou říši velkomoravskou, v níž vlastně také jádro českých dějin v této době spočívá a k dalšímu rozvoji klíčí.

Prvním známým knížetem velkomoravským jest Mojmír, jehož panství zabíralo nynější Moravu s Opavskem a celé Slovensko v Uhrách až po Dunaj a sídlem, jeho i jeho nástupců byl pravděpodobno Velehrad.

V dobách těch byly, dle starého podání, Čechy i říše moravská poplatnými dědici Karla Velikého, kterýžto vladař panství své šířil pod zástěrou rozšiřování křesťanství, čímž vlastně tomuto i jeho apoštol-

ským zásadám velice málo platných služeb prokázal. Tyto Karlovy výboje uložily celou řadu slovanských kmenů v nezasloužený hrob a vyvolaly věky přetrvávající nedůvěru Slovanů k Římu, s níž se tito poprvé seznamovali prostředkem ukrutných franckých a německých výbojců. Z toho si ovšem potom další doba nezbytně své opravné závěry učiniti musily.

První křesťanská knížata, se kterýmiž se Slované setkali, nepřinášeli jim pod znamením kříže spasné uvolnění, nýbrž zlou porobu anebo alespoň těžkou poplatnost. Nešťastnějších věrozvěstů křesťanství nemělo nad ty, kteří přišli Slovanů křestit od západu.

Že tito ozbrojení věrozvěstové zrovna příliš křesťansky nesmyšleli, tomu se zdá nasvědčovat, že Čechům jejich pohanství ochotně ponechali, jenom když se zavázali, že jim budou odváděti ročně 500 hřiven stříbra a 120 volů.

Tato poplatnost svými předměty svědčí, že v Čechách bylo nejenom zemědělství ve značném stupni pokroku, ale že tu bylo také již hojně na vzácné kovy dolováno, když ročně tak bohatá daň mohla být do ciziny postupována.

Poplatná závislost Čechů a neznámo jaká závislost Moravy přešla i přes nástupce Karlova, Ludvíka Pobožného na jeho syna Ludvíka, jenž byl králem německým. V dobách těch zmítána byla Karlem Velikým zbudovaná říše nepokoji, jež znamenaly pro poplatné národy slovanské uvolnění. Když pak nepokoje ty byly smlouvou verdunskou r. 843 urovnány, Ludvík ihned pokoušel se o nové utužení své moci především v Čechách. A to provéstí hleděl způsobem, kterýž se stal pro národ český po věky stále se opakující kletbou.

Čechové za dob oněch sestávali z různých kmenů, z nichž každý měl nad sebou vojvodu čili lecha a vojvoda hlavního, uprostřed země sídlícího kmene byl prvním vojvodou, knížetem celého národa. Mezi těmito vojvody panovaly lidské slabosti stejně tak, jako ovládají doposud i sebe povýšenější a mocnější tohoto světa, tak že bylo mezi nimi více hořkostí než-li lásky. A toho německá panovačnost hleděla po nastoupení Ludvíka na nově zřízený trůn německý využítí pro své zájmy v Čechách.

Jenom zájem německé politiky může vysvětliti, že r. 845 „přišlo“ k německému králi 14 českých lechů, kteří se dali se svými družinami pokřtiti. To znamenalo, že se tím dávali v ochranu či lépe řečeno odvislost německou, a to zajisté jenom proto, aby mohli potom s pomocí Ludvíkovou provéstí doma v Čechách proti knížeti a dosavadním zemským řádům — svou osobní z vůli.

Třebas že o události této a zejména o jejím ovoci žádných podrobných zpráv napotom více nestává, tak předce lze ji uváděti v souvislost s politickými příhodami, jež se nad českým národem odehrály ihned roku následujícího, kdy Ludvík vojensky vtrhl do říše moravské a pak i do Čech.

Odtud napotom válčili Čechové s Němci po celou dlouhou řadu let a sice se štěstím dosti příznivým, jež bylo údělem hlavně Mojžírovu nástupci Rostislavovi.

Rostislav i Mojžír byli křesťané, avšak český lid v jejich říši klaněl se doposud bohům pohanským. Němečtí věrozvěstové, jimž lid nerozuměl, namáhali se o jeho pokřesťení marně a to tím více, poněvadž moudrá prozíravost Rostislavova sama se vzpírala tomu,

aby v zemích jeho křesťanství zaváděli Němci, kteří od nich pokřtěným národům jenom ponta nevolnosti a odvislosti přinášeli.

Proto poslal Rostislav do Cařihradu k řeckému císaři Michalovi poselství s prosbou, aby tento mocný vladař lidu moravskému poslal věrozvěsty slovanské. Císař Michal ochotně prosbě Rostislavově vyhověl a vypravil na Moravu učené a věhlasné kazately Cyrilla a Metoděje, kteří jazykem slovanským mluvit uměli již ze svého rodiště Soluně a kteří také nový zákon a nábožné knihy na slovanský jazyk překládali.

Bratři tito s příslušným počtem pomocníků přišli na Moravu r. 863 a jali se zde s největším zdarem v šíření křesťanství pracovat, při čemž nejvydatnějším zdrojem jejich požehnaných úspěchů byla jejich znalost slovanského jazyka, v němž také i bohoslužby zaváděli. Proto též šířilo se křesťanství hned i přes hranice říše moravské do Panonie a později do Čech.

Když pak se apoštolské působení slovanských věrozvěstů Cyrilla a Metoděje tak mocně po zemích moravských a po Panonii, kde vladařil kníže Kocel, rozšířilo, že řízení záležitostí křesťanských zvláštní správy zde vyžadovalo, vypravili r. 867 kníže Rostislav a Kocel bratry Cyrilla a Metoděje do Říma k papeži Adrianovi II. se žádostí o ustavení nových biskupství pro země slovanské, v nichž by byly zavedeny také slovanské bohoslužby.

Jednání o to, jehož během Cyrill v Římě zemřel, protáhlo se na dobu dvou let z té příčiny, poněvadž němečtí biskupové z Bavor návrhům a žádostem slovanských věrozvěstů se protivili prostředky namnoze i nekřesťanskými, k nimž zajisté bezpodstatné osočování přičísti možno. Než tato práce bavorských biskupů

byla marností, neboť papež přes ni jmenoval Metoděje biskupem moravsko-panonským.

Avšak z těchto snah po docílení církevní neodvislosti Moravy od říše německé učinil německý král Ludvík otázku politickou a zdvihl proti Rostislavovi válku, v níž Rostislava nejdříve sice jistým do podrobností neznámým způsobem skrušil, avšak když tento bez ohledu na to prováděl svou vůli dále, vypravil proti němu znovu r. 869 dvojí vojsko, jež vedli synové jeho Karloman a Karel, kteří se však vrátili z této vojny s nepořízenou. Rostislav neodvislé své stanovisko v církevních záležitostech oproti německé politice uhájil.

Než v době, kdy měl ovoce tohoto svého vítězství uplatniti, zrazen byl svým bratrovcem Svatoplukem, údělným knížetem nitranským, kterýž zaslepen vlastní vládychtivostí dorozuměl se s Němci proti svému strýci, ježž lstivě zajal a vydal Karlomanovi. Německý král Ludvík dal potom Rostislava oslepiti a za živa pochoval ho ve kterémsi klášteře v Němcích. Na Moravu dolehly pak hrozné bědy. Karloman ji s velkým vojskem opanoval, ustanovil nad ni německé vladaře, biskupa Metoděje zajal a do Němec odvezl a doposud ve slovanském duchu vedené církevní záležitosti na Moravě odevzdal ve správu německých biskupů bavorských.

Události tyto znamenají první, v historii známou bolestnou ránu zasazenou rozvoji křesťanského slovanského státu v mezích zemí koruny české. A to tím více, an ani zrádný Svatopluk bez těžkého poškození říše moravské nezasedl ihned po Rostislavovi na její trůn, nýbrž byl také zajat, žalářován a souzen . . .

Než v této ošklivé zápletce svého knížecího rodu zůstal si český lid v říši moravské věrným a povstav

proti cizincům, bez knížete ze země je vyhnal a sice pro Němce tak nebezpečným způsobem, že král Ludvík k vůli upokojení Moravanů nucen byl uvězněného Svatopluka propustiti, aby jenom povstálý slovanský lid uchlácholil. Svatopluk vypravil se na Moravu s novým německým vojskem, proti němuž se však na moravské půdě s povstálým lidem dohodl a postavil a krvavě je potřel. Potom dosedl na knížecí trůn moravský jako vladař. Při tom patrně Moravanům vydatně pomáhali proti Němcům Čechové, neboť následovní německé tažení proti Moravě roku 872 platilo stejně také Čechům, avšak snad právě proto, že Čechy a Morava stály v družné vojenské jednotě, potkalo se s naprostým nezdarem, jemuž následovala pro Němce veliká nesnáz. Roku napotomního totiž vytrhl proti nim sám Svatopluk a německý král Ludvík nucen byl r. 874 ve Forcheimě uzavřít s ním mír, kterýž znamenal pro říši moravskou znamenité úspěchy, jak v politické, tak i v církevní neodvislosti.

Jednak připadla Panonie v držení Svatoplukovo, Čechy přilnuly těsně k Moravě, kamž vrátil se také ze svého zajetí z Němec i biskup Metoděj, jež bavorští biskupové k naléhání papeže Jana VIII. za těchto poměrů musili propustiti. Vojenská, vlastně národní jednota Moravanů s Čechy pak posvěcena a sesílena byla také i jednotou víry, jednotou náboženskou, neboť český kníže Bořivoj ihned po tom dal se se svou chotí Ludmilou, dcerou pšovského vojvody Slavibora a se svým dvorem od Metoděje pokřestiti a napotom víru křesťanskou slovanskými věrozvěsty šířil i v Čechách, kde byl první křesťanský chrám založen na Levém Hradci a druhý na hradě pražském, kterážto místa byla tehdy patrně asi nejznamenitějšími v zemi české.

Mimo to založeny byly také křesťanské chrámy na Vyšehradě a v Hradci nad Labem vedle mnoha jiných, o nichž se více jako o prvních křesťanských svato-
stáncích v Čechách šířeji jmenovitě nemluví.

Odtud vládl Svatopluk podporován láskou a přátelstvím Čechů, kteří mu byli nezdolnou bradbou proti výbojnosti německé, šťastně a mocně tak, že kolem trůnu jeho vzrostla první historická slovanská veleřiše zabírající vedle Moravy a Panonie i Krakovsko, Slezsko a saské Polabí až k Magdeburku.

Němci se rozvoji Svatoplukovy veleřiše slovanské vzpírali více neodvážili, ana moc její vzrostla tak, že Svatopluk rozhodoval vůli svou i ve svém sousedství — německém. Země česká pak stala se od něho rovněž odvislou, neboť po smrti Bořivojově r. 889 či 890 synové jeho, Spytihněv a Vratislav nestali se více vladaři celé země, anobřž vévodili jenom nad kmenem českým. Svrchovaným českým mocnářem zemským byl Svatopluk, kterýž byl, jak se zdá, šťastnějším vojákem, než li prozíravým politikem.

Veleřiše Svatoplukova vznikla a zmohutněla především na základě české národní jednoty, na základě slovanského sdružení, jehož předním tmelem a požehnáním bylo působení slovanských věrozvěstů, zejména Metoděje, kterýž se zatím stal arcibiskupem. Svatopluk však i přese všechny své hořké zkušenosti, jež mu politika německá poskytla příležitost zažiti, pozval si ke svému dvovu na Velehrad německé kněze snad jako diplomaty k vůli svým nezbytným stykům s německou říší a tu podlehl jejich vlivu tak, že dokonce jeden z nich, Wiching jménem, stal se biskupem nitranským, z čehož a z povýšení biskupa Metoděje na arcibiskupa souditi lze, že bylo v říši moravské

biskupů zajisté ještě více, kteří byli asi obřadu slovanského. O těch německá historie opatrně mlčí jako o všem, co nebylo prospěchem a zájmem německým.

Toto usazení německých kněží ve slovanské říši moravské mělo za následek rozmanité třenice mezi nimi a mezi kněžími slovanskými, což vedlo různým zakročením k tomu, že papež připustil, aby v říši moravské konány vedle bohoslužeb slovanských také bohoslužby latinské. To pak bylo nepochybnou příčinou, že brzy po smrti arcibiskupa Metoděje (r. 885) většina duchovních stoupenců jeho ušla příkořím kněží německých do Bulhar.

Tyto poměry také způsobily, že po skonání Metodějově nebyl ihned jmenován jeho nástupce. V Římě patrně váhali, ze kterého obřadu měl by býti arcibiskup vybrán. Proti slovanskému pracoval mocný německý vliv a pro slovanský byl národ a jeho předáci. Z toho nastaly pochopitelné zmatky a spory, v nichž byl Svatopluk nerozhodným a jež zvětšila zrovna v době té vypuknuvší nová válka mezi ním a Němci, v které se pak Svatoplukem druhdy na Velehradě hejčkaní diplomaté říši moravské nanejvýš zle odvděčili.

Němcům vládl po Karlomanovi levobočný syn jeho Arnulf. Ten věděl, že sám říši velkomoravskou nezmuže a proto nekřesťanským způsobem zavolał si r. 892 na pomoc proti ní divé hordy pohanských Maďarů, kteří tehdy kočovali po nynější Moldavě. A tak se stalo, že Svatopluk musil nepříteli čeliti na dvou stranách současně. Než-li však toto dvojstranné napadání říše své přemohl, rozloučil se (r. 894) se světem a nástupcem jeho stal se syn jeho Mojmir, jehož mladší bratr Svatopluk měl se spokojiti s menším odvislým údělem.

Svatopluk tento však zapomenul nejenom ustanovení otcova, ale zapomenul se sám nad sebou a ze závisti oproti bratru Mojžírovi spojil se proti němu s německým králem Arnulfem, jemuž ku pomoci přispěl také i druhdy Svatooplukem podporovaný biskup Wiching, který v této povážlivé době říší moravskou a své biskupství v Nitře opustil a stal se kancléřem říše Arnulfovy, jemuž proti Moravanům velice vydatně dovedl pomáhati, když moravský stát dříve byl do nejdůležitějších podrobností poznal.

Stejně pak nepřátelsky zachovali se oproti říši moravské čeští Přemyslovci, kteří snížení své otcem Svatooplukem nanejvýš těžce nesli a proto po smrti jeho Bořivojovi synové Spytihněv i Vratislav odebrali se se všemi českými vojvody do Řezna k Arnulfovi, aby si od něho vyžádali ochrany — proti Moravě.

Události tyto asi způsobily v první řadě zmar slovanské říše moravské a dalšího jejího rozvoje.

Mojmír se sice statečně bránil dotírajícím naň nepřátelům, Němce podle všeho zahnal, avšak Maďary sám nepřemohl, nýbrž brzy jim i se svou říší podlehl tak, že se stali záhy nebezpečnými i Němcům, kteří byli od nich také v okolí Prešpurka r. 907 poraženi a tak na zříceninách slovanské veleříše moravské vznikla následkem politiky německé nová říše maďarská, jejíž zřízení mělo nejenom pro země české, ale pro celou Evropu dalekosáhlé důsledky, pro Čechy pak jako národ i stát bylo událostí nanejvýš osudnou.

Zřízením říše maďarské byly české země oddílny od ostatních křesťanských zemí slovanských, tak že v ohledu národním byly zůstaveny nyní po většině jenom sobě a v ohledu náboženském jako země křesťanské nezbytně musily vejíti ve styk s říší ně-

meckou. Následkem toho pak bylo, že na Moravě a v Čechách arcibiskupem Metodějem zavedené církevní řády a slovanské bohoslužby překonány byly postupem doby z Němec napotom zde rozšířovaným obřadem latinským. A tak byl divými hordami maďarskými, jež se na největší části vznikající slovanské říše velkomoravské usadili a nový svůj stát zřídili, vykázán národní, církevní i státní politice české směr zcela jiný, než-li byl ten, kterýž se zde začal rozvíjeti v době vládaření knížat Rostislava a Svatopluka.

Ovoce nekřesťanské vlastně politiky německé oproti první historické říši slovanské spadlo ve klín divým kočovníkům maďarským, jímž jenom šťastné náhody přály tak, že z nich jako pohané na úkor křesťanských národů a jejich vzdělanosti vytěžili bohaté prospěchy.

Slavná a mocná říše velkomoravská zničena a na troskách jejích začal se bujně vyrůstatí stát maďarský a vedle něho ožil Svatoplukem v říši moravskou pojatý stát český.

Kdyby byly poesie a fantasie v historii přípustnými živly, tož by český historik mohl a směl v těchto místech zalkati a potoužiti, jak by se zajisté slavně a mocně rozvila slovanská říše moravská, nebýti těch žalostných příhod, jež byly příčinou jejího zmaru.

Český stát i při přízni, již si byli knížata jeho vyprosili v Němcích, musil nyní přestáti těžkou zkoušku a veliké zápasy o své trvání, jež šťastně podstoupil po smrti Svyatoplukově bratr jeho Vratislav. Snad i jméno knížete Vratislava odpovídalo jeho významu na vládařském stolci českém. Jednak musil hranice země své hájiti proti nájezdům Maďarů, kteří se nyní ve své divokosti měrou vrchovatou odsluhovali nedávným svým

protektorům Němcům, co rok podnikajíce loupežné výpravy do Bavor, Švábska, do Sas, Frank a až do Vlach, při kterýchžto hrozných svých jízdách, jež krveprolití a zážehy provázely, v Němcích nikdy dosti důrazného odporu a odbytí nenacházeli. Než Vratislav meze vladařství svého jak na východě, tak i na jihu proti nim tak šťastně obhajoval, že Čechy spustošiti nemohli. Při tom pak zápasil s další nesnází a sice musil zemi svou brániti proti přemoci německého vlivu, kterýž v Čechách hleděl se usazovati prostředkem a pomocí německého duchovenstva, jež se snažilo vytlačiti doposud v Čechách duchovní záležitosti vedoucí kněze obřadu slovanského.

Že slovanské duchovenstvo a jeho řády v době panování Vratislavova měly v Čechách doposud převahu a že slovanský obřad byl zde v největší platnosti, toho ze sporých zpráv o poměrech a událostech tehdejších jest nejsilnějším dokladem záznam, že na nejstarším Vratislavově synu Václavovi vykonány byly od biskupa neznámého jména postřiziny, kterýžto obřad byl církvi latinské neznámý. Z čehož souditi lze, že vykonal je biskup obřadu slovanského, kterýž smrtí Metodějovou a ztroskotáním říše moravské v Čechách nepominul, anobřž dále trval a jenom zvolna, ztrativ svou spojitost se zeměmi jihoslovanskými, hynul a zbaven kořene svého mizel.

Při tom pak jeví se také stopy toho, že některé vojvodské rody české vcházely ženěním ve příbuzenské svazky dokonce s královskou rodinou německou, což pro moc státu českého nemělo důsledky zrovna nejblahodárnější, jak poměr vévody zlického k rodu bavorskému později dokázal.

Když kolem roku 920 Vratislav zemřel, zanechal

tři syny Václava, Boleslava a Svytihněva a čtyři dcery, z nichž jménem uvádí se pouze jediná Přibyslava, kteráž byla chotí vojvody charvatského, jemuž podrobena byla severovýchodní část Čech a nemusí se pokládati zrovna za báj, že založeno bylo od ní anebo na počest její město Přibyslav ve středu kraje, jehož starobylosti dodnes ukazují na dávné, na mnoze skoro předhistorické dolování na stříbro a železnou rudu.

Nástupcem Vratislavovým na stolci knížecím ustanoven byl Václav, při smrti otcově teprve osmnáctiletý, Boleslav pak obdržel úděl ve kraji pšovském, kterýž as po smrti Slaviborově, otci manželky Bořivojovy Ludmily, připadl dědictvím Přemyslovcům. Do doby Václavovy a Boleslavovy zletilosti panovala jejich matka Drahomíra, rodem kněžna stodorská ze země Luticů, kteří tehdy ještě pokřesťení nebyli. O trvalou moc v zemi, to jest o náklonnost dědiců české země, vznikl patrně tuhý zápas mezi ní a mezi kněžnou Ludmilou, jež proslula jako stkvoucí vzor ctností křesťanských. Drahomíra pak zbavila se této své soupeřky v zemi tím, že ji dala na hradě jejím Tetíně r. 921 úkladně sprovoditi ze světa a potom prováděla ve všech směrech v zemi svou vůli, kteráž nemusila však býti podle nynějších názorů v ohledu národním a politickém tak špatnou, jako byla nedobrou a nešťastnou Drahomířina cesta a jejímu umožnění.

Jednáním svým popudila Drahomíra proti sobě značnou část národa, tak že r. 923 vtrhl do Čech bavorský vévoda Arnulf a sice podle všeho zdání užil této doby jako příležitosti k sesílení moci vévodského rodu zlického na úkor moci knížecí. Sídlem rodu toho byl hrad Libice a podrobena mu byla snad skoro polovina Čech. Snahy rodu toho směřovaly asi k tomu,

aby se vojvodové zliční zmocnili vladařské moci v celé zemi, tak že když kníže Vácslav dospěl k mužným letům a vládu po otci nastoupil, musil válečným vytažením do pole práva svá především proti zlickému vévodovi Radislavovi hájiti a uplatniti. O vojně té vypráví známá legenda, kteráž svědčí nejenom o ušlechtilém smýšlení knížete Vácslava, anobrž také i o jeho osobní hrdinnosti.

Když se totiž proti sobě táhnoucí vojska u Žitoře (Štolmíře) ve kraji kouřimském měla sraziti, tu kníže Vácslav, aby předešel vražednému krveprolití bitevnímu, vyzval vojvodu Radislava na osobní souboj, jehož výsledek měl o jejich sporu rozhodnouti. Radislavovi nezbylo, než-li vyzvání Vácslavovo přijmouti, když však proti němu vyjel, tu se mu prý zdálo, že se nad knížetem Vácslavem vznáší anděl s mečem v ruce. Zjevení to přimělo Radislava, že před Vácslavem padl na kolena a že se mu podal, čímž byl spor jejich nekrvavě vyřízen, ovšem že tím krevní svazky rodu zlického s Německem nebyly spřetrhány.

V Němcích za časů těchto panoval král Jindřich saský, zvaný Ptáčník, kterýž krutými vojny podmaňoval si Slovary polabské a panství své rozšířil až ke hranicím českým, čímž nabyl v Němcích takového vlivu, že vévoda bavorský Arnulf se mu podrobil. Výbojnost Jindřichova vybuchela pak až do té míry, že usmyslil si pod svou svrchovanost podrobiti také zatím od Němců dost neodvislé Čechy a proto s pomocí Arnulfa bavorského, kterýž měl zajisté že rodinný zájem na pokolení českých knížat pražských, vtrhl r. 928 do Čech a přiblížil se až ku Praze. Snad vojvodové čeští svého knížete nepodporovali tak, aby tomu mohl zabrániti. Kníže Vácslav odložil krvavý boj s Němci, jež tento-

kráte ze země zahnatí nemohl, na dobu příhodnější, uvolil se králi Jindřichovi znovu odváděti starodávný roční poplatek 120 volů a 500 hřiven stříbra, což nasvědčuje tomu, že se Němci ochotně spokojili vlastně s nepatrnou výhodou v Čechách. To znamená, že odvislost Čech od Německa byla jenom dočasnou, pokud totiž český vladař necítil dosti sil, aby odvádění poplatku toho odepřel.

Politika knížete Václava, jehož česká říše byla jednak v nitru svém částečně prostředkem některých vévodů oddaná Němcům a pak novou říší maďarskou odtržena byla od ostatních křesťanských zemí slovanských, byla nanejvýš moudrou, když se vyhýbala vysílení a i možnému potření na bojišti od několikrát silnějších Němců a když hledala východiště z tohoto postavení upevněním ducha národního ve smyslu křesťanském, spoléhajíc se na čas, který tentokráte jediný svými náhodami mohl Čechům k nové neodvislosti dopomoci. Proto kníže Václav hleděl svou spravedlivostí a zaváděním křesťanských řádů a pokoje v zemi její zesílit a rozvoj její zvelebiti. Že se mu to dařilo, souditi lze ze zakládání četných nových chrámů na rozmanitých místech v zemi a především ze stavby kostela na hradě pražském, kterýžto chrám založil ke cti sv. Víta, patrona saského a k vysvěcení jeho pozval řezenského biskupa Tuta, z čehož však nenásleduje, že Čechy proto náležely k biskupství řezenskému a to tím spíše lze popírati, any služby Boží ve svatovítském chrámě odbývány byly napotom způsobem obvyklým v kostelích biskupských.

Než nepokojná povaha českého panstva v době tohoto klidného vládaření Václavova, kdy jen právo, spravedlivost a skutečná zásluha rozhodovaly, těmto

křesťansky utěšeným poměrům nechtěla rozuměti. Dychtíc po odsluhách a výtržkách štvála jednak Václava proti matce Drahomíře a pak zejména popouzela proti němu ohnivějšího bratra Boleslava, kterýž zbudovav si na Pšovsku hrad Boleslav (starou) podle vlastní libosti bez ohledu na křesťanské zásady vladařil zde tak, že zván byl proto ukrutným.

Nepovědomo zdaž z touhy po panování v celé zemi, anebo z pochybného domnění, že by lépe Němcům čeliti dovedl, pojal úmysl bratra Václava ze světa sprovoditi. Za příčinou tou pozval ho na Boleslav ke křtinám druhorozeného svého syna Křišťana, obecně zvaného Strachkvasa, kterýž se mu narodil ve druhé polovici roku 935 a tam na ráno 28. září. když kníže Václav dle svého obyčeje šel na jitřní mši, se svými druhy u samých dveří chrámových ho přepadl a udatně se bráncího mnohými ranami zabil. Stejně chtěl učiniti zrovna na Boleslavi dluží matce své Drahomíře, když s pláčem k mrtvole knížete Václava přichvátala.

Hrozným skutkem tímto dostal se Boleslav sice na knížecí trůn, avšak český lid knížete Václava nikdy nezapomenul, ceně jeho moudrost a rozšafnost, jeho hrdinost i politickou obratnost.

Památka jeho stala se mu pro vždy posvátnou, jediného muže z rodu Přemyslovců, jejichž vladaření a sláva vykoupěny byly záplavou krve i potopou slz českého lidu a jejichž vladařská historie spočívá po většině v tom, že nemilosrdně jeden druhého pronásledoval a z dědictví odháněl, věznil, ano dokonce oslepoval a zrazoval Němcům, což potom všecko odpykati musil vlastně český stát a český národ. Při tom Přemyslovci neváhali ze mstivosti hubiti celé české rody, v jejichž krvi se koupali a než-li by dávným starým slovanským

právům dali přednost před svými náhledy, raději se opírali o pomoc cizinců, což se stalo pohromou české země, mukou českého lidu, špatným příkladem a kletbou celých dalších českých dějin.

Ovšem že čeští velmožové nebyli při tom také bez velikého podílu viny. Není snad vedle českého druhého národa, jehož historie mohla by se vykázati příkladem, že by v ní nejpřednější sloupy trvalosti státu, přirozené podpory trůnu, výsadní stavové totiž přes tu chvíli pokoušely se o provádění politiky nikoliv revoluční, anobrž možno říci anarchistické, v jejichž chaosu snažily se potom pro sebe kořistiti bez ohledu na zemská zřízení a práva svých spoluobčanů, bez ohledu na vážnost koruny i bez ohledu na dobřebytí lidu. Při tom pak také neváhali žádati za rozhodčí a pomocníky ve svých pokusech největší nepřátele českého státu a českého lidu.

Duch českých dějin, pokud udávali jim směr knížata a velmožové, neznamena pro český lid a pro český stát a pro jeho budoucnost pokoj, pokrok, štěstí, ale pojem jeho zbrocen jest krví, soptí plameny zážehů, sálá nevěrou a zradou a ochoten jest ku každé špatnosti.

Sotva že kníže Boleslav nastoupil vládu v zemi, tu ihned jeden z lechů odpíral mu poslušnost jako knížeti a dal se pod ochranu německého krále Jindřicha, kterýž pokládal odstranění knížete Václava za skutek proti svému vlivu v Čechách namířený. Než-li však mohl válečně zakročiti, zemřel. Nástupcem jeho stal se syn jeho Otto I., kterýž vyslal do Čech dvě vojska, jež však Boleslav jedno po druhém napadl a přemohl, neposlušného pak lecha přísně potrestal. Tím si však pokoje od Němců nedobyl. Za nepřetržitého potýkání se s nimi uplynulo čtrnácte let, v nichž Otto rovnal také své záležitosti v Němcích a pokoušel se o výboje

v Itálii, kde mu všude přálo štěstí, na jehož vrcholi potom stoje vytáhl r. 950 sám s velikou mocí proti Boleslavovi, kterýž před ním za udatného odporu musil ustoupiti až ku Praze, když pak nemohl přesile německé odolati, tu dal se s Ottou ve smírné smlouvání, jehož koncem bylo, že slíbil platiti Němcům předešlý poplatek a důsledky těchto zkušeností značily se pak na tom, že Boleslav odtud následoval politiku svého bratra knížete Václava, nestavě se více proti přemoci na odpor, jež na ten čas s prospěchem provésti nemohl. Proto hledal pole pro svou bojovnou a uchvatitelskou povahu na stranách jiných, hledě tam moc svou stát český rozšířiti.

Prvními jeho skutky toho druhu bylo zabrání bývalých trosek říše velkomoravské, jež Boleslav k zemi své připojil. Byly to zejména část Slezska a země vislanská s Krakovem.

V době této pak (955) vytrhli po mnoha letech Maďari opětně do Němec a dorazili za plenu, vraždění a vypalování v moci 100.000 mužů až k Augsburku, kde je Otto ve veliké bitvě porazil, maje ve vojště svém i pomoc českou. Po porážce této Maďari pokoušeli se vniknouti do Čech, avšak tu na hranicích očekával je již Boleslav se značnou vojenskou silou a ve krutém boji je úplně rozprášil a pohubil, vůdce jejich při tom zajav. Kořistě z tohoto zdaru nespokojil se s tímto úspěchem své obrany, nýbrž vystoupil proti ním výbojně, odňal jim Moravu a Slovensko, jež připojil ke své říši.

A tak na zříceninách bývalé říše moravské rozvíjela se nová říše česká, jejíž kníže Boleslav stal se takto sousedem říše polské, kde tehdy panoval kníže Mečislav. Mezi oběma vladaři slovanských zemí nastal

brzy důvěrný poměr, jehož nejhlavnějším důvodem byl zajisté stejný zájem. Sesílení se proti moci německé, kteráž byla stejně Čechům, jako Polákům nebezpečnou. Přátelství Poláků k Čechům dostoupilo tak potěšitelné výše, že kníže Mečislav pojal r. 965 za choť Doubravku, dceru Boleslavovu, s níž přišlo z Čech do říše polské křesťanství.

Polákům toto české přátelství doneslo brzy plodné ovoce, jehož při tom také i Čechům hojně ve klín napadalo.

Po smrti Boleslava Ukrutného r. 967 nastoupil vládu v říši české syn jeho Boleslav II., kterýž hranice panství svého dále rozšiřoval a se svakem svým Mečislavem polským dále úzké přátelství udržoval. Když se Mečislav dostal ve spor se svými německými sousedy, ochotně podporoval ho Boleslav vojenskou svou mocí, tak že spolu uvedli Němce v tak značné nesnáze, že se císař Otto ze Vlach, kde delší čas meškal, vrátil do Němec a spornou otázku se slovanskými knížaty Boleslavem a Mečislavem rozhodl r. 973 ve Kvedlinburce přátelským dohodnutím se, jež znamená, že Němci k válce s mocí slovanskou více dosti odvahy neměli.

Moc a státnické snahy Boleslava II. jevily se brzy po jeho nastoupení vlády v tom, že říši svou snažil se v každém ohledu učiniti od sousedstva neodvislou a k tomu cíli vymohl si u papeže svolení na zřízení nového biskupství v Praze, při kostele sv. Víta. Než ačkoliv slovanské církevní řády v zemích Boleslavových doposud nevymizely, tak nové pražské biskupství nebylo zřízeno v náhradu slovanského arcibiskupství moravského, anobrž výslovně uloženo mu zachovávat obřadů latinských. Volení biskupů náleželo knížeti a

národu a konati se mělo na obecném sněmu, rozsah pak biskupství pražského pojímal Čechy, Moravu, Slezsko, Slovensko a Krakovsko. Jako první pražský biskup uvádí se českým jazykem dobře mluvící saský kněz Dětmar, kterýž patrně měl již dříve v Čechách druhý svůj domov. Po smrti Dětmarově r. 982 nástupcem jeho zvolen byl na sněmu na Levém Hradci Vojtěch, syn libického vojvody Slavníka.

Křesťanské zásady nebyly doposud projalý povahu českého lidu tak, aby život jeho zdobily křesťanské ctnosti, jež vyhledávati nebylo v Čechách doposud běžným obyčejem. Spíše zde trvaly a bujely dále spůsoby a zvyky pohanské. Proto první prací nového biskupa byla snaha, tyto pohanské obyčeje vykořeniti. Především tedy hleděl za tím účelem utužiti kázeň mezi duchovenstvem, aby mu bylo horlivým pomocníkem, pak snažil se zavést zachovávaní předpisů církevních pokud se týkaly svátků a postů, dále usiloval, aby křesťanský duch ovládl srdce česká a proto zakazoval mnohoženství, sňatky mezi nejbližšími příbuznými a hlavně protivil se lidokupectví, jež v Čechách prováděno bylo hlavně od židů v zemi již tehdy usazených. Že tyto pohanské obyčeje doposud v Čechách byly domovem, toho hlavní příčina spočívala v tom, že mnoho lidu nebylo doposud pokřtěno, ani latinští duchovní po zmaření arcibiskupství moravského a rozšíření víry mezi českým lidem se žádoucím zdarem pracovati nemohli.

Tyto snahy, jejichž provádění se biskup Vojtěch s největší horlivostí chopil, získaly mu sice nemalý věhlas nejenom v mezích jeho diecese, ale i za hranicemi říše české, tak že okolo r. 984 povolán byl od uherského knížete Gejsy do Uher, kdež pokřtil

jeho syna Štěpána (svatého) a v Ostřihomě několik tisíc lidí na víru křesťanskou obrátil. Avšak snahy tyto zjednaly mu vedle věhlasu také odpůrce, tak že křesťanství v Čechách zvelebující přičinění jeho šlo těžko v před. Biskup Vojtěch po marném zápasu s protivenstvími rozmanitého druhu pokládal se za slabého ke zdárnému řízení biskupství českého a proto odhodlal se zřici svého biskupského úřadu. Odebral se r. 989 do Říma, kde s povolením papežovým vstoupil do benediktinského kláštera sv. Alexia, odkudž ho však brzy vyvedlo zpět do Čech zakročení knížete Boleslava při dvoře papežském. Když kníže Boleslav na sněmu zemském dle přání Vojtěchova vydal zákony v záležitostech manželství odpovídající zásadám křesťanským a když postaráno bylo o desátky na příslušné opatření křesťanských chrámů, tu se biskup Vojtěch vrátil do Čech a Boleslav r. 993 k žádosti jeho založil ve Břevnově u Prahy první mužský benediktinský klášter. Klášter ženský téhož řádu založen byl již dříve od sestry knížete Boleslava Mladý při kostele sv. Jiří na hradě pražském.

Avšak návrat Vojtěchův do Čech nebyl trvalý. Spůsoby a mravy křesťanské zůstaly povětšinou jenom přáním biskupovým a obyčejně pohanské nevykořeněné bujely přes tu chvíli dále. Tak se stalo, že přišel biskup Vojtěch do sporů s velmi mocným tehdež rodem Vršoviců, když se snažil křesťanským způsobem zachrániti hříchů svých želící cizoložnici, manželku jednoho z rodu toho, který ji však podle pohanského obyčejů utratil. Podobné případy rozhořčily Vojtěcha tak, že podruhé (995) odešel do Říma žádat, aby byl úřadu biskupského sprostěn. A zrovna v této době vypukly také ostré spory mezi Boleslavem a bratřími Vojtě-

chovými patrně o vzájemné postavení vůči sobě a snad také i o meze. Jak jest zřejmým, utužovali a rozšiřovali Boleslavové svou knížecí moc v říši své působem, při němž starodávné vlivy a bývalé vyvýšené stanovisko ostatních vojvod mizelo, na důležitosti své trátíce. Proto asi Slavníkovci odhodlali se proti Boleslavovi vystoupiti válečně a hledati proti němu pomoc v Němcích, — kde již také přízeň a pomoc proti Čechům vyhledávali i Poláci. Bylot česko-polské přátelství r. 989 schladlo následkem nějakých sporů o hranice ve Slezsku, tak že došlo dokonce mezi Boleslavem a Mečislavem k válce, kteráž skončena teprve Mečislavovým synem Boleslavem Chrabrým. Ústupek, jež Poláci musili Čechům učiniti, měl za následek, že odtud Boleslav Chrabrý hledal přátelské styky a poměry s Němci, jímž r. 995 i ve výpravě proti Luticům vojensky pomáhal. V tomto čase přeli se Slavníkovci s Boleslavem a tu nejstarší z nich Soběbor odebral se do tábora císaře Otty III., v němž nacházel se také i polský kníže Boleslav a žádal na nich rozhodnutí sporů s Boleslavem. Když se o tomto skutku Soběbora Slavníkovce kníže Boleslav dozvěděl, tu bez ohledu na panující tehdy příměří vzal útokem Libici a všichni přítomní tam Slavníkovci byli povražděni a panství i majetek jejich od knížete zabaveny.

Nemůže býti pochybnosti, že nešťastná pouť Soběborova do tábora císaře německého rodu Slavníkovců v říši české žádných přátel nezískala a proto v Římě dlící biskup Vojtěch vymohl si konečně povolení, že úřad biskupský mohl složiti, neboť na možnost dalšího jeho působení jako biskupa v Čechách nebylo po výše vyličených událostech více žádného pomyšlení. [V Říme poznal Vojtěcha císař Otto III., kterýž si jej zvolil za

zповědníka. S Ottou pak odebral se Vojtěch do Mo-
huče, odkudž odešel do Polska ku knížeti Boleslavu
Chrabrému, kde také i bratr jeho Soběbor meškal.

Vojtěch pojal úmysl, že bude obracet pohany na
viru křesťanskou, v čemž mu byl Boleslav Chrabrý vše-
možně nápomocným, dav ho po Visle dopravit k moři.
Zde odebral se Vojtěch do země Prusů a když, neznaje
jejich mravů, vstoupil na pole romové, jež měli po-
hané za posvátné, byl od nich r. 997 zabit. Tělo jeho
Boleslav Chrabrý vykoupil a slavně ve Hvězdnu po-
choval.

Boleslavové I. a II. znamenají v českých dějinách
značný pokrok v ohledech všech, ač na rukou obou
lpěla zbytečně prolitá krev. Především sesílena byla
moc panovnická, což však obecnému pokoji a pořádku
bylo jenom ku prospěchu, neboť tím omezena byla
v různé, zemi i lidu škodlivé výtržnosti vybíhající moc
vévodů. K vyřizování všeobecně důležitých záležitostí,
konány sice zemské sněmy, avšak na těchto obyčejně
jako vždy a všude přicházela k uplatnění vůle vlády.

S oslabením moci a vlivu vojvod přicházela v za-
pomnutí také i jména kmenů národních, jež zvolna
splývaly v jeden celek, který rozdělen v župy, spra-
vován byl s hradů úředníky knížecími, z nichž vyvíjela
se na místě bývalé kmenové a rodové šlechty šlechta
dvorská, což ovšem že mělo v zápětí změnu staroslo-
vanských řádů rodinných i společenských, které zvolna
nabývaly povahy nové. Všude začaly pronikat nebývalé
závody, říše s knížetem začaly ovládati národ, uklá-
dajíce mu stálou roční daň, řečenou mír, zavádějíce
pokuty ze soudů a vybírajíce cla a mýta nejen v zem-
ských branách, ale také na trzích a na drahách, kudy
se kupectvo bralo.

Vzrůst moci knížecí byl také nejenom mocným štítem zemi oproti nepokojům domácím, ale rovněž i proti cizině a pak konání spravedlnosti postaveno na jednu společnou podstat. Lidu následkem klidného rozvoje Míše přibývalo, množící se obyvatelstvo vzdělávalo novou půdu, již nabývalo hlavně mýtním lesů a tak rostl i počet dědin, hradů a podhradí, z nichž časem vznikala města. Praha již z dob těchto na obou březích vltavských rostla. Vedle stavu úřednického nabýval pak v zemi vážného postavení stav duchovní, kterýž pilně zřizoval školy, zabýval se učeností a krásným uměním, jež nacházely sídlo své především v klášteřích.

Za těchto a takových poměrů, jež byly vlastními době vládaření Boleslavů I. a II., Míše česká mohutněla a český lid vyvíjel se v silného jejího obyvatele, tak že při dalším postupu na dráze této mohla se státi pevným skaliskem, jež by byla žádná cizí politika více nerozdrtila.

Co děd a vnuk s neskonalými těžkostmi, obětmi a starostmi po více než-li celý věk lidský budovali, to na trůn nehodící se jejich dědic za krátko rozmarnil.

Boleslav II., zvaný pobožný, umřel r. 999 a vládu nad říší Českou nastoupil po něm syn Boleslav, zvaný ryšavý. Druzí dva jeho bratři Jaromír a Oldřich dostali knížectví údělná ve krajinách, jak se za to má, druhdy slavníkovských. Boleslav III. vlastnostmi svými předkům svým se nijak nerovnal. Na místě, aby se v duchu jeho spanilé a ušlechtilé ctnosti a výtečnosti jejich soustředily, měl řadu vad a chyb, jež byly nanejvýš k tomu spůsobilými, aby říši ke zkáze a zhoubě dovedly. Jsa zbabělý a bez odhodlanosti rekovské byl při tom ukrutný a surový, lakomý a podezřívavý, tak

že kolem něho nézářil jas žádného majestátu, nýbrž okolí jeho chvělo se hrůzou.

Nebe nad českou říší se při vstupu tohoto Boleslava na její trůn ihned zachmuřilo. První starostí nového panovníka bylo, ne aby državu svou oproti cizině upevnil, ale aby bratry své o jejich úděly připravil. Ve snahách těch pomocnými mu byli páni Vršovci. Jaromír byl zmrzačen a Oldřich jenom náhodou úkladům mu kladeným ušel. V této své tísní prchli oba princové ze země a uchýlili se k bavorskému vévodovi Jindřichovi, kterýž se stal r. 1002 císařem římským. Tímto bratrským rozstrkem byl další rozvoj říše české zastaven a lidu jejímu připravena dlouhá řada žalostí, bídy a nesnází.

Nejenom že Němcům dána byla příležitost, aby se do českých záležitostí poručnicky mohli míchat, ale spor knížecí rodiny české zavalil příčinu knížeti polskému Boleslavu Chrabrému, synu Doubravky Přemyslovny, že bez ohledu na své bratrance jal se vojensky zabíratí krajiny k říši české náležité a sice v nedlouhé době přivtělil k panství svému Slezsko, Krakovsko, Slovensko i Moravu a český Boleslav se tomu nijak na odpor nepostavil, tak že na útraty říše české vznikla nanejvýš lacino velkoříše polská, kteráž se i v ohledu církevním od Čech oddělila, když zřízeno ve Huězdně arcibiskupství, na jehož stolec dosazen byl Čech Radím, bratr sv. Vojtěcha.

Kdyby byla bývala tato nová říše polská ochranou a útulkem národů slovanských oproti panovačnosti německé, tedy konečně by znamenala pro ně štěstí. Avšak ona se stala leda podnětem ke dlouhým krveprolitím, jímž se Čechové a Poláci potírali a oslabovali, aby

napotom moc německá tím více oproti ním mohla vyniknouti.

Když Boleslav ryšavý zděděnou říši ve krátkosti rozmarnil a v Čechách jen zlo naplodil, tu samotní dosavadní jeho přátelé a stoupenci při jednání jeho vůči Jaromírovi a Oldřichovi učinili přítrž dalšímu panování tohoto druhu, povolali do Čech za nového knížete Vladivoje, bratra Boleslava Polského. Když Vladivoj s vojskem r. 1002 do Čech přitáhl, Boleslav ryšavý musil odtud prchnouti. Doufal naléztí utulku a ochrany také v — Němcích u švábského vévody Jindřicha, kterýž ho však pro nějakou starší příčinu uvěznil a později ho vyhnal a tu v této tísní uchylil se druhdy dědic [mocné říše české k jejímu rozvratiteli, k bratranci Boleslavu Chrabrému, kterýž vypuzeného českého knížete na svém dvoře přátelsky přijal.

Že Čechové bratří svrženého Boleslava ryšavého v Němcích na český trůn nesháněli a knížetev Polsce hledali znamená značnou politickou prozíravost té strany českých velmožů, kteří blaho a moc vlasti své povýšili nad zájmy rozvaděných Přemyslovců. Mocná říše polská ve spojení svém se zemí českou mohla poskytovat zcela bezpečný domov jenom zemědělstvím zabývajícímu se lidu českému proti výbojnosti sousedních knížat německých. Princ polský mohl býti na českém trůně protiváhou politice německé. Avšak v tomto očekávání se politikové čeští zklamali.

Kníže Vladivoj na místě aby se postavil v Čechách na své vlastní nohy slovanské a aby se opřel o říši bratra svého Boleslava Chrabrého, jal se politisovati pletichami. První jeho starostí bylo, aby se na českém trůně, na kterýž ho vůle národa povolala, upevnil pomocí — německé přízně. Vladivoj nepočítal se silou

českou a s mocí polskou, nýbrž strachoval se v Němcích dlicích českých knížat Jaromíra a Oldřicha, kteří v zemi ovšem že asi také přejnou stranu měli. Aby je oproti sobě učinil neškodnými, pospíšil Vladivoj osobně ke dvoru krále německého Jindřicha II., kde přirození dědicové jeho trůnu dleli, aby dosavadního jejich ochrance požádal o pomoc pro sebe. Bez ohledu na to, že povolán na trůn český národem, ihned chvátal do Němec poprositi Jindřicha, aby ho za českého knížete uznal. Čechové se domnívali, že své panovníčí právo sám si dobude a Vladivoj zatím uvalil na českou zemi nové těžké pokoření za tu důvěru, již národ český k němu choval — —

Král Jindřich nového vladaře českého na dvoře svém s potěšením rád uhlídal a neohlížeje se na Přemyslovce, jimž doposud byl ochotným záštitou a ochrancem, bez váhání dal se v jeduání s Vladivojem, žádaje na něm, aby opětně nejenom bývalý poplatek do Němec odváděl, ale aby také stal se jeho manem, uznáv tak, že země česká patří pod panství krále německého, kterýž má právo udíleti ji knížatům českým v léno, t. j. ve správu a ovládání.

Vladivoj ochotně žádostem Jindřichovým vyhověl a tím způsobem za důvěru odměnil se českému lidu tak, že těžce vydobytou samostatnost země jejich v Němcích daremně pohřbil, na místě aby ji povznesl, sesílil a upevnil. Skutek ten ovšem že nenacházel v Čechách žádného souhlasu, jsa jenom činem nehodného vladaře, ale důsledky jeho donesly české zemi ovoce zlé a nežádoucí, neboť tím byly české poměry následkem nehodnosti vladařů nanejvýš zmateny a zbahněny. První událostí ve směru k jejich rozuzlení byla brzká smrt Vladivojova, po kteréž Čechové na

pomoc a politiku polskouvíce nepomýšleli, zeměna pak pak proto, když zatím od nich vypuzeného Boleslava ryšavého na dvůr svůj přijal Vladivojův bratr Boleslav Chrabrý.

Po zkušenostech, jichž čeští velmožové s Vladivojem nabyli, obrátili se nyní do Němec, odkud povolali domů mladší bratry Boleslava ryšavého a nastolili na knížecí trůn Jaromíra. Než bratranec jeho Boleslav Chrabrý pod zástěrou hájení zájmu hosta svého Boleslava ryšavého vtrhl do Čech, Jaromíra s Oldřichem odtud vypudil a nehodného chráněnce svého, v jehož chybách a vadách patrně viděl růsti a zrání polské politice největší prospěch, na český trůn dosadil. Tím octla se země česká opětne v neblahých rukou, jež ihned se začaly v krvi vlastního národa máchat. Boleslav ryšavý totiž na místě starosti o štěstí svého lidu a o rozkvět své země hleděl nasytiti svou pomstychtivost za nedávné své svržení s trůnu a proto v masopustě r. 1003 při veselí, k němuž nejznamenitější osoby země pozval, zrádně hosty své přepadl a vlastnoručně zetě svého Vršovce zabiv, od věrných svých dal ostatní nenáviděné velmože utratiti. Strašlivý a ničemný tento čin ovšem že ihned vznítil proti Boleslavovi ryšavému nové pozdvižení v Čechách. V nesnazi této žádali Čechové pomoc proti daremnému tomu muži u Boleslava Chrabrého, kterýž ochotně přitřhl ke hranicím českým a přátelsky pozvav ryšavého bratrance k sobě, dal ho oslepiti a zavésti do Polsky v doživotní vězení.

Toto zápolení slovanských knížat a bratranců o trůn český poskytuje nanejvýš žalostný obraz tehdejší doby dějin a osudů lidu českého — —

Boleslav Chrabrý vtáhl napotom do země, kde

v Praze pobyl po řadě bouřlivých a krvavých let, vítán jako tvůrce míru a vyhlášen za knížete českého, což mohlo býti pro národ český skutkem nanejvýš šťastným, neboť Boleslav Chrabrý nemínil se více vrátiti do Polska, ale odhodlal se usaditi se v Praze, odkudž chtěl celé své nyní ohromné slovanské říši vladařiti.

Po vichřici bojů a zmatků, jež v poslední době českou od Boleslavů zbudovanou říši rozvrátily, náhle stálo zde na zříceninách její obrovské a silnější panství nové, jemně měly vévoditi Čechy s Prahou v čele!

Dosah tohoto velikého zdaru politiky Boleslava Chrabrého ihned těžce dolehl na panstvíchtivost německou. Král Jindřich II. spatřoval v nové říši Boleslava Chrabrého nebezpečného souseda, ježž směle vyzval, aby mu slíbil poslušnost a aby od něho přijal Čechy v léno.

Boleslav Chrabrý ovšem tuto žádost německou odbyl odmítnutím, z čehož začala veliká válka o moc v Evropě mezi Německem a Slovanstvem.

Boleslav Chrabrý troufal si ji podniknouti spolehaje ve vítězství, jež mohlo dáti Evropě a napotomním jejím dějinám zcela jiný směr, než-li jakým se události evropské později braly. Avšak o ovoce státnické prozíravosti připravila Boleslava jedna chyba předchozí. Daremná politika jeho bratra Vladivoje v Čechách. Ta totiž většinu v zemi rozhodujících činitelů od Poláků odvrátila a přichýlila ji k rodným dědicům trůnu českého Jaromírovi a Oldřichovi, ač není také nemožností, že se čeští velmožové mocného Boleslava jako vladaře obávali.

Proto se stalo, že když německá vojska Jindřichova, v jejichž čele táhli Přemyslovci Jaromír a Oldřich, do Čech přitáhla, nacházela zde všude takovou míru

pomoci a oddanosti lidu českého, před nímž musil se Boleslav Chrabrý spasiti útekem a tak velká jeho myšlénka o zřízení obrovské říše slovanské s Prahou v čele obrátila se v ssntinu hlavně vlastním chtěním Čechů, kteří nyní dali slabému, o Němce se opírajícímu se Přemyslovi přednost před mocným, velkým knížetem slovanským, v jehož ruku zajisté že spočívala také i šťastnější budoucnost nejenom národa českého, ale celého tehdejšího Slovanstva.

Po útěku Boleslava Chrabrého dosazen a od německého krále potvrzen byl na trůn český Jaromír, což mělo v zápětí nové zápasy domácí mezi bratry, jež Čechům mnoho slasti nepřinesly. Oldřich totiž nebyl spokojen s údělem svým Luckem a získav si některé ze předních mužů v zemi, zbavil konečně r. 1012 bratra Jaromíra trůnu, jehož se sám ujal. Jaromír utekl opět ke dvoru německého krále Jindřicha II., od něhož se dožil toho, že byl vydán Oldřichovi, kterýž jej uvěznil na Lysé. České zemi byla přizeň Jindřichova v době vladaření Jaromírova jenom ke škodě, neboť když Němci v kolikaleté válce s Boleslavem Chrabrým ničeho proti němu dovésti nemohli, uzavřel s ním Jindřich mír v ten smysl, že Boleslavu Chrabrému zůstalo všecko, co byl od říše české zabral, tak že z mocného státu českého zbyla na Němcích odvislá jediná země, což bylo ovocem důvěry českých velmožů k rodu Přemyslovců, z nichž ani Oldřich nevynikal leda krutostí.

Zajímavou jest o něm zpráva, jak za choť, vedlejší totiž, pojal Boženu, spanilou dceru sedláka Křesiny, z níž se mu narodil syn a dědic Břetislav. Oldřichovo stanovisko oproti bratranci Boleslavu Chrabrému nebylo výsledkem jiných pohnutek a citů, než-li mali-

cherné osobní panovačnosti. Když totiž Boleslav Chrabrý po nastoupení Oldřichově na knížecí stolec český vypravil k němu poselství se svým synem Mečislavem v čele, aby ho pohnul k uzavření přátelského svazku proti politice německé, tu Oldřich Mečislava zajal a vydal — krevního svého přítele — králi německému, a průvod pak jeho dal povraždit. Ve válce napotom mezi Polskem a Němci nastalé, stál na straně německé, což konečně se dá jenom tím vysvětliti, že byl německému králi zavázán vlastně celou svou nepatrnou knížecí slávou, z níž státu a národu českému a jeho budoucnosti velice málo platného vzešlo. Význam knížete Oldřicha na českém trůně spočívá v tom, že byl vlastně pomocníkem Němců proti sesílení a upevnění slovanské veleříše v Evropě, jsa při tom doma vládařem do té míry ukrutným, že přední velmože české dával utráceti i pro pouhé podezření, že s jeho stanoviskem nesouhlasí.

Země česká byla by snad dlouho zůstala v tomto nepatrném svém postavení na jevišti dějin evropských, kdyby ji z něho nevysvobodily nahodilé spory, jež vznikly po smrti Boleslava Chrabrého r. 1025 mezi jeho syny v Polsce. Mečislav totiž zbavil mladšího svého bratra Bezprema jeho úředu a Bezprem požádal o pomoc proti Mečislavovi uherského krále Štěpána, kterýž ihned Polákům bývalou Moravu odjal. A tu za současné války Němců s Poláky vytrhl r. 1028 Oldřichův syn Břetislav do Moravy, z níž Uhry vypudil a napotom po delší válce, které se také Němci proti Uhrům účastnili, uzavřen byl mír a sice tak, že Morava r. 1031 rozdělena mezi Čechy a Uhry. Hranici rozdělení toho byly asi Beskydy, tak že Uhrům připadlo Slovensko a k Čechám nynější Morava, v níž

ujal se panování Břetislav v jisté odvislosti od otce knížete Oldřicha.

Panování Břetislavovo na Moravě znamená počátek jejího pozvednutí ze ssutin a dávné slávy. Břetislav zavedl tam v Čechách panující pořádek, jal se zvelebovati staré a stavěti nové hrady, založil zejména Opavu na pomezí proti Slezsku a rozplakav se na zříceninách staroslavného Velehradu, hleděl památku jeho významu oslaviti tím, že všechnu Maďarům pobranou válečnou kořisť vynaložil na obnovení kostelů a posvátných staveb.

Poddání cyrilometodějská doposud ani v Čechách nevyhynula, neboť když v době té setkal se lovu milovný kníže Oldřich s poustevníkem Prokopem, spravujícím se učením a řády přinesenými do Čech věrozvěsty sv. Cyrilem a Metodějem, založil r. 1023. na Sázavě klášter pro mnichy slovanské, jejichž opatem stal se poustevník Prokop.

Z toho lze vyvozovati, že ani dlouhé styky a politické svazky se říší německou ani ve knížecím českém domě cyrilometodějské slovanské tradice nezmařily. Kníže Břetislav pak, snad proto, že byl synem české selské dívky, začal cítiti opět domácím českým smyslem a sice tak hrdě, že raději, než-li by o ruku Judity, k níž láskou zahořel, bratra jejího markraběte franckého Ottn požádal, unesl ji z kláštera Sviněbrodského, v němž mezi jeptiškami sídlila.

Poslední leta panování Oldřichova neuplynula klidně. Jeho podezřavost obrátila se dokonce i proti synu Břetislavovi a dostal se do nových sporů s bratrem Jaromírem, jehož dal oslepiti a Břetislava vypudil z Moravy, tak že následkem těchto nepokojů v zemích

českých dostalo se císaři Konrádovi nové příležitosti, aby Přemyslovce porovnával.

Kníže Oldřich zemřel r. 1037 a na český trůn dosedl Břetislav, jehož oslepený strýc Jaromír sám na hradě pražském dovedl do kamenné stolice knížecí, při čemž nešťastný kníže v této chvíli neměl dosti sil, aby přemohl zlobu a hněv, jež nítrem jeho, snad docela oprávněně, háraly. Jaltě se zde při této příležitosti novému knížeti odporučovati, koho by měl v milosti chovati a varoval ho před důvěrou k rodu Vršovců a sice proto, poněvadž je pokládal za přední strůjce svého neštěstí, svých totiž sporů s bratřími Boleslavem a Oldřichem, zapomínaje, že každé sítě ujímá se jenom v půdě sobě příznivé. Tím proti sobě popudil Vršovce tak, že jejich návodem byl napotom zavražděn, z čehož vznikla zase další krveprolití, jež dobn panování prvních křesťanských Přemyslovců nejenom vroubila, ale i protkávala, tak že dějiny časů těch jsou krví ze bratrské a rodové nenávisti prolitou přímo prosáklé.

Státu českému ani národn jeho ovšem že ze strašlivého toho počínání si knížat žádné blaho nekvetlo. Co z násilí a nepráva vzrostlo, to opět násilí a neprávo rozvrátilo. A sled událostí těch jest tím žalostnějším, že nejenom slovanský rod na trůně českém spatřoval vrchol svého poslání ve vzájemném se pronásledování a ničení, ale že také i knížata polská nebyla o mnoho šlechetnější. Proto také Němec byl stále poručníkem nad oběma těmi státy, jejichž knížata ve státnickém svém rozhledu nedovedli nic lepšího, než-li že se stále pro pomoc proti vlastní krvi do Němec uchýlovali a tak samochůce sebe, český stát i český národ v porobu vydávali.

Touto cestou nezamýšlel pokračovati kníže Břeti-

slav, kterýž toužil především moc a sílu svou rozmnožit a napotom z poručnictví německého Čechy vymániti. Proto za nastalých rozvratných bouří, jež po smrti knížete Mečislava nadešly, pojal úmysl, že se Boleslavem Chrabrým říši české odňatých zemí opětně zmocní. Polští velmožové Mečislavova syna Kazimíra s německou jeho máteří z Polsky vyhnali a jali se sami zemi spravovati a sice tak, že se proti nim vzbouřil obecný lid, ze kterýchžto bouří konečně vznikly boje více již neočekávané. Proti křesťanům v Polsku povstali také doposud nacházející se tam pohané, tak že druhdy mocná říše Boleslava Chrabrého stala se žalostným bojištěm, na němž bratr bratra potíral.

Tohoto smutného stavu říše polské použil Břetislav, aby předně svou vlastní moc sesílil a případně i v Polsku pořádek zavedl. Proto proti Polákům válečně vytáhl a za výše naznačených poměrů tamních rychle a snadno celou skoro říši polskou prošel a opanoval. Dobyl, vydrancoval a spálil Krakov a dotáhl až do Hnězdna, kde s jinou kořistí vzato bylo tělo sv. Vojtěcha. Válečný tento zdar byl by snad měl za šťastný následek svůj asi snahu, že by Břetislav říši polskou spojil se říší českou pod jedním žezlem, jako druhdy chtěl učiniti polský jeho strýc Boleslav Chrabrý.

Než nešťastné hledání pomoci v Němcích, jež bylo vrcholem moudrosti slovanských knížat a princů oné doby, poznovu vzrůst velikého státu slovanského zmařilo.

Nástupce císaře Konráda II. Jindřich III. ujal se z Polsky vypuzeného knížete Kazimíra a z obav před vzrůstem moci české říše pohrozil Břetislavovi vojenským tažením do Čech, což Břetislava přimělo k návratu z Polska, odkudž vracel se s ohromnými poklady kořisti a se zástupem zajatých vznešených Poláků. Tuto

Břetislavovu kořistnost v Polsku podle názorů naší doby nelze pokládati za žádnou ozdobu ani dějin českých ani knížat. Je to spíše smutná epizoda v historii českého a polského národa, z níž žádnému nic dobrého nevykvetlo, ale mnoho trní narostlo.

Takto provedené tažení do Polska Břetislavovi Poláky nezískalo, ač se to státi mohlo, když sami svého knížete vyhnali. Na místě, aby Poláci Břetislava mohli pokládati za svého ochránce, zcela důvodně žalovali ho u papeže pro odvezení ostatků sv. Vojtěcha a pro odvezení drahocenných kostelních pokladů z Polska, což by Čechové také v podobném případě nanejvýš těžce nesli a nanejmeně svatokrádeží nazývali. Papežská stolice zachovala se oproti Břetislavovi nanejvýš shovívavě, když uznala dostatečným zadostiučiněním za kořisti v Polsku od něho učiněné, založení kollegiatního kostela ve Staré Boleslavi r. 1046. Tažení Břetislavovo do Polska v tom způsobu, jak je provedl, bylo přepadením bratrského národa a spustošením jeho země, kdežto v jiném způsobu mohlo se státi spásou říše polské i české — —

Proto bylo také postavení císaře Jindřicha III. proti Břetislavovi nanejvýš výhodným. Na místě spojenců a podpory z Polska měl tento na své straně nepřátele a z toho důvodu mohl na něm Jindřich zcela směle žádati, aby se vzdal všech zemí, jichž říše česká opanováním Polska získala. Břetislav ovšem že tak učiniti odmítl a císaři popíral právo na starost o české záležitosti. Proto císař jako prý ochránce polského knížete zdvihl proti němu válku. Ta po dvouletém trvání r. 1040 a 1041, když Němcům zejména zrada bílinského župana Prkoše, jenž je přes Krušné hory pustil, pomohla, skončila v néprospěch Břetislavův.

Císař se dvěma vojsky probil se za strašných krveprolití a zážehů až ku Praze, kde učiněn pak mír v ten smysl, že Břetislavovi ze všech polským tažením nabytých zemí zůstala pouze část Slezska s Vratislaví.

Od té doby vladařil Břetislav v míru se sousedstvími hledě především urovnati, zvelebiti a ku pokroku dovésti poměry domácí a záležitosti vnitřní. Toho snažil se docíliti vydáním prospěšných zákonů, prováděním staveb a vůbec zaváděním pořádků a pevných řádů, z čehož nevyjímal ani rodiny vlastní.

Znaje zajisté, že strašlivé události, jež měly v zápleti spory o trůn mezi jeho otcem a strýci Boleslavem a Jaromírem, jakýchž on byl ušetřen zajisté že jenom proto, poněvadž žádných bratří neměl a sám máje pět synů, vymohl na sněmu ku příštím vyvarování všech rozepří o nástupnictví na trůn usnešení znějící, že z budoucnosti má býti knížetem vždycky nejstarší muž z Přemyslovců, ostatní pak mužští členové rodu toho že musí se spokojiti úděly pod jeho svrchovaným panstvím.

Tento zákon nástupnictví podle stáří znamenal obrovský krok z anarchie, do níž doposud stát český přes tu chvíli upadal a sluší ho pokládati za první silný pilíř napotomní státní budovy říše české. Pevný tento řád chránil trůn také před pletichami velmožů, kteří do této doby chtívali míti vladařem panovníka, jež by oni ovládali a ne on je. — —

Břetislav, kterýž ve vladaření svém byl panovníkem vědomě rozhodně českým, panoval pouze 18 let, skonav ve věku poměrně ještě mladém r. 1055. Synové jeho jmenovali se Svytihněv, Vratislav, Konrád, Jaromír a Otta.

Poměry nastalé v Čechách za doby knížat Bole-

slavů a závody zavedené knížetem Břetislavem změnily bývalé Čechy docela.

Křesťanství dalo zemi jinou tvářnost a v lidu povahu jeho ducha změnilo tak, že vlivem svým za necelých dvě stě let povýšilo druhdy neznámý stát český v řadu namnoze prvních velmocí světa. Představitelem velmoci té byl však především panovník, nikoliv více vůle lidu, jehož moc zvolna ustupovala i libovůli knížecí. Spory předních velmožů zemských s knížetem, kterýž pravidelně konečně vítězil, habily staré mocné rody v zemi, jejichž statky se potom kníže obyčejně obohatil, zabaviv je pro sebe a pro svůj rod, tak že rodinné bohatství a jmění Přemyslovců vzrostlo postupem doby v majetnost, jejíž váze a významu v zemi nezbytně musily začasté ustoupiti i pravda a spravedlnost. Přemyslovci měli po zemi tolik zřizenců a úředníků, že již tím byli nejmocnějším rodem v zemi, kterýž ze svých prostředků své věrné a přátely mohl více méně štědře odměňovati a povýšovati a nepřátele a odpůrce pokořiti a zhubiti. Tím se stalo, že starodávných zřízení zemských, jež se pochopitelně v některém ohledu nekryla s předpisy nového náboženství a pak nehodila se v zájmy rostoucí moci knížat z rodu Přemysla oráče, zvolna mlčky pomíjeno a zapomínáno, když na místo jejich tlačily se novoty, jež nové poměry náboženské i vládní zaváděly.

Bývalí kmenové, v něž se druhdy národ dělil, s rozdíly a význačnostmi svými zanikali, předáci jejich mizeli a s nimi také kmenové zvyky a samospráva. Země byla pak v ohledn správním postupem doby rozdělena v župy, jež řídili ustanovení úředníci knížecí. Župu spravoval župan, soudní záležitosti v ní vyřizoval cůdař či sudí, důchody opatroval komorník, knížecí

statky řídil vladař a lesní i lovecké záležitosti měl na starosti lovčí, kteřížto všichni pánové měli každý potřebný počet úředníků a služ podřízených, s nimiž byli obyčejně věrně oddaní tomu, čím chléb jedli, totiž knížeti, jenž při svém dvoře choval celou kytici úředníků nejvyšších, ministrů ve smyslu naší doby, kteřížto řídili župy a jejich záležitosti jako nejvyšší úřední stolice a rádcové knížete.

Pod síť tohoto knížecího zařízení ovšem že bývalé svobody a rovnost národní velmi rychle zmizely, zejména když obhajcové jejich jako odpůrcové moci knížecí byli obyčejně potřeni a pokořeni tak, že jich nepřibývalo, anobř ubývalo. Kde kdo, na místě aby staré zemské a národní řády hájil, raději hleděl dostat se na výsluní přízně a milosti knížete, kterýž za oddanost a věrnost odměňoval se úřady, hodnostmi a dary. A proto především v nejsvrchnějších vrstvách národa začal shon za úředním postavením, jež bylo klíčem ke zbohatnutí a povýšení. Zkrátka moc knížecí stala se svrchovanou řiditelkou českého státu, jehož zemské sněmy, zbytek to bývalého staroslovanského zřízení, kteréž se vyznamenávalo rovností a volností, scházely se ponejvíce jenom proto, ne aby vyslovily vůli národa, alebř aby vyslechly rozkazy knížecí.

Úplná změna zřízení veřejných a nové náboženství přirozeně změnily také i starobylý život rodinný a tudíž i všechny poměry společenské. Dávne volené náčelnictví v rodu ustoupilo rozmanitým nahodilostem časů a velké rody drobily se samy v rodiny úžší, jež buď vynikaly a povznášely se jako šlechta, anebo upadaly v poddanství a poplatnost.

Nad novou, ponejvíce ze kruhů úřednických vycházející šlechtu vynikal od rozšíření křesťanství v Čechách

a od zřízení biskupství v Praze stav duchovní. Poně-
vadž příchodem divokých Maďarů do Uher byla spo-
jitost zemí českých se křesťanským slovanským výcho-
dem přetržena, stalo se to takřka nezbytností, že kře-
stanský duch v Čechách musil napotom podlehati vlivům
západním, neboť především křesťanské duchovenstvo
musilo vzdělání své hledati buďto v Němcích, anebo ve
Vlaších. Hlavními středisky nábožného vznětu, umě-
leckého nadšení a učeného snažení byly kláštery, na-
pořád řádu benediktinského, jež hlavně štědrost knížecí
bohatě nadála. Vedle škol stávajících při klášterích
zřizovány školy při některých kostelích, zejména při
biskupském chrámu v Praze. Ve školách těch učeno
hlavně předmětům potřebným stavu duchovnímu, tedy
na předním místě latině. Duchovenstvo bylo za dob
oněch nej přednějším nositelem věd a umění, jsouc také
jejich šířitelem a vykonavatelem, a duchovní byli do-
konce i diplomatickými zástupci říše české v zemích
zahraničních a doma obstarávali veškeré písemné zá-
ležitosti. Biskup pak pražský byl po knížeti nejzna-
menitější osobou v zemi.

Při tom pak nelze neuvést, že přes všechny hrůzy,
jež vášně a závilost některých osob z rodu Přemyslovců
anebo ze předních řad velmožů na zemi přiváděly,
tato svou mírou přirozeně sama svým lidem pokračo-
vala v oborech všech, jimiž se hleděla zvelebiti. Silná
povaha lidu, jeho trpělivost a neunavnost rychle vždycky
přemáhaly a hojily všechny rány, jež kníže s velmoži
na zemi neunavně uvalovali. Pokrok vzdělanosti a její
ovoce nezastavitelným kouzelným vlivem od dob Bo-
leslavů jal se v Čechách v duchu křesťanském půso-
biti tak, že se národní povaha země i lidu s povahou
náboženskou úplně sloučila.

Po knížeti Břetislavovi dle nového zákona o nástupnictví nastoupil na stolec knížecí podle stáří nejstarší jeho syn Spytihněv, toho jména druhý. Avšak již hned synové zařazení vlastního otce poslouchati nechtěli. Mimo Jaromíra, který určen byl ke stavu duchovnímu, měli ostatní bratři Spytihněvovi své knížecí úděly na Moravě a tu v Olomouci usazený Vratislav ihned hrál si na panovníka samostatného, odpíraje poslušnost Spytihněvovi, kterýž proto proti němu vojensky vytrhl, úděl mu odňal a přinutil ho k útěku do Uher a tak ho přiměl k poslušnosti, již později po nastalém smíření Vratislav šetřil.

Spytihněv byl synem svého otce, jehož velkou snahou bylo český stát od vlivů německých vybavit. Spytihněv totiž ihned po svém nastoupení vlády vypověděl ze země Němce, kteří jednak byli při knížecím dvoře ve službách politických a jichž se mnoho nacházelo ve stavu duchovním. Čin tento však nelze úplně přičítati na vrub Spytihněvova nějakého smýšlení slovanského, neboť proti tomu mluví ten jeho skutek, že ze slovanského kláštera na Sázavě vyhnal mnichy obřadu slovanského a usadil tam r. 1056 mnichy řádu latinského.

Již za panování otce Spytihněvova knížete Břetislava pokojná doba v Čechách působila za Spytihněva takový rozkvět blahobytu a zušlechtnění myslí a snah, že Spytihněv mohl přistoupiti k budování velebnějšího a znamenitějšího chrámu sv. Víta v Praze, než-li byl dosavadní. To znamená, že panování jeho neslo se směrem šťastným, když se mohl do prací mír zabíratí a zemi velkolepými stavbami zvelebovati a zdobiti. Než nebylo mu přáno dlouhého věku, neboť skončil po šestiletém panování r. 1061.

Nástupcem jeho byl Vratislav, jako kníže jména toho druhý. Konání jeho jako panovníka vysvětluje, proč se své doby v poslušnosti vzepřel bratru Spytihněvovi. Byl to muž povahy silné, vládychtivé a podnikavé. Ujav se panování v Čechách, rozdělil Moravu mezi bratry, odevzdav Brno Konrádovi a Olomouc Ottovi. Jaromír pak působil mu vážné starosti, neboť ke stavu duchovnímu jevil velice málo chuti, libuje si více v lovech, než-li v zaměstnání nábožném a proto se tomu zprotivil, když měl být dle vůle otcovy oděn v roucho kněžské. Následkem toho odešel z Čech do Polska.

Vratislav ujal se vlády se znamenitými úmysly říši českou zvelebiti a povznésti. Předně postaral se r. 1062 o zřízení nového biskupství v Olomouci a potom pečoval o pevné upravení říšských mezí mezi Čechy a Polskem, z čehož vznikla válka.

Když do této války r. 1068 táhl, držel na vrchu Dobeníně u Náchoda v ležení vojenském sněm, na němž měly být před vytažením ze země vyřízeny některé důležité záležitosti. V době té uprázdnil se smrtí Šebířovou biskupský stolec pražský a čeští velmožové povolali z Polska knížete Jaromíra, který se zatím pro duchovní stav rozhodl, domů a žádali Vratislava, aby ho učinil nástupcem Šebířovým. Vratislav, snad hlavně z toho důvodu, že znal lehkou mysl bratrovu, učiniti tak odepřel, poukazuje k tomu, že biskupa voliti náleží sněmu. Doufal totiž, že hodnost tu získá pro litoměřického probošta Lenzona, rodem Němce, což však nedocházelo souhlasu mezi velmoži českými. Proto asi chtějíce tomu zabrániti, zavolali do Čech Jaromíra, majíce ho za kandidáta tak mocného, že se s ním bude muset Vratislav spokojiti. Před rodným bratrem

a Čechem nemohl předce dáti přednost cizinci, o němž se pravilo, že přišel do země otrhaný.

Než Vratislav předce doufal, že svou vůli provede a proto zasednuv na stoličce knížecí pod širou oblohou na Dobeníně uprostřed sněmovníků, jež obklopovali davové k válečnému tažení shromáždění, maje bratry Konráda a Ottu po boku, zavolal svého kandidáta Lanzona a podával mu berlu a prsten na znamení, že si přeje, aby byl biskupem.

Proti tomu se však sněmovníci rozhodně opřeli, chtějíce míti biskupem Jaromíra a zamítajíce cizince, jemuž Vratislav proti vlastnímu bratru a dávnému ustanovení otce stranil. Když pak jejich i na sněmu vyslovené vůli Vratislav odporoval, tu vzali knížete Konráda, Ottu a Jaromíra do svého středu a s lidem svým opustili tábor Vratislavův.

Položili se nedaleko u Opočna a Vratislav, nevěda, co se dále díti bude, v nesnázi k vůli jednomu Němci takto vzniklé, odtáhl rychle zpět do Prahy a nejenom, že tak výpravu proti Polákům zmařil, ale konečně i vůli národa ustoupiti musil. Bratři jeho i největší část velmožů stáli při Jaromírovi tak rozhodně, že svolil, aby se stal biskupem a sám jej pak poslal do Mohuče k arcibiskupovi ke svěcení.

Jaromír nastoupil stolec biskupský, byl knězem dobrým, avšak rodové vlastnosti, ku př. hašteřivost, příkrost, nedovedl v sobě potlačiti. Následkem toho dostal se ve spor s olomouckým biskupem o některé statky. A když mu biskup olomoucký nebyl po vůli, dojel si za ním do Olomouce a vniknuv s průvodem svého lidu do residence jeho, dokonce ho tam zbil a sporných statků zmocnil se pak násilím. Pro skutek tento žaloval ho sám bratr Vratislav u papeže, z čehož

biskupu Jaromírovi vzniklo nemalé zodpovídání. Po delším jednání a nesnázích musil se odebrati do Říma prosit o milost, kteréž dosáhl. Ale ihned, jak se vrátil do Čech, odňal biskupu Olomouckému sporné statky opět, kteréžto pře přetrhl papež rozsudkem, že se mají biskupové o statky rozdělití rovným dílem.

Domácí tyto pletky neodvrátily však mysl Vratislavovu od pilného střežení událostí ve státech sousedních. Tudíž ihned hledal své zájmy a prospěchy, když v Němcích vznikly bouře proti Jindřichovi IV., pro jeho krutou panovačnost a zhýralost. Z bouří těch odhodlal se Vratislav pro sebe co nejvíce kořistiti. Za sliby, že se mu dostane v léno Míšeň a Lužice, poskytl Jindřichovi pomoci proti Sasům, jež byli r. 1075 na Unstrutě poraženi. Když pak brzy dostal se Jindřich ve spor s papežem Řehořem VII., tu opět Vratislav přidal se na stranu Jindřichovu za slib, že se mu dostane markrabství rakouského. Slíbených těch odměn měl si však Vratislav sám svou mocí dobýti, což se mu pouze částečně povedlo. On však při Jindřichovi přátelsky vytrval a r. 1081 účastnilo se i 300 českých branců pod Wiprechtem z Grojska dobývání Říma, jehož hradby Čechové mezi nejprvnějšími slezli. V době, kdy vojska Jindřichova vítězila v Itálii, bojoval Vratislav v zájmu jeho v Rakousích, kdež r. 1082 porazil u Mailberka markraběte Leopolda. Tak tedy hlavně česká pomoc a moc udržela Jindřicha IV. na trůně i proti papeži i proti německým jeho krajanům. Český stát tehdy mocně zasáhl silnou rukou v osudy říše německé, kteráž až doposud jej a jeho vladaře poručníkovala. Jindřich IV. toto české účastenství na poli dějinném r. 1086, tak znamenitě uznal, že je poctil jmenováním osoby Vratislavovy králem, jako držitele druhdy

slavného království velkomoravského, což tento zajisté jenom ze příčin politických radostně uvítal a s velikou slávou dal se v Praze korunovati. Avšak na tom, že byl uznán jako nástupce vladařů velkomoravských za krále, t. j. panovníkům německým za rovného, Vratislav nepřestal, nýbrž snažil se dále ze svého postavení k Jindřichovi a k říši německé co nejhojněji kořistiti. Proto za půjčku nebo snad také dobře řečeno za výkup 4.000 hřiven stříbra vzdal se Jindřich od časů sv. Václava z Čech do říše německé odváděného poplatku a králové němečtí neměli od státu českého napotom ničeho jiného co žádati, než-li, aby je 300 českých oděnců na jejich případných jízdách do Říma doprovázelo. A v době té také na jisto a trvale stanoveno, aby český panovník byl dědičným číšníkem říšským, se kterýmžto důstojenstvím spojeno bylo veledůležité právo, účastniti se volby králů německých, tak že říše česká nabyla oproti říši německé povýšeného postavení, jakého německá říše oproti státu českému nepožívala nikdy. A jakou moc stát český patrně že obratnou a dovednou politikou krále Vratislava tehdy v říši německé nabyt, tomu nasvědčuje také i to, že Jindřich IV. učinil pražského biskupa Jaromíra (Gebharta) nejvyšším kancléřem říše německé, z čehož však politika Vratislavova a stát český nezískaly ničeho trvalého nebo významného a to snad jenom pro bezvýznamnost a povrchnost Jaromírovu, kterýž nepřestával vyhledávati a tropiti jenom nové a nové rozbroje, jež ho konečně i ze země vypudily, tak že umřel v Uhrách r. 1090, naplodiv více zmatků a sporů, než-li platných činů a závodů.

Až doposud šťastné panování Vratislavovo ztroskotalo se najednou o třenice opětně povstalé v rodině

panovníčí a to dokonce mezi otcem a synem. V době té umřel olomoucký kníže Otto a pozůstalá rodina po něm dala se v ochranu brněnského knížete Konráda, na místě krále Vratislava. Z toho zvláště podnětem Vratislavova milce Zderada vznikla válka. Čechové táhli nepřátelsky — do Moravy. Lid, národ trpěl a měl se zabíjet pro jinak odstranitelný spor v rodině knížecí! Vratislav dobyt Olomouce přitřhl r. 1092 až před Brno, kde samotného Konráda oblehl.

Avšak tady přihodila se více méně romantická událost, kteráž krále Vratislava se synem jeho Břetislavem rozvedla a zneprátelila.

Při obléhání Brna rozestavoval si král jednotlivé oddíly vojska sám a když mělo býti vykázáno postavení synu jeho Břetislavovi, tu králův milec Zderad před ním i druhými vojenskými vůdci zlomyslně prohodil: „Prosím, králi, rač syna svého postavití při řece, kteráž tuto teče, aby se mohl zase do zvůle koupati!“ Poznámka tato byla pohanou i výčitkou pro Břetislava, kterýž při jednom z nedávných tažení do Mišně proti Sasům přes výstrahy zkušených vojevůdců jal se koupati na nevýhodném místě v řece, což když Sasové zpozorovali, ihned udeřili na Čechy, kteříž proto, aby prince před zajetím zachránili, musili trpěti značné ztráty na lidu. Vzpomínky na to Břetislav potom nanejvýš nerad slýchal a proto byl poznámkou Zderadovou tak pohněván, že nazítří dovedl to až tam, že branci jeho Zderada zabili.

Proto se zase král velice rozhořčil. Než Břetislav měl v táboře značnou svou stranu, tak že by bylo mezi nimi došlo ke hroznému třebas výtržce, kdyby příchodem Konrádovy manželky Vilpurky do tábora Vratislavova spor mezi ním a Konrádem nebyl urovnán, při

čemž došlo také ke smíru mezi Břetislavem a otcem, kterýžto smír nebyl však trvalý. Břetislav totiž z popudu různých svých přátel nebo rádců, z nichž každý zajisté v tom měl své zájmy, chystal se po moravské vojně z Hradce nad Labem vytáhnouti proti otci, čemuž opět narovnání předešlo, ač Břetislav ještě jedenkrátě proti otci pikle strojí, ale napotom s přátely svými ujel ze země, jsa pak hostem Ladislava svatého, krále uherského.

Události tyto pochopitelně k dalšímu dosud šťastnému rozvoji politiky Vratislavovy nepřispívaly. Styky jeho s říší německou zdály by se sice nasvědčovati o jeho přichylnosti k západu, avšak tu třeba obzvláště k charakteristice tohoto skutečně znamenitého Přemyslovce na trůně českém uvést, že se brzy po počátku panování svého obrátil k papeži Řehoři VII. s prosbou o dovolení, aby v jazyku slovanském mohly být konány služby Boží, čehož však nedosáhl. Proto snad neměl napotom žádných ohledů k Římu, když Jindřichovi IV. proti papeži pomáhal. Jak si Vratislav ve slovanských církevních řádech líboval, tomu svědčí také i napravení křivdy, již se bratr jeho Spytihněv na slovanských mniších v Sázavě dopustil. Vratislav je totiž ihned po svém nastoupení na trůn povolal zpět z Uher a v době jeho panování za znamenitého opata Božetěcha došel slovanský klášter sázavský největší proslulosti pro všechny časy příští.

Mezi trpkými spory, jež měl se synem Břetislavem, skončil Vratislav ještě r. 1092 smrtí nenadálou a násilnou. Spadl na honbě s koně. Pohřben byl na Vyšehradě ve chrámu sv. Petra, při němž doposud kvetoucí a slavnou kapitolu byl založil.

Dle Břetislavova zákona o nástupnictví na trůn

stal se nyní knížetem českým nejstarší Přemyslovec Konrád brněnský, kterýž však ještě téhož roku (1092) umřel a knížetem v Čechách byl Vratislavův syn Břetislav, na Moravě pak vládli dědici knížat Olgy a Konráda.

Jedním z význačných skutků vladaření jeho bylo, že slovanské mnichy ze kláštera sázavského vypudil, usadiv tam r. 1096 břevnovské benediktiny obřadu latinského a že ihned po nastoupení svého panování v Čechách jal se zde vyvracet poslední zbytky a stopy pohanství a jeho obyčejův, při čemž především stíhal čaroděje a hádače, jež ze země vyháněl.

Tento rys v jeho konání mohl míti svůj původ v současném všeobecném nábožném rozechvění myslí, z něhož vyvěřela památná tažení křížová do svaté země, aby toto jeviště života Ježíše Krista vyrváno bylo z moci mohamedánské. A v ruchu tehdy všeobecném i kníže Břetislav II. snad hleděl se státi o křesťanství všemožně zasloužilým. Do Jerusalema táhnoucí křížáci přitrhli také do Prahy, kde vzdor odporu a napomínání biskupa Kosmasa židy křtili a kdo z nich křest přjmouti nechtěl, toho zabíjeli. Události tyto mohly míti zcela dobře svůj vliv i na události a zařízení v Čechách.

Sousedstvu nezdál se býti Břetislav panovníkem silným, ani Poláci odepřeli mu platiti poplatek 30 hřiven zlata a 500 hřiven stříbra z r. 1054 Břetislavem I. Kazimírovi polskému postoupeného Vratislavska. Než proti Polákům Břetislav II. české právo obhájil.

Avšak znamenité a důležité ovoce politiky a válečné zdatnosti svého otce oproti říši německé zmařil a sice bezdůvodně a hříšně. Dle zákona jeho děda měl po něm na trůn nastoupiti jako nejstarší Přemyslovec Konrádův syn Oldřich. Břetislav však si ze příčin šíře

neznámých umínil, aby nástupcem jeho na trůně byl bratr jeho Bořivoj. Kdyby se byl pro to rozhodl z bratrské lásky, byl by to n Přemyslovců zjev nanejvýš vzácný. Avšak ku provedení této své zvůle byl Břetislav II. slabým. Protož vida, že by porušení v zemi uznaného zákona mezi domácími činiteli souhlasu nedošlo, odebral se pro jeho schválení do Němec, od nichž otec jeho stát český všemožně neodvislým činil a učinil. Vzav totiž veliké dary a bratra Bořivoje zajel k císaři Jindřichovi IV. a prosil ho, aby české knížectví ndělil Bořivojovi. Císař ovšem že ochotně souhlasil s jeho přáními, neboť ho musilo nanejvýš příjemně překvapiti, že knížata státu, s jehož dobrovolnou pomocí se on na trůně udržel, utíkají se k němu o pomoc proti platným zákonům své říše — — Tento darebný skutek Břetislava II. nesluší však pokládati za žádný akt, který by poměr státu českého k říši německé nějak vážně ménil nebo upravoval. Nestal se totiž ani za souhlasu země české a její činitelů, ani nebyl císařem branně vynucen, nýbrž byla to ničemná komedie, jakých je rodinná historie Přemyslovců plná.

Když císař proti tomu ničeho nenamítal a vlastně také ani namítati nemohl, co Přemyslovci v sousední říši české si tropí, vypravil se Břetislav ihned do Moravy proti Oldřichovi a dobyv Brna, dosadil tam Bořivoje za knížete r. 1099.

Břetislav II. sváčil se také s některými velmoži své říše, najmě s některými Vršovci, zejména s Božejem a Mutinou, kteří prý najali vraha, od něhož byl Břetislav r. 1100 ve zbečenských lesích na lovu oštěpem probodnut a zabit.

Postava Břetislavova v řadě českých vladařů i v řadě Přemyslovců zanechala nanejvýš temné stíny.

Jeho překročení zákona o nástupnictví bylo hříchem jak proti zemskému řádu, tak i proti rodinné ústavě panující dynastie a nanejvýš těžkým proviněním bylo, že ještě ke všemu pomoc k obhájení těchto hříchů šel si Břetislav zakoupiti do Němec, klada tak nejenom ve své zemi nad právo násilí a křivdu, ale zadávaje tak i státní postavení říše české a dynastické postavení rodu svého v ní v ruce panovníka říše cizí.

Tím otevřel cestu také další řadě zbytečných zmatků a svévolných ponížení státu českého a jeho panovníků.

Jakmile po Břetislavovi ujal se vlády bratr jeho Bořivoj, toho jména druhý, ihned nejstarší Přemyslovec Oldřich zmocnil se Brněnska a chystal se hájiti dle zákona nepochybná svá práva na knížecí trůn český. A tu následuje hanebného příkladu Břetislavova odebral se nejprve k císaři Jindřichovi IV. s hojnými dary a s prosbou, aby mu Čechy udělil. Císař dary ochotně od něho přijal jako je přijal od Břetislava, Čechy mu za to udělil, jako dříve učinil Břetislavovu bratru Bořivoji a sice s těmitéž podmínkami, aby si totiž co chce, dobyl sám. Oldřich najal si patrně na cestě od císaře v Rakousích něco německých bojovníků doufaje, že se Čechové, ctící zákony, pro něho ihned prohlásí, jakmile do země přitrhne. Dotáhl až k Malínu, kde se utábořil očekávaje příchod Čechů. Avšak právní cit a úcta před zákonem byly v Čechách málomocnými již tak, že i nejvěhlasnější velmožové dali se nésti třebas křivým proudem jako kork. Oldřich musil proto z Čech od táhnouti s nepořízenou, zejména když proti němu Bořivoj vytrhl. Cesta jeho do Němec a dary tam nešené byly škodou.

Spokojil se tedy s Brněnskem, při čemž odpíral

všechnu povinnou poslušnost Bořivojovi, v čemž ho následoval také i jeho bratranec olomucký kníže Svato-
pluk, syn Ottův. Tento Přemyslovec také toužil po
knížecím stolci českém, k jehož dosažení za zády Boři-
vojovými i Oldřichovými pracoval pomocí znemravňování
nejpřednějších úředníků státních. Slibováním rozma-
nitých odměn a darů hleděl si získati hlavně župány
a mocné úředníky na hradech pro své zámysly. Toto
panstvo, jež se na úkor obecného pořádku a to hlavně
za pannjících nepořádků v zemi následkem sporů
v domě knížecím pomocí nespravedlnosti a libovůle
své obohacovalo, rádo vítalo pletichy Svatoplukovy a
ochotně je podporovalo tak, že konečně měl tento
žádostivec trůnu své stoupence i na knížecích hradech
Vyšehradě a Praze. Maje za to, že vpád do Čech
všechny tyto přátely mu přivede ku pomoci, vtrhl
r. 1105 do Čech a dostal se až ku Praze. Avšak zá-
mysly své tentokráte patrně následkem včasného za-
bránění zradě provésti nemohl a Bořivoje, který tehdy
také podporoval císaře Jindřicha IV. proti synu jeho
Jindřichu V., s trůnu nesehnal.

Než snah k tomu se nevzdal. Když to nešlo ote-
vřeně, dal se na hon za trůnem tajně a podle. Vyslal
totiž k Bořivojovi jednoho ze svých společníků s před-
stíráním, jako by chtěl jeho Svatopluka zraditi. Pod-
vodný tento diplomat omámil Bořivoje brzy tak, že
nitro jeho naplnil nedůvěrou a odporem proti jeho
nejvěrnějším přátelům a stoupencům, ano i proti bratru
Vladislavovi a hlavně poštval ho proti některým vel-
možům v zemi, zejména proti Vršovcům, kteří nelásku
knížecí ihned spláceli neláskou svou. Když se tento
kousek politiky Svatoplukovi pomocí patrně mistrného
diplomatického pleticháře povedl a když Bořivojovi

půdu pod nohama podryl, jal se z toho kořistiti. Nejprve smluvil se s pohněvaným jeho bratrem Vladislavem v ten smysl, aby tento bratra vladaře nepodporoval, za což mu Svatopluk slíbil po sobě nástupnictví na český trůn. A když takto Bořivoje pomoci bratrovy zbavil a řadu velmožů proti němu napadil, vtrhl r. 1107 do Čech, odkudž opuštěný zrazený Bořivoj musil ujíti. Jak nabyl, tak pozbyl.

V této své tísní odebral se přímo k císaři Jindřichovi V. koupit si u něho pomoc. Císař obdržev od Bořivoje hojně peněz, ochotně jal se rovnati české záležitosti a povolal k sobě Svatopluka, jemuž hrozil vojnou, kdyby pozvání toho neuposlechl. Svatopluk odevzdav správu své říše bratru svému Ottovi příjmením Čerškému vypravil se ke dvoru císařskému, kde byl však uvítán uvězněním. Když se to stalo, vytáhl Bořivoj podporován Wiprechtem z Grojska do Čech, kamž se však nedostal, an se proti němu u Chlumce v horách Krušných postavil zeměsprávce Otto, jehož jednání mezi Přemyslovci vyniká skutečně neobyčejně. V této zápletce mohl se snadno zmocniti trůnu sám, avšak on věrně stál při bratru Svatoplukovi, jemuž se císař ihned přátelsky naklonil, jakmile zpozoroval, že se Bořivoj vlastní silou do Čech a na trůn nedostane. A tu nedbaje přijatých peněz, nedbaje daného slova ochotně jal se jednati s uvězněným Svatoplukem, ježž ani při jeho příchodu k slyšení nepředpusťl, a nyní za bohatý výkup ho propustil do Čech.

Bořivoj na všech stranách oklamáný odebral se do Polska, kde ho vlídně přijal kníže Boleslav Krivoustý.

Sbor českých knížat za německou přízní byl vždycky počátkem i koncem hrozných neštěstí českého státu.

Svatopluk po svém návratu do Čech také uvázl v tenatech německé odvislosti a stál napotom na straně císaře Jindřicha v jeho snahách, aby zmařil neodvislost panovníků polských a uherských. Oplátkou za tuto českou, císaři poskytnutou pomoc proti Maďarům, jímž Boleslav Křivoústý pomáhal, snažili se Poláci r. 1108 ze Slezska vniknouti do Čech, jejichž hranice na této straně měli střežiti Vršovec Mutina a župan Vacek, šťastný to povýšenec. Boleslav však je přemohl, od hranice zahnal a kus země poplenil. Událost tato, patrně jen také nastrojená, přiměla Svatoopluka, že císařovo ležení v Prešpurku musil opustiti a spěchati brániti zemi vlastní.

Župan Vacek, buď že to skutečně pravda byla anebo aby sebe z ústupu před Poláky očistil, zpravil tajně Svatoopluka, že prý Mutina byl s Boleslavem smluven a proto jenom že Poláci do Čech vnikli. Svatoopluk se vniknutí Poláků do země děsil a lekal nesmírně proto, poněvadž u knížete Boleslava prodléval od něho vypuzený kníže Bořivoj a tu se obával, aby ho Poláci do Čech neuvedli a na český trůn mu nedopomohli. Že by se jeho císař potom nezastal, toho poučení měl již ze zkušenosti své vlastní. V tomto rozechvění mysli přímo chorobně zanevřel, dle udání Vackova, na původce těchto svých skutečně povážlivých nesnází. Aniž by se o podstatě tvrzení Vackova přesvědčil a aniž by potom Mutinu soudil, rozhodl se Svatoopluk zničiti celý rod Vršovců, kterýž tehdy na 3000 mužských osob čítal. —

A strašlivý tento svůj zámysl také dal stoupenci svými, kteří při tom ovšem na vlastní zisk z jmění nešťastných Vršovců čítali, provésti. I nastalo po Čechách děsné vraždění a hubení všech Vršovců, jejichž

zajisté že třebas i při vině Martinově nevinná krev prolévána byla celými potoky.

Vršovci zabíjeni byli po celé zemi a sice nejkrutějším způsobem. Starci nad hrobem stejně jako nemluvná ještě robátka. Byli přepadáni, stínáni, popravováni, zařezáváni a vraždění, tak že celá česká země hrůzou nad tímto řáděním rukama lomila a pokut hněvu Božího za ně se děsila . . .

Hrozný čin tento se Svatoplukovi povedl tou měrou, že ze všech Vršovců unikl smrti pouze jediný Jan Tistův, který šťastně ze země utekl.

Krvavý kníže však velmi brzy dožil se odplaty za takovéto své vladaření. Když r. 1109 pomáhal císaři proti polskému knížeti Boleslavu Křivoústému, jež pro jeho hostění Bořivoje nanejvýš nenáviděl, byl při oblehání hradu Hlohova ve Slezsku, když se od císaře do svého tábora jakous doubravou vracel, neznámým jezdce, kterýž se do jeho družiny připlétl, ze zadu kopím proklát a na místě zabit. Vrah ihned po činu svém v lesní houštině zmizel a všeobecně se mělo za to, že to byl Janem Tistovým najatý mstitel Vršovců.

Toto osíření trůnu českého mělo v zápětí nové jeho obsazení způsobem doposud nebývalým. Obsazován byl totiž mimo meze zemské ve vojenském táboře a jako pod dozorem německého císaře. Kandidáti byli tři, a všichni měli četné své stoupence, jejichž válečná pohotovost mohla jim býti velice na prospěch, kdyby poblíže ve smýšlení roztrojeného českého tábora nedlel se svou armádou císař Jindřich, v jehož moci konečně obsazení trůnu českého zůstalo. Prvním kandidátem byl s trůnu vypuzený kníže Bořivoj, jemuž však v této chvíli polské přátelství neprospívalo, druhým kandidá-

tem byl bohatýrsky smýšlející bratr zavražděného Svatopluka Otto Černý a třetí domáhal se trůnu bratr Bořivojův Vladislav a to na základě své úmluvy se Svatoplukem, učiněné při vypuzení Bořivoje ze země.

Žádný z těchto kandidátů nebyl v této chvíli dosti mocným, aby se pomocí svých českých stoupenců vlády v Čechách ujal. Naopak česká moc a vůle stala se tentokráte při obsazování trůnu naprosto podřízenou a to tím, že se všichni kandidáti ucházeli o přízeň a rozhodnutí císaře německého, jehož libovůle zde byla nejmocnější, ona se mohla opírat o vojsko, jemuž by roztržství Čechové se zdarem čeliti nemohli. Všichni kandidáti zanášeli Jindřicha prosbami a dary, on ode všech ochotně úplatky přijímal, ve všech naděje vzbuzoval, ale při tom chytře vypožorovav, která ze stran českých svého kandidáta nejspíše napotom doma na trůně udrží, přiklonil se konečně k Vladislavovi, kterýž by se byl asi stal knížetem i bez této německé přízně. Z ostatních kandidátů Bořivoj rozhodnutí to přijal s nevolí stroje novému knížeti se stoupenci svými nesnáze, avšak olomoucký Otta zachoval se nanejvýš ušlechtilé. Aby se vyhnul domácím třenicím a aby vlast svou ušetřil před bratrskou válkou, podrobil se ochotně Vladislavovi, jehož panování nad zemí českou bylo však řadou smutných a pohnutlivých událostí.

Když po dosednutí na český trůn odcházel do Bamberka k císaři, tu rychlým vpádem do země zmocnil se Bořivoj Prahy i Vyšehradu a na pomoc k udržení jejich přitrhli mu Míšňané pod vedením Václava, syna Viprechta Grojského. A nyní staly se Čechy jevištěm kruté bratrovražedné války. Práva Vladislavova jal se hájiti kníže Otto Černý, jemuž vydatně pomáhal župan Vacek a Vladislav na své cestě

zvěděl, co se bylo událo, ihned se také vrátil a se stoupenci svými jal se Bořivoje na Vyšehradě oblehati.

Že pak boje tyto rychlého konce nebraly, požádal Vladislav císaře Jindřicha V. o rozsouzení. Jindřich k žádosti této přitáhl do Čech, povolal Vladislava a Bořivoje do Rokycan, kde se mělo mezi nimi státi narovnání, jež dopadlo tak, že dal císař Bořivoje zajmouti a v železech kázal jej zavésti na kterýsi hrad rýnský. Vladislav pak potrestal stoupence Bořivojovy a i vůči Ottovi byl tak nedůvěrlivým, že ho dal pro jakous neshodu zajmouti a tři léta věznil ho na Křivoklátě. Snad tento Vladislavův čin změnil až doposud skutečně bohatýrsky jednajícího ducha Ottova.

Zajetím Bořivojovým nebylo však panování Vladislavovo utvrzeno, neboť nejmladší, při polském dvoře dlící bratr jejich Soběslav postavil se proti Vladislavovi a k naléhání jeho vtrhl do Čech jeho ochránce polský kníže Boleslav Křivoústý proniknuv až k ústí Cidliny do Labe, kde však již narazil na odpor vojska Vladislavova. V bahnité rovině této nebylo však možno vojskům, tehdy ponejvíce jízďě, úspěchem boj podniknouti a Boleslav nemoha ku předu a maje za sebou vyjedené kraje musil, jsa bez zásob, které tenkrát pro celou armádu nebylo lze s sebou voziti, rychle zacházkou zpět. Táhl směrem na Zvíčinnu a Vladislav chytil se mu na paty, chtěje ho potříti. Na potoku Trotině došlo mezi Čechy a Poláky k bitvě, v níž bylo Vladislavovo vojsko sice poraženo, avšak Poláci ze země odtáhli r. 1110.

Nepráteleství toto bylo ihned rok na to odstraněno sešvagřením Vladislava s knížetem Boleslavem,¹ kterýž pojal za choť sestru manželky Vladislavovy. Svatba tato měla v zápětí i smír v rodině Přemyslovské, neboť

Soběslav vrátil se z Polsky do Čech, kde se mu dostalo v úděl Žatecka. Avšak tento mír ve knížecí rodině české netrval dlouho a to přičiněním již zmíněného župana Vacka. Neznámo zdaž klepem nebo na základě pravdy dověděl se Soběslav, že byl od Vacka u Vladislava očerněn a že má býti uvězněn. A když současně došlo ho pozvání na Vyšehrad, kázal Vacka zavraždit a ušel r. 1113 ze země opět do Polsky, odkudž byl napotom k jeho popudu podniknut nový vpád do Čech. Poláci došli tentokráte jenom ku Kladsku a odtud se pak s nezdarem v podniknutí svém vrátili.

Smutná tato příhoda, při níž nejvíce český lid trpěl, znepřátelila knížecí dům jenom na krátko. Vladislav totiž sám hleděl hněvy v něm panující vyhladiti. Nejprve propustil z vězení Ottu (1114), pak srovnal se r. 1115 s bratrem Soběslavem, jemuž dal nejprve Hradec nad Labem a pak Brno v úděl, a r. 1117 povolal sám konečně i Bořivoje do Čech, jemuž dobrovolně panství v zemi postoupil, spokojiv se krajem zalabským. Avšak tento smír mezi Přemyslovci netrval dlouho. Vladislav brzy ujal se vlády zase sám a bratři opět odešli do ciziny, kdež Bořivoj zemřel.

Vladislav churavěje měl po svém boku na Vyšehradě Ottu, kterýž si nyní zajisté nebezduvonně činil naděje na knížecí důstojenství. Avšak tu se tajně vrátil ze země Soběslav, jejíž matka kněžna Svatava s churavícím bratrem smířila a sice tak, že Vladislav jej dal krátce před svou smrtí r. 1125 vyhlásiti za svého nástupce, čímž popudil knížete Ottu Černého tou měrou, že se až doposud se vzácnou ušlechtilostí jednající tento Přemyslovec tak zapomněl, že také odešel hledati pomoc proti své vlasti do Němec a v té snaze tragicky skončil, při čemž však neblahý krok

jeho donesl české říši znamenité povznešení a opětné zvelebení jejího postavení vůči Německu.

V Německu panoval tehdy saský vévoda Lotar, kterýž důvěru Ottovu ochotně uvítal a ihned posadil se na neprávem podstrčenou mu soudnou stolicí, aby o českém trůně rozhodoval. Tvrdě, že nikomu nepřisluší býti českým knížetem, kdo by Čechy dříve nepřijal v léno od císaře německého, povolal knížete Soběslava a Ottu, patrně čítaje alespoň na hojnost jejich darů, k sobě, aby prý spor jejich rozhodl. Avšak v Polsku vyspělý kníže Soběslav pozvání to odmítl a posílům Lotharovým na místě jeho odpověděl: „Doufám v milosrdenství Boží a v pomoc svatých našich Václava a Vojtěcha, že nebude země tato vydána v moc cizí!“ A po tomto odbytí panovačných pokusů německých ujal se moravského údělu Ottova a projížděje celou zemi českou rozněcoval národ k hájení práv a svobod jeho. Tak podařilo se mu sebrati znamenité vojsko, v jehož čele nesena korouhev sv. Vojtěcha, připevněná na kopí sv. Václava, když vytrhlo brzy po novém roce 1125 proti Němcům.

Lothar po odbytí, jehož se mu od Soběslava dostalo, chystal se ke vpádu do Čech, kterýž také ještě za zimní doby r. 1126 podnikl, přešed Krušné Hory, kde naň Čechové již čekali. Když Lothar hory procházel, tu naň z nenadání u Chlumce udeřili a vojsko jeho porazili, při čemž v boji proti Čechům padl druhdy ušlechtilý kníže Otto, kterýž vlastně tuto vojnu spůsobil. A ke štěstí Čechům, neboť císař Lothar s troskami své zničené armády Soběslavem obklopen sám je musil prositi o pokoj a propuštění. Soběslav na místě, aby ho úplně potřel a zničil, navštívil ho v jeho skrušeném táboře a vlídně mu vyložil, že Če-

chové zavedení žádných nových ponížení své říše nepřipustí, ale že také staré zvyklosti nechťejí rušiti a po tomto v zrazech věku našeho zbytečném ustupu a nemístné velkomyslnosti, jichž by se Čechové od Němců sotva kdy dožili, stanovena byla mezi českým státem a německou říší slavná úmluva, dle níž císař se zavázal za sebe i své potomky nikdy od Čechů nežádati ničeho, než-li na čem za svého krále Vratislava přestal Jindřich IV., totiž 300 jezdců při jízdách německých císařů do Říma. Lothar ochotně toto neodvislé postavení státu českého uznal a byl potom milostivě propuštěn domů.

V napotomních válkách jeho s Hohenstaufovci mu Soběslav i pomáhal. Po smrti jeho r. 1137 nastalé se však Soběslav rozhodně tomu opřel, aby po Lotharovi na německý trůn dosedl zeť jeho bavorský a saský vévoda Jindřich Pyšný, jehož moc pokládal Soběslav za nebezpečnou pro stát český. A tu dobře politisuje, pomocí spříbuzněných s ním rakouských Babenberkovců dokázal, že císařem zvolen Hohenstaufovec Konrád III. a že mocný vévoda Jindřich zbaven byl svých říší, z nichž se Bavorsky dostaly po jeho smrti Soběslavovu zeti Leopoldu IV., markrabí rakouskému.

Soběslav, patrně na polském dvoře dobře postavení státu českého vystihnuv, především znamenitě váhu a moc jeho v osobě panovníka povznesl, že z četných Přemyslovců nikdo nemohl proti němu vzpouru provésti, ač se o to pokoušeli i o život mu ukládající. Naproti cizině silný a doma mocný moudře vladařil po vlastním rozumu a v duchu svých zkušeností. Věda dobře, co nesnáží a zmatků spůsobil na nejvyšší dobře myšlený Břetislavův zákon o posloupnosti na trůn dle stáří, pokusil se zákon ten změnit v ten smysl, aby

příště nastupoval na trůn prvorozený syn panujícího knížete. Ačkolivěk v rozbrojích o trůn zrála pšenice předním velmožům a úředníkům zemským, předce nikdo z nich neodvážil se opřítí jeho přání, jež byl v zájmu a zajisté za souhlasu přednesl na sněmu konaném r. 1138 v Sadské, aby totiž zvolen byl za nástupce jeho nejstarší syn Vladislav, což se také stalo a tak jindy vždycky neblahá otázka nástupnictví na trůn byla šťastně rozřešena. Soběslav brzy potom v únoru r. 1140 při zvelebování hraniční obrany na hradě Hostianém zemřel.

Avšak v Sadské na sněmu mlčevší a s přáním jeho ve příčině nástupnictví i souhlasící bohatýři čeští chtěli míti ze změny na trůně své obyčejné užitky a proto bez ohledu na usnesení sadské ve příčině té učiněné, již za nemoci Soběslavovy kuli pikle a již třetího dne po smrti jeho dosadili na Vyšehradě na knížecí stolec bratrovce Soběslavova Vladislava, syna knížete Vladislava I. opominuvše uznaného a zvoleného již nástupce v té sladké naději, že jim skutek tento donese bohaté prospěchy, jichž doufali od neprávem vlastně dosazeného a vládnoucího panovníka získávati.

Ale tu se velice přepočetli. Druhdy rozmarný, bezstarostný princ dosednuv na trůn oženil se se sestrou rakouského markraběte Leopolda, kteráž byla také polosestra císaře Konráda, a náhle se ve své povaze změnil. Na místě očekávané nepečlivosti o záležitosti zemské jal se jeviti vážnou starost a obecný pořádek, dav nejprve schytati a zvěšeti množství lupičů, jejichž vůdcové pro výstrahu dlouho pak viseli na nynějším vrchu Žižkově a napotom i na všech jiných stranách a ve všech oborech zeměsprávy začal projevovati tolik samostatnosti mínění a tolik potřebné k obhájení mínění

toho síly, že ziskuchtiví jeho stoupenci měnili se brzy ze přátel v jeho nepřátely, vidouce, že naděje jejich vyběhly na prázdno, že totiž Vladislav II. v Čechách zavádí pořádek a že nepřipustí anarchii, již tehdy čeští velmožové a vysocí čeští úředníci při každé příležitosti přávali, aby v kalech její mohli pro sebe lovit.

Proto záhy po nastoupení Vladislavově na trůn za vedení tehdy předního velmože Načerata jali se ho prohlašovati za neschopného k panování a spojivše se s celou řadou členů rodu Přemyslova, zejména s knížaty moravskými, zvolili z nich za knížete Konráda II. Znojemského a vytrhli válečně do pole, aby ho dosadili na trůn. Vladislav musil se proti nim vojensky postavití a koncem dubna setkala se ku bratrskému vraždění ochotná vojska ta u Vysoké nedaleko Maléšova, kde dne 25. dubna strhla se mezi Čechy bitva, v níž následkem zrady přinucen byl Vladislav po udatné obraně k ústupu. V boji tom Načerat padl a vojska moravských knížat byla tak oslabena, že neodvážila se k ráznému pronásledování Vladislava, kterýž připraviv Prahu na obležení a svěřiv hájení její a ochranu manželky své bratru Děpoltovi, rychle v průvodu věrného mu olomouckého biskupa Zdíka odešel do Würzburgu k císaři Konrádovi, žádati ho o pomoc.

Zatím se však stoupenci Konrádovi vzchopili a přitáhli před Prahu, aby jí dobyli. Pokoušeli se o to všemožně, avšak Děpolt kladl jim nepřekonatelný odpor a častými výpady jim nesmírně škodil. V té době již císař nakloněn nebezpečím své sestry Kedruty a pak získán slíbením bohaté válečné náhrady, vytrhl do Čech. Když se o tom dovědělo Konrádovo vojsko, namáhalo se hrozným úsilím Prahy se zmocniti. Bezohledně zapálilo chrám sv. Vítá, kterýž shořel se všemi

svými poklady, vypálilo klášter sv. Jiří a vyžehlo mnoho jiných pražských domů. Avšak Praha se Konrádovi nevzdala, třebaž že tonula v největších hrůzách a svízeli, jímž učinil konec příchod císaře německého. Jeho moci neodvážil se vzdorokníže znojemský čeliti a proto rychle ustoupil od Prahy na Moravu. Vladislav s císařem přitáhl ku Praze počátkem června a letnice trávil na Vyšehradě, odkudž, švakra Vladislava na trůně upevniv, brzy se slíbenou válečnou náhradou odtáhl do Němec, aniž se mu dostalo příležitosti, aby v bratrovražednou českou válku krvavě zasáhl.

Pobořená a pohubená Praha ihned z rumu a popele rostla v nové, krásnější město, a chrám sv. Víta opatřen krovem ohnivzdorným a roku následovního 1143 vytáhl Vladislav II. do Moravy, kde strýce své za jejich odboj potrestal. Dobyv Znojemska, Brna a Olomouce, knížata tamní panství v nich zbavil a Moravu přivtělil pod přímou svou vládu.

V hrozně tyto poměry v Čechách pohládal za potřebné zasáhnouti také smírným svým slovem tehdejší papež Innocenc II., kterýž proto vyslal sem svého legáta kardinála Quidona, aby rozbrojené strany smířil a rozhárané poměry církevní v Čechách i na Moravě urovnal. Na Moravě lpěla mimo to kletba pro krivdy, učiněné biskupu Zdikovi. Kníže Vladislav nebyl neochotným ke smíru se spronevěřilými strýci, kteří toho také rádi použili a ve slavném shromáždění se mu podrobili hlukoko sklonivše šije své pod nahé meče na znamení své lítosti a poddanosti, Vladislav pak, váže totožnou krve, odpřisáhl nikomu zlým nevzpomínati toho, co se bylo stalo a vrátil jim jejich úděly moravské.

Než kardinál Quido měl v říši české ještě další

velice choulostivé posláni. Od dob papeže Řehoře VII. zavedeny byly v církvi mnohé nové řády, jichž v Čechách a na Moravě zrovna přísně nešetřeno, tak že i vyšší církevní hodnostáři jako proboštové vyšehradský a pražský, děkan olomoucký byti ženatí. Ženatí kněží musili se tudíž buď od manželek svých oddělití anebo svých důstojenství se vzdáti. Potom nakázal papežský legát rozdělení pražského i moravského biskupství ve farní obvody a určil pravidla, dle kterých smělo býti uděleno svěcení na kněžství. Nařízení tato ovšem že byla i napotom přestupována, avšak v církevním životě ve státě českém znamenala znamenitou novotu a jeho zvelebení. Na Moravě pak musilo se dostati přiměřeného zadostiučnění a náhrad biskupu Zdikovi, což proti němu moravská knížata tak popudilo, že ho chtěli svobody zbaviti, začez přišli znovu v klatbu, ze které se pak vykoupili velikými pokutami a proti Konrádu znojenskému vytáhl kníže Vladislav podruhé, aby ho pokořil.

V časech tehdejších k podnětu sv. Bernarda, opata klaravalského, podniknuto bylo z Evropy druhé křížové tažení na osvobození svaté země z moci turecké. Tažení to nabylo rozměrů tak obrovských, že nejpřednější křesťanští panovníci císař Konrád a francouzský král Ludvík VII. postavili se mu v čelo, následkem čehož nechtěl ani český kníže Vladislav zůstatí ve službě a slávě Boží za nimi pozadu a tudíž vzal kříž a odevzdav zeměsprávu na čas své nepřítomnosti bratru Děpoldovi přidal se s bratrem Jindřichem a četnými českými bojovníky k vojsku německému, s nímž r. 1147 do svaté země vyrazil. Než tato druhá výprava nezdařila se stejně, jako se nepovedla výprava první. Do svaté země došel po hrozných svízelních, strastech

a nebezpečích asi tak desátý díl z její účastníků. Hlad, zrada a útoky turecké nejkřutěji řádily v jejich bouřkách, tak že král Vladislav ještě dříve, než-li Jerusalema spatřil, odevzdav vojsko své králi francouzskému, navrátil se domů přes Cařihrad, kde vešel v některou smlouvu se řeckým císařem Emanuele, tak že Řekové pokládali napotom českého panovníka za čestného mana císaře svého. Z Cařihradu obrátil se Vladislav po Černém moři přes Kyjev a Krakov do Čech.

Všeobecného tohoto hnutí křížového hleděla však také německá politika použití pro své ovládací záměry. Saský kníže Jindřich Lev nepřipojil se totiž k zástupům táhnoucím do svaté země osvoboditi hrob Boží, anobř vyrazil do sousedních zemí slovanských, proti Bodrcům, Luticům a Pomořanům, kteří byli doposud pohany, aby je pokřestil, vlastně dle německého věrozvěstného způsobu podmanil. A při tomto jenom k oslabení moci slovanské směřujícím tažení v neprozíravosti a nadšení náboženském pomáhali saskému Jindřichovi moravská knížata i s biskupem Zdikem netušíce ovšem, že tak pomáhají kopati hrob celé řadě slovanských národů, aby na jeho místě upravili stanovisko říši, jež potom stala se pro stát český pramenem největších nesnází, nebezpečství a pohrom.

V Čechách zatím, v době všeobecného náboženského vznětu, kterýž celou Evropu zachvátil, hleděl Přemyslovce Soběslav, syn knížete Soběslava I., získati pro sebe obecný lid lichocením i sliby, aby se pak pomocí jeho zmocnil vlády v zemi. Lehkověrní Čechové popouzení i slibování Soběslavovo ochotně poslouchali, avšak bdělý zeměsprávce Děpolt dal jej lapit a navrátilivši se domů kníže Vladislav uvěznil ho r. 1148

na hradě Přimdě, odkudž podařilo se mu po dvou letech uniknouti.

Po obyčeji přemyslovském rozběhl se i s bratrem svým Oldřichem o pomoc do Němec, když tam r. 1152 po smrti Konráda III. nastoupil na trůn Bedřich Rudovous, s nímž se kníže Vladislav pro jeho neoprávněné zabírání k říši české náležejících zemí a pak pro jeho nepřizeň vůči s Přemyslovci spřízněným vévodům rakouským sváril. Bedřich Rudovous totiž dobře postřehl tu znamenitou moc, kterou stát český a příbuzní jeho Babenberkovci oproti německému císaři měli a proto ihned po nastoupení svém na trůn hleděl ji oslabiti, ne-li zlomiti.

Než na to sly jeho nepostačily a když se od něho zkracovaná knížata Vladislav a rakouský Jindřich Jasomirgott spolu spojili a proti němu se postavili oděpřením mu jednak pomoci a jednak vojenské hotovosti k tažení jeho do Italie, vytáhl Bedřich bez této posily. Avšak v Italii bez ní špatně pořídív, jal se po návratu svém pohněvaná a uražená knížata ihned smířovati, při čemž Vladislavovi vrátil prve mu odňaté Budišínsko a mimo to udělil mu titul královský nejen pro jeho osobu, ale také trvale pro všechny napotomní české panovníky.

Za toto usmíření, při kterém dostalo se Jindřichu Jasomirgottu oné části Bavor, jež od té doby slove Horní Rakousy, a titulu vévodského, ovšem Vladislav slíbil Rudovousovi mimořádnou vydatnější pomoc proti Italii, než-li byl povinen.

Tak opět vidíme moc českou pevně státi a růsti a ve středu Evropy rozhodovati, když panovník český dovedl opřít se o svůj stát, který byl vždy, jak i za

našich dnů slavně uznáno, pramenem moci a slávy všem moudrým svým vladařům.

Císař Bedřich Rudovous nucen byl nejprve pokoriti Milán, který se mu protivil a v tom mu měl král Vladislav pomáhati. Avšak proti tomu vzepřeli se čeští velmožové, kteří Vladislavovou povahou zklamáni, chovali proti němu stále nechut. Odvolávajíce se na staré zřízení zemské, kteréž nedovolovalo knížeti bez předchozího svolení sněmu konati vojenské výpravy ze země, na sněmu nepovolili Vladislavovi svolání veřejné hotovosti odůvodňujíce to tím, že v tom neleží prospěch státu, aby se pletl v cizí a daleké zahraniční záležitosti.

Tím však nedal se král Vladislav zmásti a odvolav se k národu, vyzval lid, aby kdo chce, s ním dobrovolně táhl. Vyzvání toto bylo nemalým zahanbením sněmovníků, neboť národ postavil se proti jejich usnesení ku králi, tak že tento záhy měl na 10.000 bojovníků ze všech tříd a stavů národa pohromadě. Zjev tento svědčí, že zdravý smysl lidu daleko lépe chápal a cenil politické snahy vladařovy, jemuž šlo především o zmohutnění a obohacení státu, než-li je cenili mocní rodové, kteří stále jenom své osobní zájmy hleděli pošinovati před obecný prospěch, snažíce se při každé příležitosti vázati ruce panovníkovi, aby byl loutkou jejich zvůle, která nikomu z lidu a z nižších vrstev nechtěla přáti vyznamenání, zbohatnutí a rozvinutí svých nadání a schopností, ale sama tropíc anarchii pro sebe hrabala.

Tento proti sněmu podniknutý krok krále Vladislava Čechům skutečně znamenitě prospěl. Nejenom, že mnozí z nich shlédli cizí země a viděli dobré jejich závody, avšak tažení toto také rozneslo známost o říši

české a zdatnosti její držitelů po celé tehdejší Evropě, což Čechům jenom vážnost a zisk doneslo.

Pověst o dosud zapomínaném státu a národu českém, o jeho moci a o udatenství jeho synů pronikla do všech koutů tehdejšího světa jako nikdy dříve před tím, když české panstvo s knížaty doma se svánilo a v krvi domácího lidu se plavilo.

Spojená vojska, české, kteréž vedl sám král Vladislav a německé přesešše sněžné hory alpské, dorazila k rozvodněné řece Addě, přes níž nacházející se mosty milánští strhli. Následkem toho musila výprava stanouti, nemohouc na Milánské, kteří za vodou na druhém břehu Addy tábořili, doraziti. Císař proto bezradný ve stavu svém přemýšlel, co nyní počíti, když v tom mu zvěstováno, že Milánští ve zmatku prchají. A proč? To mu ihned vysvětlil rachot českých bubnů, jež vítězně vířily ve středu českých houní, které Milánské porážely a plašily.

Čechové postaveni byli totiž asi míli od ležení císařova a sice při řece, kde byl proud její obzvláště divý a proto od Milánských méně střežen. Avšak vlny ty nemohly zarazit bojektivost a odvahu českou. Český rytíř Odolen a za ním dva jiní rytíři chrabře vrhli se do jejich proudů. Jeden z rytířů se vrátil zpět, avšak Odolen s druhým šťastně přeplul. O tom když uslyšel král Vladislav, ihned dal udeřiti v bubny vece: „Jako ti dva, tak může i tisícero jiných přepavit se“. A sám první vrhl se do řeky a za ním celý houf, kterýž byl zrovna při něm. Některá část z něho sice protějšního břehu nedoplula, než předce se přes řeku dostalo Čechů tolik, že mohli udeřiti na Milánské, kteří přepadením tím poděšení prchali...

Následkem tohoto hrdinství českého, jež se stalo

23. července 1158, zahánáni byli pak Milánští, když se ostatní české i císařovo vojsko po zdělaných zatím mostech přes Addu přepravilo, až do svého města, kde byli nyní obleháni, neboť pro rozlohu města, dokonalost jeho hradeb a statečnost jejich obranců nedalo se na dobytí Milána útokem pomýšleti. Proto měl být vyhladověn. Oblehatelé rozloženi kolem města v sedmi odděleních, která byla v nepřetržitém krvavém styku s vyskakujícími z hradeb Milanskými, již velice brzy vystihli, kde jsou oblehatelé nejslabší a tu jednoho podvečera obořili se Milánští na tato nejslabší místa s takovým důrazem, že je porazili a byli by je rozbili a vůdce jejich zjímali, kdyby bylo ostražitě české vojsko v čas tíseň tu nezpозorovalo. Král Vladislav ihned se s českou jízdou k bojišti tomu rozjel a v ukrutné seči, v níž vlastnoručně kopím probodl milánského vůdce Dacia, Milaňany potřel a zahnal zpátky do města, kamž by byl zároveň s prchajícími vskočil, kdyby se byla noc temnou svou roušku zatím na zemi nesnesla. Po tomto českém naučení Milaňané více se k výpadům neodvažovali. A když pak nedostatek a bída začaly je sužovati tak, že část obležených nechtěla tyto útrapy déle snášeti, obrátili se prostřednictvím některých biskupů ku králi Vladislavovi žádajíce ho, aby mír mezi nimi a císařem sprostředkoval. Císař byl k pokoji ochotným a ve stanu krále českého ujednány byly dne 3. září podmínky jeho jež sepisoval český kronikář Vincentius, kaplan a písař biskupa Daniele, kterýž řídil záležitosti říšské, tak že celá tato výprava byla vlastně v rukou českých. Milánští musili bosí podrobiti se císaři odevzdáním mu svých tasených mečů, musili slíbiti mu věrnost, dáti 300 osob rukojmí, zaplatiti 10.000 hřiven [stříbra válečné náhrady atd.

Císař byl při tomto svém vítězství tak dojat a spravedlivým citem uznání naplněn, že při oslavování vítězství toho sám vlastní rukou vstavil na hlavu českého krále Vladislava drahocennou korunu, již byl obdržel darem a poctou od krále anglického a že mu pak vyplatil ještě desátý díl válečné náhrady, již byl od Milanských obdržel.

Tak pomocí českou ovládl Bedřich Rudovous Itálii, což bylo vlastně klíčem k napotomní jeho moci. Král Vladislav, zanechav mu biskupa Daniele k rocc, odebral se po pokoření Milanských domů do vlasti, kde byl, pokryt jsa slávou válečnou a nesa z vojny bohatou kořist, slavně uvítán. Než mezi velmoži strana mu odporná při nejbližší k tomu příležitosti dala mu poznovu cítiti, že jí k srdci nepřirostl.

V Uhrách totiž vypukl r. 1164 mezi synem krále Gejsy II. Štěpánem III. a mezi pořečtilým bratrem Gejsovým Štěpánem, který se nazval toho jména čtvrtým, spor o trůn. Proto královna vdova, matka Štěpána III. žádala o pomoc krále Vladislava, jehož synové Bedřich a Svatopluk měli její dcery, sestry to Štěpána III. za manželky. Štěpánu IV. pomáhal řecký císař Emanuel. Když pak se král Vladislav dovolával českého sněmu o povolení hotovosti zemské k výpravě do Uher, tu potkala se tato jeho žádost opětně s odporem toho smyslu, že Čechové nemají žádných práv vkládati se do záležitostí uherských a proto musil Vladislav do Uher vytáhnouti zase jenom s houfy dobrovolníků, s nimiž protáhl až do Banátu proti řeckému císaři Emanuelovi, kterýž před ním ustoupil, zanechav Čechům v kořist své ležení se vzácnými vojenskými opatřeními. Napotom po smírném sprostředkování Vladislavově dostalo se uherského trůnu svaku jeho synů Štěpánovi III. a s cí-

sašským dvorem řeckým smluvil Vladislav přátelství, na jehož utvrzení zasnoubil český král vnučku svou Helenu, dceru syna svého Bedřicha, vnuku císaře řeckého Petru Komnenovi.

Po šťastně takto vyřízené zápletce uherské vrátil se Vladislav s novou slávou do Čech, veza si z Uher bohaté poklady, z nichž mnoho dostalo se kostelům a klášterům českým.

V době té však musil Vladislav doma zápasiti s nemalými obtížemi, jež mu znovu spůsobil přízeň a důvěru obecného lidu vyhledávati a získávati umějící bratranec jeho Soběslav, syn knížete Soběslava I., ježž byl Vladislav druhdy na Přimdě uvěznil a kterýž napotom po útěku odtamtud v Němcích útulku docházel. Tento Přemyslovec nepochybně že s pomocí německou zmocnil se r. 1161 Olomouce, kamž proti němu Vladislav musil vytáhnouti. Nemoha ho však vojensky přemoci vylákal ho sliby, že se o něho dobře postará, do Prahy, kde ho dal zajmouti a znovu zavezl ho na Přimdu do vězení, kde ho dvanácte let držel, aby vícekrátě trůnu jeho nebezpečným se nestal. Zrádný skutek tento nedá se na panování Vladislavě velebiti, třebaž že se ho dopustil pod zástěron, hledě tak zemí domácích sporů ušetřiti. Jinak vladaření Vladislavovo honosí se znamenitými a pro český stát výhodnými událostmi i pečlivostí jeho o zvelebení země, při čemž mu napomocnou byla také choť jeho Judita, Němkyňě rodem, jíž se připisuje vystavení prvního kamenného mostu v Praze.

Avšak za služby císaři Bedřichovi druhdy prokázané dostalo se mu odslnhy skutečně německé. Bedřich Rudovous nabyv vlastně pomocí českou moci v Itálii, již si chtěl celou podrobiti, jal se svářiti se i s papeži,

v čemž král Vladislav přisluhovati se mu neodhodlal. Tím ho proti sobě popudil tak, že měl následkem toho za nejmoudřejší, když trůn odevzdá synu svému Bedřichovi, což se r. 1173 za soublasů českých velmožů stalo. Král Vladislav po třiatřicetiletém panování vybral si napotom byt svůj mezi mnichy ve klášteře strahovském, ježž byl založil, chtěje se zde v pokoji a službě Boží dočkati šťastné hodinky smrti.

Než veliké toto odhodlání nedoneslo státu českému toho štěstí, jež byl Vladislav od oběti té očekával. Vladislav se domníval, že v zájmu vlasti své ušel z cesty hněvu druhdy svého přítele císaře Bedřicha, od něhož doufal, že nastoupí oproti synu jinou politiku, než-li jakou se odměnil jemu za ty hojné služby, jež mu říše česká prokázala, jsouc původně pramenem a východištěm jeho moci i jeho mnoholetou oporou.

Na to na všecko Bedřich Rudovous zapomněl a ihned, jakmile král Vladislav uchytil se ve strahovské klášterní zátiší, hleděl svou panstvíchtivost rozšířiti také na říši českou. Za služby otcem mu prokázané neváhal nevděkem oplatiti jeho synu, při čemž s žalostí nutno uvést, že mu příležitost a možnost k tomu poskytlí čeští princové, ostatní Přemyslovci, z nichž některé stále zajisté ne v ušlechtilém, ale čistě politickém zájmu při dvoře svém hostil. Když Vladislav trůnu se zřekl, tu ihned k popudn knížete Oldřicha povolal nového českého krále Bedřicha k sobě do Norimberka s tím poručením, aby na Přimdě vězněného Soběslava propustil a s sebou přivedl, že mezi nimi rozsoudí, kdo má dobrovolně uprázdněný trůn nastoupiti.

V této chvíli se ukázalo, jakou bylo neprozřetelností, že se král Vladislav s bratranci svými přátelsky neporovnal. To nyní hleděl syn jeho dohoniti a na-

praviti. Když císař Bedřich nechtěl od míchání se do záležitostí českých upustiti, tu se český král Bedřich pokusil o to, aby tomu sám předešel. Zajel pro Soběslava na Přimdu a s velikou slávou přivedl ho do Prahy, aby se s ním porovnal. Avšak zájmy německé měly již i kolem českého trůnu své náhončí, z nichž některý ihned v první noci v Praze trávené Soběslavovi výstražně namluvil, že ho prý král Bedřich chce zbaviti zraku. Výstraha ta jest zřejmě smyšlenou, neboť kdyby byl král Bedřich proti Soběslavovi skutečně takto se chtěl zachovati, mohl to dát provést na Přimdě, odkudž ostatně nemusil ho vůbec ani živého vyváděti. Soběslav však, Bedřichovým otcem již jedenkrát zrazen, výstraze té uvěřil a ihned z Prahy prchl k císaři.

Král Bedřich neočekáváje od tohoto krajní nějaké nepřátelství a doufaje v možnost výhodného pro sebe porovnání, neodhodlal se k válečnému vystoupení proti nepovolanému poručnictví, při čemž by mu bylo proti bezohlednému císaři nejen v Itálii, ale ani v Němcích na spojencích nescházelo. Proto nedbaje příkladů předků svých Boleslava I., Břetislava I. a Soběslava I., kteří volání německého císaře v podobném případě nedbali, vydal se na cestu do Němec, čímž octli se nejprřednější Přemyslovci velice lacino v rukou císařových. V Ermendorfé pak jednalo se o rozhodnutí české trůnní otázky. Přítomní tam čeští páni císaři žalovali, že Bedřich zasedl na trůn jen z vůle svého otce a ne svobodnou volbou národa, synové Soběslavovi dovolávali se Břetislavova zákona o posloupnosti a císař dovozoval, že prý se stala na českém trůně změna bez jeho svolení a konec této hlavně pomocí českou a to krevní nevráživostí způsobené komedie byl ten, že císařem královský titul českých panovníků byl zrušen a za českého

zase jen knížete vyhlášen byl Soběslav, jemuž byl starší bratr Oldřich v Němcích nalezené právo své na český trůn postoupil. Krále Bedřicha císař zajal, aby nemohl bouřiti v Čechách proti jeho knížecímu zřízení Soběslavovi, kterýž r. 1174 na český trůn dosedl po učinění slibu, že se bude ku králi Vladislavovi se vši šetrností chovati.

Vladislav však tímto sběhem událostí nanejvýš rozžalostěn vlast svou, již byl největší slávou pokryl a v níž nad největší díl svých předků znamenitěji vládl, jako chudák opustil a zahanben i ponížen odebral se — on slavný a mocný český král — do Darynska na statky manželky své Judity, kde ještě téhož roku zemřel.

Česká říše, již byl k dávno nebývalé moci dovedl, stala se opět hříčkou v ruce císaře německého. A to vlastní vinou především zase neprozíravých nápadníků trůnu z rodu Přemyslova, kteříž ihned odsluhou za své domnělé povýšení a za skutečné ponížení a poškození vlasti své musili postaviti císaři značnou pomoc k tažení jeho do Lombardska. A tentokráte čeští pánové na sněmu následkem své politiky vůči králi Bedřichovi nemohli se opřiti nucenému tažení tomu, jako učinili za Vladislava, při jeho taženích dobrovolných, jež neznamenaly spoutání moci státu českého, jako tažení nynější.

Než tentokráte císaře štěstí válečné v Italii opustilo, zejména když mu rytířský český král Vladislav scházel, aby slovanskou chrabrostí svých junáků chránil slabosti německé armády, kteráž po dvouletém marném snažení se postoupiti v před byla konečně r. 1176 u Legnána od Lombardských dokonce poražena.

V odporu svém proti papeži a ve spojeném s tím odporu proti českému králi Vladislavovi a jeho synům

zaběhl císař Bedřich ještě před svým tažením do Italie tak daleko, že nejenom krále Břetislava zbavil českého trůnu, ale on také mladšího jeho bratra Vojtěcha, kterýž byl arcibiskupem solnohradským a stranil císaři odpornému papeži, vypudil z jeho diecese. Z toho vznikla vojna. Vojtěcha ujal se strýc jeho vévoda rakouský Jindřich Jasomirgott a i kníže znojemský Otto, proti úmž v zájmu pokoření krevního přítele svého arcibiskupa Vojtěcha k poručení císařovu vytrhl kníže Soběslav s vojskem za té doby ohromným a v bojích napotom vedených, kdy Čechové Rakousy hrozně zplenili, zjednal si příčinu smrti sám Jindřich Jasomirgott. Za toto Soběslavovo tažení a chování se vojska jeho oproti chrámům a kostelům, vynesl nad ním papež kletbu.

Břetislava

Soběslav II. byl zvláštním zjevem na českém trůně. Ač původně jenom slušné opatření od krále Vladislava žádal a po dvanáctiletém vězení ke smíru i s jeho synem byl ochotným, předce dal se uchvátiti, že za souhlasu českých velmožů opřel se o pomoc německou a zavinil tak, že vlast i národ český byly nanejvýš poníženy. Malichernou cenou za to bylo jeho dosednutí na český trůn, při čemž byl v každém směru nevolným a odvislým od Německa.

Jak asi podivné myšlénky srdce i rozum jeho při tom však pronikaly, tomu nasvědčuje, že začal zvracet tehdy v Čechách panující řády a jal se proti velmožům, kteří jeho dosednutí na trůn umožnili a i proti mocnému úřednictvu, jehož pomocí se na knížecím stolci držel, straniti obecnému lidu, zejména pak selskému stavu. V tom ovšem že jeho stoupenci spatřovali nevědek, neboť oni ho jenom proto podporovali, aby si za vlády jeho mohli vládnouti sami. Jaké pak cíle Soběslavovy při tom byly, toho lze se pouze jenom dohadovati. Snad

toužil povznéstí obecný lid a pak pomocí a přispěním jeho osvoboditi se ze závazků, jež byl na vlast i národ uvalil, když proti králi Bedřichovi vystoupil a svržení jeho s trůnu a tak ponížení českého státu a zmar její nedvislosti způsobil.

Možná, že v srdci svém hoře toho želel a že obecnému lidu a zejména sedlákům hleděl v těchto poměrech živobyť ulehčiti. Jak daleko ve snaze té došel, tomu nasvědčuje, že byl potupně nazýván „knížetem selským“ a že z velmožů nejhorlivější druhy stoupenci jeho stali se mu nejrozhodnějšími odpůrci, hledícími ho s trůnu opět co nejdříve svrhnouti. Sami se toho odvážiti nemohli, ano Soběslavovi nescházelo na vojenské odvaze, ale když se k tomu nahodila první příležitost, tu opět „německý vděk“ jim pomohl.

Po nezdařilé výpravě do Italie a po bitvě u Legnana uznal císař Bedřich Rudovous za nejvýhodnější, když se smíří s papežem, s nímž se také r. 1177 v Benátkách sešel a ze předních podmínek míru mezi nimi bylo urovnání „otázky české“. Papež totiž ujal se císařem odstrčených synů krále Vladislava a když se Vojtěch dobrovolně na jeho přímluvu zřekl arcibiskupství solnohradského, musil císař připustiti, aby na český trůn dosedl sesazený Bedřich, kterýž mu ostatně za to značnou sumu peněz slíbil.

Osud Soběslavův byl tím rozhodnut. Císařem opuštěn a mocnými v zemi více nepodporován musil před Bedřichem, kterýž pomocí knížete znojemského Konráda a rakouského vévody Leopolda V. vtrhl přes Moravu do Čech, utéci r. 1178 na hrad Skálu v Klatovsku, odkudž ještě jednou roku napotomního, když se na místě jeho na trůn dosazený Bedřich ze země vzdálil, vytrhl v lednu měsíci proti Praze. Té však dobýti ne-

mohl a když se Bedřich do Čech s vojskem vracel, obrátil proti němu a u Loděnic ho porazil. Bedřich ušel před ním za Vltavu, kde nalezl již ku pomoci táhnoucí mu vojsko Konráda znojemského a bral se s ním rychle ku Praze. Soběslav je následoval a mezi Prahou a Vyšehradem, na místě, kde se dosud „na hojišti“ říká, došlo mezi nimi k bitvě, již Soběslav ztratil. Po nedlouhém pobytu na svém hradě Skále odešel do ciziny, kde brzy potom r. 1180 zemřel ustoupiv tak Bedřichovi docela.

Jeho vladařská epizoda v dějinách českých byla začátkem neblahých pro stát český událostí, z nichž kořistili jenom Němci. Bedřich totiž octl se následkem Soběslavových pletich v moci císařově a chtěl se z ní vyprostiti a máje k tomu příležitost, ovšem že nerozvážně slíbil mu za přízeň jeho takové množství peněz, jehož sám neměl a jež chtěl později na českém státu zcela zbytečnými a proto lidu protivnými mu berněmi vynutiti. A to bylo ihned příčinou jeho neoblíbenosti v Čechách. Zbytečně neplatí rád nikdo, ani chudák ani bohatý a proto se Čechové, když Bedřich usedl na český trůn s tím zavržitelným úmyslem, aby na nich především peníze císaři slíbené vydřel, proti němu opřeli a nechtíce si ho vlastně v Němcích draze koupiti, sesadili ho r. 1182 z panování, k němuž na místě jeho povolali znojemského Konráda Ottu. Bedřich musil opustiti zemi, kde k němu nikdo nestál a císař by ho zajisté také ponechal jeho osudu, kdyby mu nebylo šlo jednak o slíbené mu od něho peníze a pak o možnost, že svou nadvládu nad Čechy předce udrží. Alespoň se o to pokusil a podařilo se mu to.

Povolal totiž knížete Konráda a přední z českých velmožů k sobě do Řezna. Pánové ti uposlechli a do-

stali proto znamenité poučení. V Řezně císař s nimi nejednal jako křesťanský vladař podle mezinárodního práva, nýbrž užil způsobu, za který se nehanbí leda vůdce loupežnické společnosti. Dal totiž do síně, kde se sněmovalo, nanositi — katanských seker, pod jejichž dojmem provedl, co chtěl.

Císař, aby moc českou rozštěpil a tím jednak oslabil a aby nad rozštěpeným českým státem trvalé moci nabyl, z vlastní své moci propůjčil doposud pod svrchovanost českého panovníka náležitou Moravu jako nové markrabství a jako zvláštní léno říše německé Konrádu Ottovi, čímž chtěl docíliti trvalé oddělení Moravy od Čech a tak doufal zjednat si moc nad oběma knížati čili nad celým rozděleným národem.

Bedřichovi dostalo se ovšem opětně vlády v násilnostech císařovou okleštěných Čechách, avšak toto jednání císařovo a jeho sobecký s ním souhlas, pochopitelně nezjednaly mu v národě žádné lásky ani důvěry, tak že při jeho odjezdu z Čech do Mohuče r. 1184 vypuklo proti němu druhé povstání národa, v jehož čelo postavil se poslední žijící syn knížete Soběslava I. Václav, kterýž však marně dobýval Prahy, již s Bedřichovými bratry Přemyslem Otokarem a Vladislavem hájila choť jeho Eliška. Bedřich zpraven o nové vzpouře v zemi, rychle najal v Němcích zástup vojska a s pomocí Leopolda rakouského vtrhl do země a povstání zde panující udusil. Vůdce jeho, kníže Václav, potom musil ze země njeti — Opatrným možno nazvati Bedřichovo jednání v tom, směru, že se s povstalým národem bez pronásledování jeho vůdců a plenění země nyní smířil.

Když mezi tím odešel císař Rudovous do Italie, tu Bedřich vzpamatoval se nad ponížením své vlasti,

již byl otec jeho tak vysoko povznesl a snažil se napraviti chyby své i chyby předchůdce svého Soběslava II., aby pouta stát český k říši německé všízlí, uvolnil. Proto nejprve chtěl připojiti pod svou vládu od Čech odloučenou Moravu, kde markrabě Konrád Otto nebyl původně tak moudrým, jakým se jevil po hrozném proto povstalém krveprolití. Když se totiž Konrád spravoval násilím říši české vnuceným opatřením císařovým a nechtěl se Bedřichovi po dávném způsobu podati, vypravil tento r. 1185 proti němu bratra svého Přemysla Otokara, kterýž se utkal s Konradem ve strašlivé, bratrovražedné bitvě u Lodenic ve Znojemsku, v níž se na 4000 Čechů a Moravanů pro německou politiku vzájemně pobilo. Konrád byl přemožen a patrně cítě, že Moravané jeho postavení k říši německé za žádné povýšení své země necení, nehledal pomoci proti Bedřichovi v Němcích, ale odřekl se své na německých nohách stojící slávy a neodvislosti a Bedřichovi se dobrovolně podal.

Císař proti tomuto porovnání v říši české nečinil žádných námitek, ač bylo slavným zvrácením jeho vůle a nezdarem jeho politiky, z jejíž okruhu se moc česká začala zase vybavovati, což by mohlo nasvědčovati, že proti sjednocenému národu neměl patrně dostatek odvahy vystoupiti, záludně číhaje na nové nesváry v Čechách, jež obyčejně měly svůj pramen v rodině panovníčů. Dlouho na to čekati nemusil. Na biskupském stolci pražském seděl tehdy Přemyslovec Jindřich Břetislav, bratranec Bedřichův, kterýž těžce nesl svou podřízenost moci státní, při čemž ho nejvíce hnětla nutnost placení daní ze statků církevních na záležitosti obecné. V nepochopitelné až vášni obrátil se ve příčině této o pomoc do Němec k císaři, jehož sondu v této

záležitosti se chtěl podrobiti. Císař ovšem že vlivně tohoto nepřítele své vlasti a svého rodu přijal a miletád dal Němci prohlásiti, že prý pražský biskup jest knížetem říšským, „nepodlehlym panovníku českému, ale samému toliko císaři poddaným, od něhož regalie přijímati a k jehož dvoru dostavovati se má.“ A na to dal císař biskupu Jindřichovi r. 1187 majestát raduje se, že Čechy rozdělil alespoň tímto způsobem na dvě knížectví, na světské totiž a na duchovní. Bedřich český se císaři v tomto novém jeho míchání se do záležitostí českých nezprotivil, ač s ním nesonhlasil, ale doufal, že postupem času následek jeho zase zmaří, jako se mu to podařilo při pokusu o rozdvojení státu českého na Čechy a Moravu.

Stálého yzruchu a nových úspěchů chtivý císař Rudovous chystal se tehdy k novému tažení do svaté země a tu český Bedřich připravoval se na pochod s ním, avšak mezi těmito přípravami r. 1189 umřel.

Po Bedřichovi nastoupil vládu v Čechách Konrád Otto, kterýž však s císařem do Palestiny netáhl, znobřž vypravil tam jenom značný oddíl vojska pod vedením Děpoltovým, kterýž se však více do vlasti nevrátil, neboť i s hrozným německým císařem Bedřichem Rudovousem r. 1198 daleko v cizině zahynul.

Nástupcem Bedřichovým v Němcích stal se syn jeho Jindřich VI., jemuž Konrád Otto táhl pomáhati v jeho bojích v Dolní Italii, kde r. 1191 při dobývání Neapole zhynul morem.

Následkem toho vznikl v Čechách mezi Přemyslovci nový shon po dosažení trůnu. Velmožové prohlásili za panovníka Václava, syna Soběslava I., proti čemuž se však opřel bratr Bedřichův Přemysl Otokar a kráčeje cestami dávno ušlapanými odebral se k císaři

Jindřichovi koupit si od něho trůn, za nějž mu slíbil 6000 hřiven stříbra. Při darebném tomto kousku ničemné politiky přemyslovské byl mu nápomocným pražský biskup výše jmenovaný již Přemyslovec Břetislav Jindřich, kterýž se za něho u císaře dokonce zaručil, že mu slíbenou „trhovou částku“ za český trůn zaplatí. Císař ovšem že ochotně Přemyslu Otakarovi za tuto sumu Čechy v léno udělil, lépe řečeno „cizí věc prodal“ a při tom však po příkladu otce svého oddělil od nich Moravu, již opětne jako zvláštní, od Čech neodvislé markrabství propůjčil mladšímu jeho bratru Vladislavovi. Následkem toho stal se r. 1192 českým knížetem z vůle německé proti rozhodnutí národa Přemysl Otakar, jemuž však ihned nastaly svízele a nesnáze, jak sehnati císaři slíbený ohromný poklad. Národ se opět opřel tomu, aby si knížete v Němcích musil kupovati a aby se svobodné volby panovníka musil vzdávati a když proto Přemysl smluvené sumy pro císaře sehnati nemohl, musil biskup Břetislav Jindřich k císaři do Němec v zástavu, že Přemysl danému slibu dostojí.

Když však císař pozoroval, že dosazený od něho kníže český v zemi jest za stávajících poměrů nemožným, a že slíbených od něho peněz nedostane, tu ho zase sesadil a Čechy udělil v léno zastavenému u sebe biskupu Břetislavu Jindřichovi, kterýž ihned s německým vojskem vytáhl do Čech, aby Přemysla knížectví zbavil. Přemysl proti němu odhodlaně vytrhl a když se r. 1193 u Zdic setkali, tu čeští jeho pánové z vojska jeho zrádně přešli k biskupovi, opustivše Přemysla, kterýž potom bez bitvy před Břetislavem Jindřichem prchl. Na českém trůně zasedl kněz, kterýž si však na místě apoštolského působení hleděl jenom

krutého vojančení. Přes ustanovení císařovo připojil opět Moravu k Čechám, vojensky vyraziv proti markrabímu Vladislavovi, jejž zajal a věznil. Císař poprával biskupovi toto hraní si na panovníka, neboť tím jen český stát byl oslabován a užíval biskupových služeb jako vojáka, poslav ho do Míšeň proti odpornému sobě tamnímu markrabímu. Biskup voják císaři ochotně sloužil a Míšeň tak strašlivě pohubil, že potom z hanby proto činil veřejné pokání. Sláva světská stala se mu však záhy břemenem. Když totiž koncem r. 1194 začal churavěti, doráženo naň různým způsobem, aby mu byl trůn odebrán. Podivný ten biskup Přemyslovec za hlavně jeho vinou rozháraných poměrů, dal se vynésti z Čech do Chebu, kde 15. června 1197 zemřel.

Ještě před jeho smrtí vyprostili čeští páni vězněného od něho někdy markrabího Vladislava, jejž prohlásili knížetem proti staršímu jeho bratru Přemyslu Otokarovi, jehož panovníkem svým nechtěli mít z obav před tresty, jimiž by je pak mohl stíhati pro jejich zrádu u Zdic. Přemysl však vůli jejich neustoupil, nýbrž s důrazem jal se domáhati svých práv jako starší a tu Vladislav netroufaje si s bratrem podniknouti zápas ten, potají se s ním sešel a smířil a dobrovolně mu postoupil vládu v Čechách, začož mu Přemysl udělil Moravu s titulem markrabství jako léno koruny české.

Dvanáctý věk pod vládou Přemysla Otokara dospěl svého konce, kterýž také dobře pověděno byl počátkem nové doby v říši české. Dvanáctý věk přinesl jí znamenitá povznesení, avšak také nejtruchlivější ponížení, jejichž střídání se veškeré staré domácí slovanské řády zhruba pozměnila a zvrátila. Bývalá, takofka neomezená moc a důstojnost panovníčí v Čechách hlavně pletichami členů panovníčího rodu zmi-

zela, jednak jejich ničemným utíkaním se pod ochranu německou a jednak tou nezbytností, že ve svých sporech o trůn musili hledati stoupence také mezi mocnými v zemi, kteří si pak v odsluhu za to panovníči moc vlastně rozebrali a s lidem a jeho zájmy nakládali dle své vůle, jež znamenala ponejvíce jenom utisk a nová břemena. V Čechách vznikl za těchto poměrů mocný stav panský, rodová šlechta, zakládající moc svou na rodovém jmění. Panstvo toto hledělo také povznéstí význam zemských sněmů, jichž však neužívalo jako klíče k povznesení vlasti a jejího lidu, anobrž pokládalo je za prostředek k rozmnožení a hájení svých zájmů, jež ovšem namnoze nebyly totožnými ani s prospěchy státními, ani s prospěchy širší obecnosti.

Záležitosti církevní byly v Čechách pečí a vlivem papežů během dvanáctého století velice platně urovnány a spořádány, tak že následkem toho stav duchovní nabyt znamenité váhy a církevní závody, jako pramenišť pokroku a osvěty, došly hojného rozšíření ve zřizování nových klášterů, kapitol a far, t. j. duchovní správy.

Avšak nebývalé výhody a nepoměrné rozmnožení a povýšení moci a důležitosti jedněch přirozeně měly v zápětí zase nebývalé a nepoměrné zkrácení a ponížení druhých. Žádná výsada totiž neznamená nikdy pokrok a prospěch pro širší obecnost a tak tomu bylo také v Čechách, že za cenu povznesení některých, přišli zase k odstrčení všichni nepovznesení ostatní. Než to by ostatně celku jako státu nebylo bývalo na škodu, kdyby rozmanité výsady zůstaly údělem pouze rodů domácích, jež by se přirozeným během času v dobrém a zlém, v bídě a nadbytku střídaly. Kdyby

z povýšení výsad a výhod těch plynoucí štěstí a dobřebyťi kolovalo pouze v národě domácím, tu by se postupem doby zajisté že přiměřeně na každého z jeho lesku a záře dostalo. Avšak dvanácté století znamená pro českou zemi a pro český národ počátek napotom citelných chyb a škod, jež uvalily na český stát nekonečné nesnáze.

Jak jsme skoro ob stránku musili poznamenati, vcházelí čeští Přemyslovci ve velice důvěrné styky s císaři německými, jimž zbytečně o svých zájmech dávali rozsuzovati, slibující jim za to ještě při svých prázdných kapsách ohromné peníze, jež doufali na českém národě vydřít. Národ pak namnoze příliš trpělivě snášel toto hospodářství, jež způsobilo, že sousední Němci zvykli si na český stát poblížeti jako na otevřený zlatodol a totím více, když jim Čechové ještě proti nepřátelům pomáhali a když dokonce neváhali i jiné slovanské národy pro německé panství podrobovati.

Nešťastná tato přemyslovská němečtvimilnost v politickém ohledu měla ovšem v zápětí, že se čeští knížata oklopovali také německými důvěrníky, kteří byli jim prostředníky v jejich stycích s německými dvory, jimž se ostatně snažili sami zavděčiti tím, že se německy učili a rádi německy mluvili. Než to vše bylo by ještě jenom dočasným zvykem nebo jenom odstranitelnou a i napravitelnou chybou. Avšak Přemyslovci šli ve svých stycích s Německem tak daleko, že je konečně skoro nemožno za slovanský knížecí rod pokládati.

Zejména panovníci a vynikající členové z jejich řad ženili se totiž s německými kněžnami, což přirozeně na rodinné náhledy a city nemohlo zůstat bez vlivu, když český kníže měl matku i choť uvědomělou Němkyni — —

A tak to šlo od pokolení k pokolení po celá století.

A tyto kněžny přivedly s sebou do Čech služebníctvo a komonstvo svého rodu a vzpomínajíce vzdálené vlasti své nezbytně knížecí dvůr a okolí jeho původnímu rodu odcizovali. To popřítí se nedá a není k tomu ani žádných příčin, aby tak někdo z Čechů činil a nepřiznal, že Němci a Němkyně od tisíce let do Čech jenom pro dobré opatření chodili nic sem nepřinášejíce, než-li leda domnění, že příchod jejich sem znamenal pro zemi nějaký prospěch. Jest-li oni se všelijakým pohodlím a dobřebytím opatřili, to nebylo štěstím domácího obyvatelstva, zejména když se nad ně hleděli povýšiti všelikými výsadami, snažíce se státi mimo starodávne domácí zákony a zvyklosti zemské. Panovníci pochopitelně jim následkem mocných přímluv svých zněmčilých dvorů ochotně udělovali rozmanité svobody, jež beze všeho vytáčení znamenaly pro původní české obyvatelstvo nepochybné zkrácení. A tak německé právo stávalo se v Čechách vlastně bezprávím oproti domácímu obyvatelstvu, když se o otázce té mluví se stanoviska čiré spravedlnosti.

Toho popřítí nelze, že s Němci přicházela do země nová zde rozmanitá dovednost. Avšak ta zůstávala národu cizí a jenom vykořisťovatelkou, když se nositelé její ani ve druhém koleně s původním obyvatelstvem láskyplně nesmísili, ale když ani zákonů země nechtěli užívali spravujíce se vlastními, v Čechách cizími řády, schválně zůstávajíce v zemi výsadami nadanými cizinci.

Ze stanoviska politického ovšem nelze, než-li s věcí tou počítati jako se skutečností, kteráž měla býti státu českému posílením a zvelebením, ale kteráž konečně

mnohdy stala se i panovníkům jeho nebezpečnou, jsouc pramenem mnohých pohrom, který český stát v jeho přirozeném pokroku a vývoji zdržely.

Ovšem že tehdejší čeští velmožové neviděli v této německé potopě, jež se následkem neblahé politiky Přemyslovců na Čechy valila, nic jiného, leda své osobní zájmy, tak že stali jejími podporovateli, aniž by ji moudrým způsobem stavili a ve příslušných mezích drželi. Kdyby se byli Přemyslovci pilněji obraceli ku příbuzným rodem i krví knížatům polským, když přival Maďarů přetal přímé spojení říše české s ostatními slovanskými národy, snad nejenom že by si stát jejich byl ve větším pokoji ke štěstí původního svého zakladatele rozšířil v mocnou říši, pod jejíž pevnou střechou nabyli by bezpečné ochrany také i oni slovanští národové, jež německá politika na Polabí a při moři Baltickém dávno již pohltila anebo doposud pozřítí v útroby své se snaží.

Počátek nového třináctého věku přinesl české říši mnoho výhodných příležitostí k novému jejímu povznesení. Ještě před ukončením století dvanáctého r. Jindřich VI 1196 umřel císař Jindřich IV. po krátkém panování. Syn jeho Bedřich byl k vládě doposud nespůsobilým a proto nastaly v Němcích spory o císařskou korunu, při čemž každému kandidátu nemálo záleželo na tom, jak mu bude nakloněn panovník český, kterýž vlastně v Němcích ve trůnních zápletkách obyčejně rozhodovati mohl. Nezletilého syna Jindřicha VI Němci za císaře přijmouti nechtěli a pokud se jiných osobností týče, tu se různili. Jedni chtěli voliti švabského vévodu Filipa, jiní pak přijali za svého kandidáta brunšvického vévodu Otta IV., čímž byl by býval rod hohenstaufský císařské koruny zbaven.

Sporu toho český Přemysl Otokar I. dovedl pro říši českou vykořistiti docela dobře. Byl totiž ochoten za císaře voliti Filipa, avšak s tou podmínkou, že uzná veškerá práva, jichž druhdy česká říše užívala. Filip ochotně prohlásil, že nepatří císaři německému nikterak zasahovati do volení knížat českých a že musí bez všelikých odměn uznati za zvoleného, koho si český národ panovníkem vyvolil. Napotom na všechny budoucí časy vrátil českým knížatům odňatý jim titul krále a uznal, že pražský biskup není žádným knížetem říše německé, nýbrž že musí investituru přijímati od panovníka českého.

Když toto Filip uznal, uznal ho král Přemysl Otokar v náhradu za to za císaře německého a při volbě v Mohuči dal mu nejenom svůj hlas, ale také ho napotom proti Ottovi brunšvickému vojensky podporoval. Než politika Filipa hohenstaufského začala brzy čeliti proti papeži, s nímž politika česká neměla žádných příčin vyhledávati nějakého nepřátelství, jež by bylo vlastně sloužilo jenom rozmnožení troulalosti a moci německé. Proto když se r. 1201 papež Innocenc III. proti politice Filipově postavil výbojně vyzváním knížat německých, aby se přidali k Ottovi brunšvickému, tu tu také český král Přemysl Otokar k žádosti papežově r. 1203 vytahl proti Filipovi, kterýž se zavřel v Eufurtě, odkudž potom prchl. Avšak Čechům za pomoc proti němu poskytnutou dostalo se odvety tím, že Sasové vtrhli do Čech, odkudž však byli brzy vybiti. Za pomoc proti Filipovi králem českým mu poskytnutou uznal Otto veškerá práva Filipem Přemyslovi Otokarovi udělená a papež Innocenc III. zvláštní bullou r. 1204 potvrdil královský titul knížat českých.

Než císařství zbavený Filip hohenstaufský nevzdal

se svých práv na německý trůn a nezanechal bojů proti Ottovi a jeho spojencům. R. 1204 vytrhl proti durynskému landkrabímu Hermannovi, jemuž český král Přemysl Otokar vytáhl ku pomoci. Filip zpraven o tom vyrazil s celou svou válečnou mocí proti Čechům, kteří musili před ním ustoupiti hlavně proto, že Otto pro jeho zájmy bojující nijak vojensky nepodporoval a pak více z toho důvodu, že nejmladší větev Přemyslovců, Děpoltici, vládnoucí ve východních Čechách, nepochybně z návodu německého strojili proti Přemyslu Otokarovi povstání, jež však bylo záhy potlačeno.

Otto brunšvický se proti Filipovi dosti výdatně brániti nedovedl, tak že tento záhy získal na svou stranu několik ze knížat německých a tu král Přemysl Otokar vida, že by říši jeho za cenu přátelství s Ottou vznikly nevyvažující to nesnáze, spřátelil se opět s Filipem a přátelství to spečetili svazkem příbuzenským tak, že Přemysl Otokar r. 1206 zasnoubil svého syna Václava s Filipovou dcerou Kunhuton, ač byli oba snoubenci ještě skoro nemluvněti. Když byl Filip r. 1208 v Bamberce zavražděn, smířil se Přemysl Otokar opětně s Ottou, jež uznal sice za císaře německého, avšak jinak ho více patrněji necenil.

Císař Otto ostatně českému králi za upřímnější přátelství vlastně ani nestál. Přemysl Otokar nabyl o jeho neupřímnosti zkušenosti při svém tažení do Durynk, a proto na jeho slově vůbec nestavěl. A neklamal se, když k němu nelnul. Otto totiž, jakmile byl zbaven soka Filipa, ihned zrušil slovo a sliby dané papeži Innocenci, jemuž jedině měl za své povýšení co děkovat.

Než Innocenc dovedl zlomiti a potrestati nepřátelství daleko mocnějšího a chytřejšího císaře Filipa

a proto také snadno vytrestal Ottu. Zatím totiž dospěl syn Jindřicha VI Bedřich hohenstaufský a tu v oplátku za věrolomnost Ottovu dovedl papež docíliti, že byl proti němu Bedřich zvolen císařem a Přemysl Otokar ihned postavil se i následkem příbuzenských svazků svého syna s kněžnou z rodu hohenstaufského na jeho stranu. Za to strojí mu Otto velikou mstu. Shledával proti němu nepřátely za hranicemi i v Čechách a příčinu k vojně vyhledal si v následovní ovšem že nepěkné Přemyslově záležitosti. Přemysl Otokar oženil se r. 1180 bez vědomí a svolení obapolného příbuzenstva i bez svadebních úmluv a proti horlení Říma se příbuznou svou ve čtvrtém stupni Adelou, dcerou markraběte míšenského Otty, s níž skoro dvacet let v manželství žil a splodil s ní syna jménem Vratislava a tři dcery, mezi nimiž Marketu, šlechetnou známou pod jménem Dagmar, která se stala manželkou Dánského krále Valdemara. Když pak stárnuvší Adela ho omrzela a on se zatím stal také mocným králem, tu ji zapudil, pojav r. 1198 za choť Konstancii, sestru uherského krále Emericha. Nešťastná kněžna Adela uchýlila se z Čech do Míšně, do země bratra svého markraběho Dětřicha, kterýž pro hanebné zapuzení její českého krále nanejvýš nenáviděl. Proto ochotně spojil se proti němu s Ottonem, kterýž o letnicích r. 1212 na sjezdu knížat své strany konaném v Norimberce hleděl sesaditi Přemysla Otokara z trůnu a dosaditi naň syna jeho a zapuzené Adely, zmíněného již Vratislava. Přítomní v Norimberce němečtí knížata ochotně se rozhodli, že Přemysl Otokar jest zbaven trůnu pro zpronevěru Ottovi, kterýž pak českou říši propůjčil Vratislavovi, při čemž bylo přítomno také několik županů českých, mezi nimi nejvyšší komorník krále Přemysla

Otokara Černín, ježž tento ihned vypověděl ze země a statky jeho zabavil.

Avšak Ottovo norimberské zakročení proti českému králi, při čemž syna proti otci štal a zrádu v zemi české proti panovníkovi podporoval a schvaloval, zůstalo jenom zbožným přáním, neboť ani Ottovi, ani hříčce v jeho ruce, princ Vratislavovi nedostávalo se prostředků, aby vůli svou provedli. Na konec pak vyběhlo tak, že Přemysl Otokar vlastně ještě získal. Když rozhodnutím německého panstva trůnu českého zbavený Přemysl Otokar postihl tyto pikle proti sobě, tu nejenom že doma jejich účastníky, jak jsme viděli při Černínovi, potrestal, ale ihned vydal se se znamenitou vojenskou mocí do Bavor k Řeznu, aby ve případě potřeby postavil se s ní na stranu Bedřichovu, kterýž se z Italie domů vracel. Společní nepřátelé jejich neodvážili se však proti nim branně se postavit a tak se stalo, že za poměrů pokojných vydal nový císař v Basileji dne 26. září 1212 důležité listiny, jimiž, uznávaje v nich zásluhy Čechů o své povýšení, potvrdil a ještě rozmnožil výsady říši české od císaře Filipa i Otty udělené. „Zejmena pak pojistil Otokarovi a nástupcům jeho důstojenství kralovské na věčné časy a osvobodil je na potom všech tax, platívaných za přijímání regalíí od císařův; uznal, že mají právo připojení k zemi své opět všechna pomezí jakýmkoliv způsobem odcizená; investitura biskupův v říši jejich že má slušeti jen na ně samy; ke dvoru císařovu choditi že nebudou povinni, lečby rozepsán byl sjezd do Bamberka, Normberka neb Merseburka; konečně necháno jim na vůli, kdykoli císařové pojedou do Říma na korunování, pomáhati výpravou tří set oděncův, jako posavad, anebo spláceti povinnost takovou pokaždé

třemi sty lřivnami stříbra. Jinými dvěma zlatými bulami zapsal Přemyslu Otokarovi zámky Floss, Schwarzenberk, Lichtenstein, Donín, Milín, Reichenbach a jiné, bratrovi pak jeho Vladislavovi, markrabí moravskému, císařské manství v obojích Mokřanech, oboje bezpochyby náhradou za náklad válečný, ježž byli učinili pro něho.“

Tak obrátilo se nepřátelství Ottovo proti králi českému ve znamenitý prospěch státu českého. Osobně sešel se Přemysl Otokar s císařem Bedřichem 6. ledna 1213 ve Frankfortě, provázel ho ku korunovací do Mohuče a napotom podnikl s ním tažení proti Ottovi, kterýž poražen r. 1214 u Bovines přestal ohrožovati císaře a říše česká přes jeho pikle a pletichy dospěla znovu k moci a znamenité vážnosti, ježž byly i v Němcích rozhodujícími. Přemysl Otakar pečlivě dbal o další její rozvoj i zvelebení a aby také dynastické závazky upevnil a rozmnožil, dal r. 1216 na sněmu od bezdětného moravského markrabího Vladislava a od českých velmožů zvoliti za svého nástupce a budoucího krále českého tehdy jedenáctiletého syna svého Václava, ježž měl s manželkou Konstancií. Takto odstraněn byl neblahý Břetislavův zákon o posloupnosti dle stáří, neboť tímto usnešením sněmu byla ze trůní posloupnosti vyloučena doposud kvetoucí linie Přemyslovců, Děpoltici.

V dobách těch odehrál se v Čechách důležitý spor, kterýž měl v zápětí a v důsledcích svých uspořádání poměrů mezi mocí světskou a církevní, kteráž postupem časů stále větší váhy nabývala. Když totiž r. 1214 zemřel pražský biskup Daniel, tu nástupce jeho Ondřej, před tím probošt pražský, žádal na králi, aby odstranil rozmanité rozvoj působení církve a náboženství poškozující zlořády, ježž se byly za jeho před-

chůdce v Čechách rozšířily. Biskup Daniel byl totiž více dvořanem a kavalírem než-li knězem, nejsa prý již ani následkem předešlého svého života k důstojnosti biskupské osobou zrovna nejvhodnější a jako biskup zájmy církevní ve přední řadu působnosti své skutečně nestavěl. Příjmy mu nikdy nestačovaly, následkem čehož biskupské jmění lehkovážně zadlužil a rozzastavil a duchovenstvo proti rozmanitým útiskům dosti důrazně nehájil, tak že konečně byl v záležitostech církevních na škodu náboženských a mravních citů národa beze všeho vlivu a váhy. V Římě o jeho slabostech sice věděli, avšak z ohledu ku králi Přemyslu Otokarovi za jeho služby prokázané papežské politice proti Němcům nebylo proti biskupovi, kterýž se královské přízni těšil, nijak přísně nastupováno.

Avšak v každém směru opravdový nástupce jeho nechtěl a nemohl trpěti a prováděti, co činil biskup Daniel a když král ke stížnostem jeho zůstal nevšímavým, odebral se r. 1216 do Říma a odtud vydal r. 1217 se svolením papeže Honoria III. na Čechy interdikt a církevní klatbu na ty osoby, jež za původy oněch církvi nepřiznivých poměrů považoval. Tento biskupův krok pochopitelně vzničil hněv králův, tak že ho všech statků zbavil. Pozoruhodno jest, že však s králem proti novému biskupovi postavili se kanovníci pražští a většín část duchovenstva a nevšímajíce si jeho interdiktu, konali služby Boží obvyklým způsobem dále. Teprve když snad do jisté míry příliš příkré vystoupení biskupa Ondřeje vzal za své sám papež, došlo ke smírnému vyjednávání s Čechy, jež trvalo až do r. 1221, kdy na hoře Stožci na hranici zemské konán smírný sjezd a tu smluven pořádek a mír mezi církevní a světskou mocí v Čechách na tom základě, že

„uznána moc biskupa k dosazování kněží, ač bez ujmy práva podacího čili patronatu osob soukromých; král slíbil biskupu desátky vydávati z celé země; poddaní biskupovi osvobození jsou od všelikých robot zemských a biskupovi přirčena moc soudní nad nimi, jakož i nad kněžstvem v celé zemi.“

Než smlouva tato zůstávala asi smlouvou, neboť biskup Ondřej brzy potom opustil Čechy opětne a sice zajisté ne pro svou zde oblibu a odešel do Říma, kdež r. 1224 umřel. Dalším možným nepořádkům v záležitostech církevních v Čechách předešel svým zakročením sám papež Honorius, kterýž dovedl toho docíliti, aby příště volen byl biskup pražský kapitulou své diecese a ne více sněmem, čímž mělo býti zamezeno možnosti, že by biskup za volbu svou musil činiti ústupky moci světské na úkor prospěchů církevních. Při tom také odstraněno udělování biskupovi investitury králem. Zařízení toto nelze pokládati za žádnou škodu pro drobný lid český, třebaž že z vůli královskou a panskou značnou měrou omezilo.

Za časů těchto r. 1222 zemřel markrabí moravský Vladislav, krále Přemysla Otakara bratr a sice bezdětný. A tu, ačkoliv doposud kvetla mladší linie Přemyslovců v Děpolticích, král Přemysl bez ohledu na ni ponechal si správu Moravy sám a později r. 1224 svěřil ji proti obdobnému zvyku na místě přednímu z Děpolticů druhorozenému svému synu Vladislavovi a po jeho smrti r. 1227 třetímu svému synu Přemyslovi. Když pak dal r. 1228 korunovati prvorozeného svého syna Václava, krále toho jména prvního, a v zemi nikdo proti tomu žádných námitek nečinil, Děpoltici proto pro všechno pohněvání a uražení vystěhovali se do Slezska, kde brzy potom zanikli.

Než doposud povětšinou zdarem provázené panování krále Přemyslovo narazilo najednou na nemilé okolnosti, jež měly za následek nepřátelství s rodinami, jež byly s královským domem českým blízce spříbuznělé a kteréž krále českého rozvedlo také i s císařem Bedřichem II. Tento byl totiž vyvolil za manželku pro svého prvorozeného syna a tudíž budoucího císaře Jindřicha Přemyslovu dceru Anežku, což pro politiku českého krále znamenalo nemalý úspěch, že se česká princezna měla státi německou císařovnou. Za tou příčinou byla Anežka již od svých útlých let úplně po německu vychovávána při dvoře příbuzného svého rakouského vévody Leopolda VI., kterýž se k ní i k otci jejímu zachoval nanejvýš nepěkně. Když se totiž začala rozvíjeti v nevěstu dokázal Leopold rakouský při císaři, že pro svého syna za choť vybral jeho dceru Marketu, což bylo potupením nejenom české Anežky, ale především i jejího královského otce, jemuž byla poslána domů. Přemysl Otakar ihned potom r. 1225 vytrhl vojensky do Rakous, odkudž válečný běs přeskočil i na Moravu. Avšak vojna tato r. 1226 skončena pokoje n, kterýž však nebyl pevným a trvalým, an český královský dvůr domu rakouskému více neodpustil a až do jeho vyhynutí r. 1246 proti němu všelijak nevražil, což mu bylo měrou vrchovatou opláceno.

Slavné panování Přemyslovo, jež skončilo r. 1230 jeho smrtí, doneslo české říši řádu nových nebývalých zde závodů a znamená zejména počátek trvalého rozšiřování se německého živlu v Čechách, kterýž zde sice domov a blahobyt svůj hledal, ale svými v Čechách cizími a výsaditými řády nepřestával lnouti, ano patřiti k původní své německé vlasti, aniž se hleděl nějak přispůsobiti poměrům vládnoucím v Čechách, kde se

troufale snažil býti nad domácí obyvatelstvo živlem různými výsadami a svobodami povýšeným. Možná, že v bohatém německém obchodnictvu a průmyslnictvu hledal Přemysl Otakar a jeho nejbližší nástupcové jistou protiváhu vůči staré domácí šlechtě, kteráž při každé příležitosti jakékoliv bouře a pikle proti královské moci a proti stávajícím řádům ochotně podpořovala, hledíc při anarchii takto nastalé pro sebe co nejvíce na úkor lidu nešlechetně kořistiti. Avšak tato osadnická politika v důsledcích svých zrovna šťastnou nebyla, neboť stala se semenem a kořenem napotomních událostí, jež později český stát stále znepokojovaly. Až do této doby doráželi naň Němci jenom z venku, ale napotom nacházeli jejich výbojní a panovační pokusové také hlučný ohlas a horlivé přátely uvnitř země.

Přemysla Otokara syn a nástupce král Václav I., maje za choť německou princeznu Kunhutu a jsa po německu vychován, ihned po nastoupení svém otevřel novým proudům německých osadníků českou zemi dokořán. Nejenom že založil pro ně v Praze na pravém břehu Vltavy nové město pražské, později Staré město zvané, jež hradbami a příkopy opevnil, ale on uváděl osady německé nejenom do všech skoro větších měst českých, anobrž také i do podhradí a dokonce i do hradů župních a do českých vesnic trhových. A noví osadníci ihned hleděli výsadami a svobodami nadaná sídla svá otáčeti pevnými hradbami, jež nestavěny tak proti nepřítelům zahraničným, ale které považovati možno spíše za zabezpečování se proti nejbližšímu okolí, s nímž je rod, jazyk, mrav i řády různily. Noví osadníci sami dobře cítili, že jsou v novém domově vlastně jeho nepřátely a proto hleděli se proti možnému útoku především českého živlu obražiti.

Český pak živel vida, jak se noví osadníci v zemi otvrzují a opevňují, ihned následoval jejich příkladu. Aby byli čeští velmožové proti každému dříve či později možnému nápadu nových sousedů a jejich příznivců bezpečnými, jali se na místě bývalých svých jednoduchých a leda jen valem proti divé zvěři chráněných přibytků, ležících uprostřed rolí, stavěti si pevné hrady na nebetyčných vrších a nedostupných skalách, kde by se i s prospěchem brániti mohli. Opevňování měst od nových osadníků a stavění hradů od obyvatelů starých znamená v Čechách první stopy vzájemné nedůvěry původního obyvatelstva a přistěhovalců. Kdyby více se z něho nedalo vyčísti, tedy není žádným svědectvím vzájemné lásky a není vysvědčením pokoje a jistoty v zemi. Když se opevňovalo a zbrojilo, to znamená připravování se na možný boj, kterýž mohl každé chvíle vypuknouti.

Král Václav postrádal ducha českého. V Němcích vychován a s Němkyní oženěn neměl bezděčně žádného smyslu pro staré obyčeje slovanské své říše, čehož nemalou a hlavní vinu nese jeho otec, kterýž v Němcích zjezdilý a syn německé princezny pokládal za pokrok zavádění německých způsobů v zemi české. Jak dávné zvyky své vlasti a posvátné tradice svých předků podceňoval, tím až srdce českého lidu zarmucoval, neboť již i při korunovaci Václavově pominul starodávného zvyku, aby nový panovník posadil se na věkopamátnou knížecí stolicí stojící na hradě pražském a mající pro lid český význam slibu, že nový vladař bude panovati spravedlivě dle dávných řádů práva. A vedle toho ještě z korunovačních slavností vypustil od věků při nich se opakující ukazování mošny a střevíců Přemysla oráče, v čemž český lid vždycky spatřoval upomínku,

že vladař jeho jest synem české krve, že jest synem a dědicem české půdy. Královský potomek styděl se najednou za selského svého předka, z čehož český lid musil vycitovati snahu po povýšování se svých knížat nad svůj původ — —

V takovémto duchu odchovaný panovník ovšem že přirozeně zvrátil potom postupem doby všechny ostatní krásné a ryzí slovanské obyčeje, jejichž prostota srdce lidu jímala a nahražoval je novými závody, kteréž lid musil draze platiti. Německé obyčeje a německé mravy nového krále pochopitelně sváděly české velmože k jejich přijímání, aby se mohli ke dvoru dostat i v lesku jeho se sluniti. A třebaž že mnozí z nich v nitru viděli klesati a hynouti domácí řády, tož předce neváhali a i novým svým hradům i sídlům dávali německá jména, jež pak dokonce i na místě svých rodových příjmění přijímali.

Tak dvůr nového krále a jeho cizí spůsoby byly první pákou, kteráž staročeský život v Čechách obracela v niveč. Král, královna i pro německého císaře vychovaná princezna Anežka bezděčně k tomu působili, že německý živel začal starý slovanský mrav v Čechách pronikati, při čemž nemálo platným pomocníkem bylo usazení se několika dosud v Čechách nebývalých řeholí, v jejichž v klášterích napotom stále proudil cizí duch, kterýž bez vlivu na své okolí nezustal.

Nepřetržitý styk dvoru královského a předních velmožů zemských měl v zápětí osvojování si rozmanitých pohodlí i rozmaru slonžících spůsobů a předmětů cizích, tak že i starobylý kraj i zařízení domácí zaměňovány tovary cizími, jež v zemi za bohatý zisk vyráběli a šířili německí osadníci, kteří měli v Čechách stálou bohatou žeň, tam že blahobyť jejich ve právném

toho slova smyslu kvetl na rozvalinách dávných způsobů domácích, zejména když král stále zaváděl a připouštěl nové závody, kteréž Čechy jenom a vždy peníze stály. Nádhera, pohodlí a kratochvíle nalezly v Čechách vnímavou půdu, z níž pak ssála celá hejna dobrodruhů, kteří se do Čech ze západu s prázdnými kapsami a hladovými hrdly hrnuli.

Královský dům český honosil se tehdy přibuzenstvím s nejpřednějšími rody říší evropských. Královna Kunhuta byla dcerou krále Filipa hohenstaufského, matka Václavova byla rozená princezna uherská, jsouc sestrou uherského krále Ondřeje II. a tak švakrovou císaře řeckého. Jednu sestru Václavovu měl za choť Jindřich Pobožný, syn velkoknížete polského a jiná provdána byla za vévodu korutanského Bernarta. Přibuzenské styky s těmito dvory dodávaly panovníčímu domu českému ovšem že nemalého lesku, kterýž však stál českou zemi ohromné oběti. Aby se královský dvůr český svému přibuzenstvu vyrovnati mohl, na to musil vydělati český lid, kterýž v této době musil vydržovati nejenom nádheru královského dvora a dále nákladnou zeměsprávu, ale on musil z výtěžku svých prací také živiti zástupy cizinců, kteří se do české země hrnuli zbohatnouti.

Zařízení se panovníka, jeho spůsoby a potom tyto spůsoby napodobené velmoži byly pýchou nad skutečný stav, nad možnost, aby se při tom všem lidem po právu a spravedlnosti za jejich práce vedlo a proto jako tyto poměry pro jedny znamenají výhody, tak znamenají pro jiné nepopíratelnou škodu, hmotný i mravní utisk, z něhož potom začaly se vyvíjeti až doposud v Čechách namnoze vyrovnané rozmanité nesrovnalosti.

To vše však, pokud král Václav byl svými náhledy a spůsoby toho příčinou, plynolo z jeho vychování a z jeho nejbližšího okolí. Pokud jde o jeho smýšlení a jeho povahu, ty sluší míti nade vše pochybnost v jádru jejich za ušlechtilé a vzácné, třebaže nijak nekroceny někdy vybočily z mezí, jež přestupovati ani vladaři zrovna chvalitebno nebývá. Štědrý, umění, nádhery a hluku milovný král byl při tom všem myslí chrabrý a své rytířské a lovecké libůstky odpýkal si již sám, když mu jedenkrát na honbě tuhá snět jedno oko vyšlehla.

Král Václav I. a podle výše uvedené nehody také jednooký zvaný, nastoupil vládu po otci svém Přemyslu za známého napjetí s vévody rakouskými. Pohanění české princezny Anežky, jež vévoda Leopold skutečně nešlechtně navlékl, zanechalo v srdci bratra jejího krále Václava pro vždy jakousi míru nevole proti domu habenberskému. A proto i přes jistý smír s ním ihned vyhlásil synu Leopoldovu Bedřichu II. Bojovnému válku, když tento r. 1230 zapudil svou manželku Žofii, dceru císaře řeckého, jejíž sestra byla chotí uherského následníka Bely, příbuzného krále Václava. Po tři leta (1230—1233) plenil Rakousy, až když Bedřichovi Bojovnému poskytli proti němu pomoc někteří jeho sousedé a mezi nimi také i sám Václavův bratr markrabí moravský Přemysl, tu vévoda rakouský se znamenitým vojskem vtáhl do Moravy, aby krále Václava pokořil. Než tehdy přálo Čechům štěstí na nejvýš štědrě, že u hradu Bítova nalíceným válečným poplachem poděsili voje rakouské tak, že strachem bez boje daly se na útěk a vítězný král Václav potom také i zpronevěřilého bratra potrestal. Vévoda rakouský uzavřel s Čechy pokoj, kterýž však

potrval jenom do r. 1235, kdy vévoda Bedřich zase podporoval vzbuření v Uhrách vypuklé proti novému králi Belovi IV., jehož se král Václav a bavorský vévoda Otto ujali a Bedřicha Bojovného potrestali popleněním Rakous.

Vévoda Bedřich rakouský zjednal si přídomku svého Bojovný nepřetržitou svárlivostí se svým okolím, ochotně podporuje na všech stranách každý odboj a nepokoj. Tak také, když císař Bedřich zapomíná, že koruny své nabyl jenom hlavně pomocí papeže Innocence III., začal podle příkladu svých předchůdců na trůně německém vyhledávat i s papežskou stolicí zápletky a spory, tu se do událostí těch ochotně vmísil. Při vypuknutí nepřátelství toho jal se syn císaře Bedřicha Jindřich, někdy snoubenec české Anežky a na potom svak Bedřicha rakouského strojiti spolky proti otci, aby v tísnivé pro něho době této z nesnází jeho pro sebe kořistil. A při tom mu byl Bedřich rakouský ochotně nápomocným. Než císař záhy pikle proti sobě strojené postřehl a rozhodně je zmařil. Syna zavřel a rakouského jeho švagra obeslal před soud, kamž když se tento nedostavil, vyhlásil naň acht, dle něhož byl r. 1236 zbaven veškerých svých práv a hodností. Vykonání achtu toho po úmluvě s císařem převzal vedle několika německých knížat také český král Václav, kterýž s nimi vtrhl do Rakous a Bedřicha snadno pokořil, ani se proti němu také rakouští velmožové postavili, tak že mu z celého panství zbylo jen několik hradů a měst. Ve Vídni potom na znamení jeho pokoření sídlil po několik měsíců sám císař a zamýšlel Rakousy a spojené s nimi Štyrsko připojiti k državě vlastní.

Než v době té nepohodl se s českým králem Václavem a zapomenuv na služby, za něž měl Čechům co

děkovati, jal se na něm požadovati zpět některé brady, jež své doby byl otci jeho králi Přemyslu Otakarovi v Německu za věrnost a pomoc mu prokázanou vděčně postoupil a zapřal. Proti králi Václavovi vystoupil s touto žádostí v osobní rozmluvě v dubnu r. 1237 za doby zasedání říšského sněmu v Řezně. Český král ovšem že této žádosti císařově vyhověti odepřel a když potom se svými důvěrníky ze schůze s císařem odcházel, tu fuldský biskup opovážlivě zatukal mu na rameno a pravil: „Já být sousedem tvým, naučil bych tě císaře poslouchati a učinil bych z tebe krotkého králíka.“ To když slyšel králův důvěrník Ojř, na slavných tehdy turnajích českých rytíř a bijec nad jiné smělý, vyřal prostořekému opatovi políček se slovy: „Neměl jsi, mnichu, dobrého mistra, který tě učil míti krále a pány v uctivosti.“ Zbytečně vyvolaný výstup tento císaře nanejvýš podráždil, tak že chtěl krále Václava a družinu jeho zajmouti. Avšak český král na místě se císaři postavil: „Nejsemť, pane, ještě v moci tvé“, zvolal a chopiv císaře za ramena poručil mu: „Přisahati budeš, buď že odejdeme odtud bez překážky, anebo zde život položíš.“ Srdnaté toto vystoupení královo, jež provázelo neméně udatné vystoupení jeho družiny, překvapilo císaře tak, že Čechy z Řezna nechal v pokoji odejíti.

Žádost císařova, jež měla v zápětí pro krále Václavovu povahu nanejvýš charakteristický svrchu vylíčený výstup závěrečný, byla příčinou rozstrku, kterýž donesl v dějiny české několik důležitých událostí. Král Václav obáváje se dalších následků ošemetnosti a zpronevěřilosti císařovy vešel ve spojení se dvorem papežským, jehož vlivem smířil se s pokořeným vévodou rakouským Bedřichem a sice zvláštní smlouvou. Český

král v Luhu nedaleko Brna slíbil Bedřichovi pomáhati proti císaři, aby odňatých mu zemí zase nabyl a vévoda Bedřich byl navzájem ochotným postoupiti Václavovi celé Rakousy na levém břehu dunajském a zasnoubil prvorozenému jeho synu Vladislavovi synovkyni svou Kedrutu, což mělo pro českou říši ten veliký význam, že Bedřich Bojovný byl bezdětek a zmíněná princezna byla jeho dědičkou, čímž mohla býti říše česká rozšířena o Rakousy a Štýrsko. Když o této úmluvě krále Václava s Bedřichem Bojovným v Luhu jednáno, nacházel se český král právě na vojenském tažení proti bratru Přemyslovi, kterýž byl proti němu opětně povstal. Bratrskou tuto vojnu skončil však uherský král Bela IV. svým zakročením, smířiv proti sobě stojící tak, že Václav Přemyslovi ponechal pak jenom polovici Moravy, Olomucko a Opavsko, Brno postoupil matce své Konstancii na místě Břetislavska, jehož se dostalo Oldřichovi, synu české kněžny Jitky, provdané za vévodu korutanského.

Po urovnání této záležitosti r. 1238 dle úmluvy v Luhu učiněné pomohl král Václav Bedřichu rakouskému dobýti na císaři skoro celého babenberského panství a mimo to za prostředkování politiky dvora papežského sestoupil se proti císaři mocný spolek knížat německých, k nimž se přidružil také král Václav.

Když pak r. 1239 papež Řehoř IX. vyhlásil nad císařem kletbu a vyzval knížata k volbě nového císaře, tu rychle usmířiv se s knížaty německými a zejména s vévodou rakouským Bedřichem Bojovným, zrušil císař dříve nad ním vyřčený říšský acht a dobrovolně mu vrátiv zabrané doposud části državy jeho, při tom především zrušil platnost v Luhu učiněné smlouvy Bedřichovy

s králem českým ve příčině postoupení části Rakous říši české.

Než král Václav chtěl věrolomného vévodu Bedřicha za jeho smír s císařem potrestati a proto smířiv se s císařem sám chystal se r. 1240 k novému tažení do Rakous, k němuž nedošlo pro vpád tatarský do Evropy.

R. 1240 potloukali se zpytáci tatarští již v Čechách, jsouce zde známí pod jménem kartasů, V době té dorážela asiatská vojska tatarská již až na říši polskou a z jara r. 1241 ve třech proudech vrhla se na Malopolsko, do Uher a do Slezska. Papež Řehoř IX. dal kázati proti té divé pohanské záplavě kříž, avšak následkem sporů císařových s papežskou stolicí nedošlo nejvážnější upozorňování na hrozící nebezpečnoství žádoucího pochopení. „Nejkřesťanštější král“ císař Bedřich nechal přes prosby papežovy pohany zuřiti a běsniti dále tak, že když udeřili na říši polskou, neměl kníže Jindřich Pobožný, soustřeďující vojenskou moc svou proti nim v Dolním Slezsku, z Němce žádné valné pomoci, již mu přiváděl jenom svak jeho český král Václav v počtu 40.000 pěchoty a 6000 jezdců. Kníže Jindřich, ač o tom věděl, pustil se dne 9. dubna 1241 u Lehnice s Tatary v boj, aniž na pomoc českou čekal a v boji tom s 10.000 svých bojovníků zahynul a jemu po boku padl také Boleslav poslední český Děpoltovic. Král Václav byl s vojskem svým od nešťastného bojiště vzdálen nejvýše dva dny cesty.

Na něho Tataři udeřiti se neodvážili, hledíce s obcházkou branné jeho moci vniknouti do Čech, což se jim však nepodařilo, an král Václav obranu hranic velmi opatrně již dříve přichystal. Horské průchody opatřeny byly záseky, jež osazeny brauným lidem. Když se Tataři do Čech vedrati nemohli, vskočili Opavským na

Moravu, kde se jali po svém divokém pohanském způsobu řádit.

V době tohoto nebezpečí, o jehož zažehnání se císař německý nijak platně ani vydatně nestaral, smířil se Václav s Bedřichem rakouským a sice opakováním úmluvy, že tento ožení syna Václavova Vladislava se synovkyní a dědičkou svou Ketrutou. Když pak Tataři vnikli na Moravu, tu král Václav rychle se svými voji tam přitáhl a za pomoci Bedřicha Bojovného Tatary hlavně před Olomoucí přemohl a pak ze země vybil. Tataři ustoupili odtud do Uher, jichž se byl druhý jejich proud následkem sporů mezi králem Belou a magnáty panujících snadno zmocnil a vojsko uherské u řeky S'aná porazil. Tataři jali se v Uhrách divoce hospodařiti, vyvražďující zde obyvatelstvo, v jehož požehnaném domově strojili se usaditi. Král Bela v této nesnázi ze své země uchylil se do Rakous, kdež se mu dostalo na místě útulku skoro stejně nekřesťanského uvítání, nad něž snad ani horššího nebyl by zažil mezi pohanskými Tatary. Bedřich Bojovný, s nímž měl Bela několik válekami ukončených sporů, v této zlé tísní nedovedl se povznésti na stanovisko křesťanské ušlechtilosti a rytířské velkomyslnosti, ale nešťastného krále uherského zajal a teprve po složení znamenitého výkupného propustil ho na svobodu do Chorvatska.

Po opanování Uher a po spojení se s davy z Moravy vytištěnými chystali se Maďaři ku vpádu do Rakous, čemuž však vévoda Bedřich spolu s králem českým, s vévodou korutanským a ještě některými jinými německými knížaty předešli očekávající útoku jejich se znamenitou vojenskou mocí, na níž se však Tataři udeřiti neodhodlali a na místě do Rakous vrhli se do Chorvatska a až do Dalmacie, kdež prezimovali. Z jara

r. 1242 více žádných dalších nových vojenských změrů v Evropě nepodnikali a vrátili se přes Rusko domů do Asie.

Že dále a hloub do Evropy divoši ti nepronikli, a že zejména německé země přepadnutí a poplenu nemohli, to stalo se hlavní zásluhou říše české a rytířského jejího krále Václava, kterýž však po odtahnutí Tatarů z Evropy octl se v novém nepřátelství s Bedřichem Bojovným. Vrtkavý a nepokojný tento pán ihned, jakmile od pohanských hord hrozící mu nebezpečení pominulo, neměl v úmyslu smlouv s králem Václavem v dobách své tísně učiněných dodržeti. A ještě r. 1242 vtrhl do Moravy, avšak potkav se při tom s nezdarem, nucen byl synovkyni a dědičku svou Kedratu, jejíž osoba hraje v dějinách říše české úlohu stejně zajímavou jako nešťastnou, českému královi poznovu již potřetí v manželství slíbiti. Než ani potom nehodlal českému králi daného slova dodržeti a smlouval se s císařem, kterýž byl ochoten Kedratu sám za choť pojmuti, aby s ní jednou panství babenberské podědil. Když však Bedřichu Bojovnému proto r. 1246² nová válka s Čechy hrozila, upustil od těchto svých замыслů a v dubnu téhož roku stal se český králevic Vladislav, jemuž král Václav po úmrtí bratra jeho Přemysla již r. 1239 osířelou Moravu postoupil, manželem dědičky Rakous a Moravy. 1242 padl?
?
1246 jich
2.?

Než Bedřich Bojovný po této svatbě nedal sobě ani zemím svým pokoje, ale zamýšlel válčiti s uherským králem Belou, kterýž mu nemohl odpustiti hanebné jeho pohostění, když se byl k němu v době tatarského vpádu s důvěrou uchýlil. Ihned za nastalého jara r. 1249² proti sobě vytáhli a tu v bitvě na řece Litavě vévoda Bedřich Bojovný padl.

Dle smlouvy s ním učiněné stal se panovníkem v zemích jeho český králevič Vladislav, proti čemuž však vystoupil císař Bedřich popíraje Kedrutě, jako ženskému dědici, právo na dědictví to, jež prohlašoval za odumřelá léna říše německé. A tu tedy nezbývalo, než-li aby král český právo syna svého podepřel brannou mocí. Proto Václav úplně přidal se na stranu papeže Innocence IV., kterýž tehdy veda dále rozepři papežské stolice s císařem Bedřichem II. r. 1245 obnovil na něho klatbu a knížata německá vyzýval k volbě nového císaře. Avšak v době této zápletky zemřel r. 1247 český králevič a nový rakousko-štyrský vévoda Vladislav, na jehož místě císař ihned ustanovil své místo-
držitele.

Záhy ovdovělá dědička Rakous a Štyrska měla v zemích těchto svou mocnou stranu, kteráž se zámyslům císařovým opřela a zprotivila a když nyní zatím provedena byla také k popudu papežově volba nového císaře Viléma holandského, tu vévodkyně Kedruta provdala se za badenského markrabí Hermana, kterýž se svolením vzdoro-císaře a papeže stal se následkem toho vévodou rakouským.

Událost tato ovšem se podstatně přičila politice českého krále Václava, a mařila oběti, jež byl v její prospěch učinil, avšak dříve, než-li mohl v zájmu svého rodu a ve prospěch politiky státu českého v otázce této nějak zakročiti, vypukla proti němu v Čechách mocná revoluce, již v čelo postavil se sám jeho syn a nyní dědic Přemysl Otokar.

Jak výše šíře uvedeno vrhaly dobré, ano vynikající stránky rytířské povahy krále Václavovy dlouhé, černé a chladné stíny, jež stát český stály znamenité oběti, kteréž lid platiti obyčejně záhy omrzí a jež ani nej-

velkolepější vavříny slávy nezakryjí. A proto když král Václav ku pohoršení všech vrstev národa, kterýž zatím přičiněním hojného duchovenstva křesťanského dostupoval k ušlechtilé mravní výši, jal se hověti prostopášnému a smilnému životu, kteréžto býření ohromných nákladů vyžadovalo, nastalo proti němu jítí. Král Václav na jedné straně dbalý moci českého státu a vážnosti královské na druhé sám obě marnotratnosti svou oslaboval, rozdával a zastavuje korunní statky ponejvíce svým milcům, společníkům a druhům rozmanitých svých kratochvilí a zbyřalostí, což ovšem budilo nejenom spravedlivou nevoli, ale i odůvodněnou starost všech vážných vlastimilů. Každý z nich správně počítal, že za podobného hospodářství brzy musí nadejítí den, kdy země bude nucena k novým obětem na podporu a udržení trůnu. Syn pak a nyní také nástupce Václavův Přemysl Otakar, markrabí moravský, hanbil se nad pošetilostmi otcovými, jež byly po celé říši s nevolí přetřásány a proto záhy dohodl se s mnohými z panstva a rytířů, kdo toužili viděti ve králi vzor a příklad v každém směru. S nimi pak postavil se libůstkám a hříchům otce svého na odpor.

Příležitost k tomu naskytla se za události posledně líčené, kdy Václavova nákladná politika oproti dědictví babenberskému měla býti připravena o ovoce, jež již měli Přemyslovci v klíně a jež i po úmrtí králeviče Vladislava hodlal král Václav hájiti, aby alespoň něco z něho zachránil. Když se r. 1240 strožil do vojny proti císaři Bedřichovi, kterýž byl pro něho nejnebezpečnějším nápadníkem dědictví babenberského a když vydal v Čechách za příčinou tou mobilisační rozkaz, tu odepřeli mu velmožové čeští poslušnost nedbajíce při tom ani přímluv papeže, vybrožujícího jim

proto církevní kletbou. Dokonce sám pražský biskup Mikuláš s předním duchovenstvem postavil se proti králi na stranu odbojnou, kteráž sešla se 31. července 1148 na hradě pražském a zvolila Přemysla Otokara za „krále mladšího“. Václavovi věrnými zůstali pouze nejvyšší úředníci zemští, zejména Boreš z Riesenburka, pánové to, kteří z vad králova hospodaření a života měli příležitost rozmanitým způsobem pro sebe hojně kořistiti.

Král Václav si nespokojenosti v zemi panující původně zhruba nevšímal, bavě se na rozsáhlém svém hradě Zvíkově, kamž za ním konečně přineseny od sněmu pražského poselství a zpráva o tom, jaká jest vůle národa. Na místě ze stanoviska moudrosti politické v této chvíli nejlépe se odporučujícího vládného vyslechnutí hlasu lidu a zajisté možného snad smírného urovnání panujících poměrů král Václav poselstvo sněmu, v jehož čele nacházel se pražský biskup, zajal a uvěznil, což způsobilo v zemi všeobecný odpor proti němu.

Otec stál proti synu, syn proti otci, dávná to vada domu Přemyslovců, za jejichž panování české země a český lid nejvíce jejich krevními spory trpěly! „Král Václav sehnán byl s trůnu. Královna Kunhuta 13. září hořem umřela. Učené školy pražské zanikly. Drahně domů v městě pražském a v celém království množství vesnic ohněm vyžehnuto. Strážní kostela pražského se rozprchli.“ Takto sice stručně, ale lapidárním uvozováním nejsmutnějších událostí líčí kronikář smutnou pro českou říši tuto dobu. České království samo v sobě rozdělené stálo proti sobě. Mladší král Přemysl záhy dobyl všech staršímu králi věrných hradů a měst a starší král dovolával se pomoci proti vůli a soudu

národa v německém sousedství, již se mu dostalo hlavně z Rakous a Korutan a pak od břeclavského Oldřicha. V Čechách valně půdy neměl a proto obranu svou začal na Moravě, kde se zmocnil Brna a odtud táhl vojensky do Čech. Posádkou svou obsadil Vyšehrad a napotom vyrazil k Žatči, jehož dobyl, ale zde byl synem svým „mladším králem“ sevřen tak, že musil se podrobiti vůli národa a sice tím způsobem, že mladší král převzal správu říše a Václavovi ponechány hrady Loket, Most a Zvíkov.

Revoluce tato zdá se míti také povahu prvního příkrého zájmového střetnutí se živlu slovanského s německým o nadvládu v zemi, neboť s králem Václavem drželo rytířstvo a měšťanstvo nových výsad a výhod požívající a Přemysl Otokar vedl stranu proti těmto novotám brojící a staré řády hájící. Než strana tato byla již slabou, než-li aby mohla zmocí a dokonce vyvrátiti novoty do země z ciziny zavedené a usazené. Zejmena papež Innocenc III. postavil se na stranu starého krále a aniž by zkoumal a vážil příčiny, jež Čechy k této revoluci přiměly, prohlásil podrobení se jeho synovi za neplatné a že Němcům tehdy velice záleželo na tom, aby revoluci touto v Čechách zjednaný stav nenabyl trvalosti, tomu nasvědčuje také zakročení vzdora císaře Viléma hollandského, kterýž Čechům vyhrožoval válkou, pak-li nezavedou jistý status quo ante. Následkem tohoto vmísení se mocné ciziny v záležitosti české byla strana Přemysla Otokara oslabena, ani mnozí se strachovali obětí, jež by na nich vytrvání v odporu proti Václavovi a jeho způsobům vyžadovalo, kdyby se ho Němci ze sousedství skutečně vojensky ujali. Proto byl mladší král přinucen k novému narovnání se s otcem, s nímž se o vládu roz-

Innocenc IV

byly poro-
den

dělil. Avšak král Václav nepomýšlel na to, aby zemi svých libůstek zbavil, anobrž proti národu, kterýž od syna polepšení poměrů ve státě českém očekával, pilně zbrojil a konečně vyzval panstvo a vyšší duchovenstvo k obnovení věrnosti, jež měli mu r. 1249 učiniti v Litoměřicích, kde se byl usadil.

Když pak v červenci do Litoměřic k němu přišlo nad očekávání hojně panstva, tu předstíraje tažení Moravou do Uher vytrhl k Sadské, odkudž se náhle obrátil na Prahu, jejíhož Starého města se zradou některých německých měšťanů dne 5. srpna zmocnil, dobýváje potom hradu pražského, při čemž zejména němečtí horníci jihlavští konali mu vydatné služby. Mladší král Přemysl Otokar vida, že přízeň štěstí od jeho strany se odvrací, dobrovolně otcí se podal „prose jen o milost pro ty, kteří jeho dotud byli hájili, co do něho samého, pravil, že spokojí se rád, čímkolí otec naděliti jej ráčí. Král tedy přijal ne syna toliko, ale i družinu jeho dokonale na milost a u všeobecném slzavém pohnutí dával každému z nich políbení míru. Po mnohých poradách propůjčil synovi svému markrabství moravského zase.“

Tím spůsoby i nespůsoby v zemi české z ciziny a podle ciziny zavedené nabyly trvalého utvrzení, neboť král Václav se svými stoupenci zvítězil. Vůči přemoženým pak nedostál danému slovu. Nejenom že syna Přemysla Otokara zajal a některý čas na Zvíkově uvěznil, ale přední z jeho stoupenců dal v Praze pro odstrašující příklad věrným Čechům a pro potěšení svým stoupencům a milcům stínati a kolem lámati a bývalý svůj rozmařilý život jal se vésti dále, znovu poděluje své stoupence a pomocníky z doby revoluční státními a korunními statky a brady, tak že tato nanejvýš

pamětihodná epizoda v dějinách státu českého vypadla pro slovanský jeho ráz nanejvýš nepříznivě, znamenajíc výsledkem svým jenom upevnění a sesílení živlů a mravů cizích v zemi.

Vylíčenou právě revolucí v Čechách zdržen byl král Václav zasahovati v záležitosti německé, aby při tom rodu svému smrtí králeviče Vladislava opětně ztracené dědictví babenberské některým způsobem získal. Strana císaře Bedřicha zbavena tím nejmocnějšího svého odpůrce působila všemožná protiventství Hermanovi badenskému, kterýž r. 1250 jako mladistvý muž zemřel, zanechav synáčka jmenem Bedřicha, s nímž se ovdovělá vévodkyně Kedruta odebrala do Míšně. Avšak zrovna v té době umřel také císař Bedřich a místodržitel jeho v zemích babenberských Menhart gorický, za nastalé takto situace úřadu toho se vzdal předvídaje, že by ničeho nedokázal, až nyní vypuknou o země ty nové spory. Sporné země byly samy v sobě rozděleny v několik stran a když nyní byly bez vladaře, vtrhl tam vévoda bavorský Otto, jako stoupenec zemřelého císaře a syna jeho Konráda IV. S tím ne-souhlasil papež, se kterýmž trval král Václav ve přátelském spojení a proto k popudu jeho po utišení bouře domácí provedl mistrný kousek politické a vojenské obratnosti. Aby Otta z Rakous vypudil, netáhl tam proti němu, anobrž vtrhl do Bavor a tím Otta přiměl r. 1251 Rakousy opustiti. Rakouští politikové, kteří se patrně zatím nasýtili neblahých důsledků plynoucích z bojů o vévodský stolec jejich země, toužili jednomyslně po vladaři, kterýž by byl dosti mocným, aby v rozbouřené a napadené zemi pořádek a pokoj zavést mohl a proto sešedše se ve Trübensee na sněm, povolali za svého panovníka moravského markrabího

a českého králeviče Přemysla Otokara, kterýž volbu jejich ochotně přijal a r. 1251 ujal se ve Vídni vlády nad Rakousy.

Avšak velmožové štyrští v této zápletce ujednali odtrhnouti se od Rakous a proto nabídli vévodskou hodnost v zemi své bavorskému princí Jindřichovi, kterýž byl zetěm uherského krále Bely IV, od něhož doufal dostati pomoc, aby se vlády ve Štyrsku ujmouti mohl. Než v očekávání svém se zklamal, an král Bela kladl vlastní prospěch nad prospěch zetěv. Aby měl dostatek důvodů, které by ho ke zmocnění se dědictví babanberského oprávněovaly, vstoupil v jednání s ovdovělou dědičkou jeho Kedrutou, kteráž bez ohledu na svého synáčka vzdala se svých práv na Štyrsko a Rakousy ve prospěch krále uherského.

Než obratný tento kousek diplomatiky uherské překonala politika česká. Triadvacetiletý český králevič a zvolený již vévoda rakouský Přemysl Otokar proti tomu, aby měl ještě větší nároky na země babenberské, neváhal pojmouti za manželku sestru vévody Bedřicha Bojovného a vdovu po císařovici Jindřichovi Marketu, tehdy paní šestačtyřicetiletou. Poněvadž žádný z nich od svých nároků upustiti nechtěl, došlo r. 1252 k válce mezi nimi. Když Přemysl Otokar vytáhl zmocniti se Štyrska, vpadli za jeho zády do Rakous Maďaři a poplenivše valnou jejich část před vracejícím se proti nim Přemyslem Otokarem s hojnou kořistí zase ujeli.

Vzrůst moci panovníčího domu českého vzbuzoval závisť a obavy skoro všech jeho sousedů a proto napotomního roku 1253 našel král Bela v další válce hojně spojenců proti Přemyslu Otokarovi. Na jeho stranu postavil se vévoda bavorský, vévoda opolský, a kníže Daniel haličský, za jehož syna Romana zatím

provádala se ovdovělá vévodkyně Kedruta a následkem toho smluveno, že Roman stane se vévodou rakouským a Belovi že se dostane Štýrska. Přemysl Otokar očekával příval nepřátel v zemích, o něž vedena vojna. Avšak nepřátelé jeho udeřili na země jeho z několika stran. Polští knížata s Danielem haličským vtrhli do Moravy směrem na Opavu, Bela s Maďary vstáhl až k Olomouci a druhý jeho voj vpadl do Štýrska a Horní Rakousy obsadil vévoda bavorský. A ač v tísní této otec jeho král Václav mu nijak nepomáhal, bránil se Přemysl Otokar této přesile tak udatně, že nepřátelé jeho ničeho jiného nedocílili, než-li že jednotlivé kraje jeho zemí hrozně poplenili. Když tato ze zničenosti a lačnosti mezi křesťanskými knížaty vedená válka nabývala povahy loupežného drancování, ujal se Přemysla Otokara a jeho práv papež Innocenc, hodlaje v něm míti jednou oporu proti přehmatům Hohenstaufovců a dokázal toho při králi uherském, že smluveno mezi ním a Přemyslem Otokarem přátelské dohodnutí v ten smysl, že se král Bela spokojil se Štýrskem, od něhož některé kraje připojeny k Rakousům a usadil tam r. 1254 jako vévodu svého syna a následníka Štěpána.

Tím na čas zastaveno nepřátelství českouherské, kteréž bylo vzniklo po dlouhém přátelství, jež druhdy i blízké krevní svazky upevňovaly.

V této těžké době král Václav ze všech stran ohroženému svému synu asi proto nepomáhal, poněvadž dnové života jeho chylili se ku konci, jenž nadešel dne 22. září 1253, kterýžto den znamená také nastoupení na český trůn mladšího krále Přemysla Otokara. — Že byl král tento rozsáhlými a prozíravými politiky již ve svém mladistvém věku pokládán za spásu říše české, kteráž za krále Václava přes zevní svůj lesk

neposkytovala většině svých příslušníků ochrany a bydla utěšeného, a že byl i proti otci na královský trůn nastolen, to svědčí o jeho neobyčejných a skvělých darech duševních. „Byl muž osobní povahy ušlechtilé, chování líbezného i zároveň vážného; pobožný a pilný v konání spravedlivosti, zastává se rád slabých proti mocným; milovník zevnějšího lesku dle rozšířeného již obyčeje času, ale při tom také rozumný hospodář, pečlivý rozmnožení svých důchodů i chování jich v dobrém pořádku; udatný ve válkách a podnikavý v šíření říše své i moudrý zákonodárce ke zvelebení jí vnitřnímu; ostatně německým obyčejům oddán v míře neméně než otec a děd jeho, z čehož přišla za jeho času nová, ještě větší zkrácení národnosti české.“

Nad tuto charakteristiku stručnější a při tom obsažnější vyličení povahy krále Přemysla Otokara povědět nelze.

Avšak ačkoli sám vedl proti otci odpor národa, když tento nových a nebývalých jeho závodů déle snášeti nechtěl, tedy předce o vlastním původu revoluce té dost hluboce neuvažoval, neboť jinak byl by zajisté pochopil, že kořeny jeho tkvěly především v nespokojenosti starého původního českého obyvatelstva s novotami, jímž král Václav brány do země do kořán otevřel. Přemysl Otokar z Němkyně zrozen, na němčilém dvoře vychován, v Němcích prospěchy politiky své hledaje a s Němkyní oženěn, patrně nebyl více proniknut tím citem, kterýž namnoze ještě vřele v srdcích předních českých rodů háral a nedbání a neporozumění jeho bylo také zmarem Přemysla Otokarovy slávy a moci a zajisté i předčasného smutného konce. Z cizího, v Čechách nedomácího zrna politických snah jeho vypučely sice nádherné květy pomíjející

slávy, jež však zůstaly bez platného ovoce, vysílivše při tom českou půdu a seslabivše její původní lid.

Když král Václav v Králově Dvoře za Beronnem umřel, tu oddaní mu dvořané, kteří druhdy sotva „mladšímu králi“ stranili, stali se ihned nejoddanějšími jeho stoupenci, velice dobře předvídající a tušíce, o co Přemyslu Otokarovi v nejpřednější řadě půjde. Proto smrt Václavovu zatajili, zpravivše o ní však nového krále a mrtvého jeho otce dopravili jako prý nemocného na hrad pražský, kamž jménem jeho obeslali zejména všechny jeho straníky z doby poslední revoluce, kteří po jejím neblahém konci obdrželi od krále Václava rozmanité statky buď darem nebo do zástavy. Pánové tito snad dokonce ještě nějaké nové podělení očekávající většinou se na pražský hrad dostavili, ale zde je bývalí jejich spřeženci zjímali a uvěznili až do příchodu Přemysla Otokara z Rakous. Tím mu ovšem že nanejvýš platně posloužili, neboť nový král byl odhodlán dříve jich z vězení nepropustiti, pokud by mu neprávem nebyté majetky nenavrátili. Zatajením smrti královny mimo to bylo zabráněno možnému odporu proti Přemyslu Otokarovi, jež by byli otcem jeho na úkor koruny obohacení velmožové jistě zvedli, kdyby nový král jejich vůli se nepodrobil. Tímto způsobem však chytráctví dvořané dovedli předejiti možné domácí válce a nového krále si získali.

Ten tímto způsobem bez nesnáží dosednuv na trůn musil však vykoupiti to trvalým nepřátelstvím, jež napotom proti němu nejmocnější v zemi chovali. Když pak všechny zastavené korunní statky jal se vykupovati, tu brzy ucítil a poznal propast, která se mezi ním a panstvem rozevřela. Panstvo za panování otce jeho nastavělo si na svou ochranu a bezpečnost pevných

hradů, proti nimž musil nyní král, aby z moci své nebyl nucen ničeho sleviti, jednak budovati hrady nové a podporovati a zakládati města, což se však přirozenému v Čechách stavu věcí protivilo, neboť to bylo vlastně podporování živlu cizího proti původní síle národa, od níž se král Přemysl Otokar odvrátil, založiv moc svou v přední řadě na podpoře ciziny a na její věrnosti. Aby svou sílu rozmnožil a své finanční prostředky rozhojnil, neváhal vítati cizí, ponejvíce německé osadníky v zemi způsobem tak blahovolným, že mu šlo o jejich výborné opatření daleko více, než-li jak pečoval o blaho obyvatelstva původního.

Při nastoupení na otcovský trůn přálo mu štěstí způsobem neobyčejným. Nejenom že doma hrozící mu nesnáze vlastně původně jeho odpůrcové svrchu vyličeným způsobem z cesty na královský stolec mu uklidili, ale také politické poměry zahraniční byly mu nanejvýš příznivými. Při nastupování na trůn skoro všem jeho předkům bývalo nezbytno počítati s přízní nebo nepřítelstvím především císařů německých. Toho však Přemysl Otokar nezakusil. Při jeho nastoupení vlády v říši české panovaly v Němcích poměry nanejvýš neurovnané. Proti synu císaře Bedřicha Konrádovi IV., kterýž v Itálii hleděl udržeti váhu rodu svého, stál vzdorocísař Vilém holandský s papežem, v jejichž straně byl král český, nyní Přemysl Otokar, pánem nejmocnějším, kterýž se vedle moci své honosil znamenitým příbuzenstvím, s nímž vlastně sám Evropu ovládal. Svaky jeho byli markrabí braniborský Otto a míšenský Jindřich, vévoda korutanský byl jeho strýcem, knížata dolnoslezští, synové Jindřicha Pobožného, byli jeho bratrance. Toto přátelstvo se svými svazky vyvážilo početnost jeho nepřátel, mezi něž náležel nyní především král uherský,

jenž na Přemysla Otokara sočil pro jeho zmocnění se Rakous, ze kteréžto zájmově stejné příčiny byli mu nepřátely vévodové bavorští a kníže haličský.

Prvním jeho velkým skutkem na trůně českém mělo býti podniknutí bohumilé, směřující k rozšíření víry křesťanské. Jenom že v pravdě a ve skutečnosti znamenalo rozšíření moci německé na úkor doposud pohanských Slovanů, jež Němci ostřím meče o velkém Spasitelově učení o křesťanské lásce poučovali, ale pohanští Slované takovému učení pokoje a míru nechtěli rozuměti. Při baltickém moři sídlícím Slovanům celé čtvrtstoletí již rytíři řádu německého hleděli víru Kristovu vštípit, avšak způsob jejich byl tak nešťastným, že tyto snaby jejich zůstávaly povětšinou marnými. Proto byl mladý král Přemysl Otokar papežem vyzván, aby k uspíšení pokřesťení Slovanů oněch křížovým tažením proti nim německým rytířům přispěl.

Jak málo v jiném ohledu šlechtitý král tento učení Kristovu a zdravé české politice rozuměl, nasvědčuje okolnost, že by jinak národům lidu českému jazykem a rodem příbuzným z českého duchovenstva poslal věrozvěsty a nenesl by jim na místě povznesení zbonbu a porobu. Avšak německým duchem projatý kníže ochotně ve průvodu svých svaků markrabí brandiborského a míšenského a jiných ještě německých knížat vytáhl v zimě r. 1255 se znamením kříže proti slovanským Prasům, aby je daleko spíše německým rytířům podrobil, než-li aby je z pohanských bludů vysvobodil a víře Kristově získal. Za dnešních poměrů a náhledů nelze jinak na toto nešťastné tažení českých vojáků pohlížeti, než-li s lítostí, neboť znamenalo násilí a útisk bratrského národa, který byl by kříži daleko spíše a lépe získán bratrskou láskou, než-li mečem a zážehy.

Přemysl Otokar s vojskem na 60.000 mužů silným vtrhl do země slovanských Prusů, jímž posvátné káje vykácel a dědky a obrazy spálil a potom v bitvě je porazil a poražené odevzdal pod vládu rytířů německých, založiv na památku tažení toho v pokořené zemi město Královec.

Tak také značně pomohl úhlavním sokům a nepřátelům říše české a sousedních států slovanských pro budoucnost rozmnožití půdu pro rozšíření panství německého. Skutek tento, jehož význam Němci ovšem že dobře oceniti dovedli, získal mu po celé německé říši nemalou úctu a vážnost, tak že němečtí politikové po zavraždění vzdorocísaře Viléma holandského ze vlastního popudu nabízeli mu r. 1256 důstojenství císařské vyslavše za ním za příčinou tou kolínského arcibiskupa Konráda. Než král Přemysl Otokar nabídky té nepřijal nevida v ní asi žádných výhod a prospěchů pro sebe, jichž byl by jistě nezmítal soudíce dle jeho horlivých snah důchody své rozmnožití, moc upevniti a říši rozšířiti. Důstojnost císařská tehdy znamenala patrně ve zracích jeho škodu a oběti. Že by ji z českého vlastenectví odmítl, o tom se vůbec mluvíti nedá.

Když on o důstojnost tu nestál, zvolen r. 1256 císařem bratr krále anglického Richard Cornwallský, kterýž v Němcích vůbec žádné državy neměl a proto byl ve střední Evropě pouze figurou bez moci a významu. Zatím k vůli dědictví babenberskému vzniklé a doma stále doutnající nepřátelství českouherské vzněcovalo se v nový žár, kterýž musil veškeré příčiny nepřátelství toho dříve úplně strávití, aby znovu a znovu nevypukal.

Syn vévody korutanského Bernarda Filip, doposud

nekněz, byl arcibiskupem solnohradským a vedl si takovým způsobem, že vlastní jeho kapitula zbavila ho důstojenství toho a zvolila na místě jeho arcibiskupem solnohradským sekovského biskupa Oldřicha, jemuž hleděli pomáhati vévodové bavorští, když mu Filip ustoupiti nechtěl spolehaje na pomoc bratrance Přemysla Otokara. Proto musil český král podniknouti se sousedními Bavyry válku, v níž setkal se s neúspěchem a se škodou, byv přinucen k ústupu a ku postoupení několika měst a hradů. Sesazený arcibiskup však, požívaje také pomoci od bratra svého, korutanského vévody Oldřicha, nechtěl se nezbytnosti podrobiti a tu konečně sok jeho požádal o pomoc krále uherského Belu IV., který r. 1259 ihned ochotně vpadl do Korutan, což znamenalo porušení míru, ježž byli král český s uherským při rozdělení se o země babenberské smluvili. Vévoda korutanský platil za spojence říše české, ježž král byl nyní nucen v jeho prospěch zakročiti. Když český král Přemysl Otokar chystal proti Belovi vojenské tažení, přidali se k němu také štyrští velmožové, kteří se byli zatím maďarské vlády nabažili a Maďary ze země vyhnali.

Poněvadž uherský král váhal křivdu vévodovi korutanskému napravití a urovnati, stala se válka mezi ním a Přemyslem Otokarem nezbytností. Český král ujal se vzbouřeného proti Uhrům Štyrsko, dosadiv tam za svého místodržícího pana Voka z Rozenberka a během zimy z r. 1259 na 1260 zbrojeno v Čechách i v Uhrách usilovně a přátelé krále Přemysla Otokara i krále Bely ochotně chystali jim hojnou pomoc. Králi českému stranili jeho svakové markrabata braniborský a míšenský, pak někteří knížata slezští a konečně bratrance Oldřich korutanský a sesazený arcibiskup Filip. Vojska sebral

Přemysl Otokar na 100.000 branců, mezi nimiž měl sedm tisíc tak zvaných „železných rytířů“, jezdců to od hlavy do paty obrněných. Král Bela měl ochotné pomocníky v Danieli haličském, jemuž papež Innocenc r. 1255 udělil titul královský, ve krakovském velkoknížeti Boleslavovi a značnou pomoc poslal mu také tatarský chán Burundaj, s nímž se uherský král v některé politické plotky dostal. Moc Belova páčila se skoro na 150.000 mužů.

Obrovská na tu dobu vojska, čítající čtvrt milionu bojovníků, přitáhla počátkem měsíce července 1260 až na hranice moravsko-uherské ve kraje, kde mezi českou a uherskou říší činí přirozenou mezi řeka Morava, již žádný z králů překročiti nechtěl, boje se přepadení při tom. Vojsko české soustředilo se dne 4. července, v neděli a svátek sv. Prokopa a na všech stranách slouženy bohoslužby, jímž armáda Přemysla Otokara zbožně obcovala, prosíc Boha o pomoc a vítězství. Král Přemysl Otokar učinil při tom slavný slib, že po šťastném ukončení této hrozné války založí nový klášter a spojenci jeho, stojíce před strašlivým nepřítelem, v jehož řadách nacházely se dokonce i davy divokých pohanů, projati byli posvátnou hrůzou tak, že slibovali, kterak příště po šťastném návratu domů budou vladaři spravedlivými a poctivými tak, že více ani mincí zlehčovati nebudou. Po vykonání tohoto soustředění vojsk, jež bylo u města Lávy v Rakousích za obecné dojemné zbožnosti provedeno, nastoupen pochod ku předu až na tak zvané pole moravské, z jehož okolí bylo možno viděti ohromnou rozlohu tábora krále Belova.

Avšak ku přechodu řeky Moravy neodvážila se strana žádná, tak že v tomto stavu nečinnosti prodlěla

proti sobě nahromaděná vojska celý týden, po kteréžto době vyslal král Přemysl Otokar ku králi Belovi parlamentáře v osobě Otty z Meisova s návrhem, aby si vzájemně poskytli možnosti ku přechodu dělící je řeky ustoupením od její břehů. Buďto nechť Čechové nebo Uhři odtáhnou kus zpět. Král Bela návrh ten přijal a zvolil k nastávající bitvě moravské pole, na němž doposud voje Přemysla Otokarovy tábořily. Následkem toho musil tento odtud ustoupiti, což smluveno 11. července a určeny dva dny klidu zbraní, tak že nové nepřátelství mělo započítí teprve dne 13. července. Přeprava uherského vojska měla se státi mezi tím.

Král Přemysl Otokar se svými ustoupil hned 11. července, kteréhožto dne s večerem zahájili Uhři na několika místech přechod přes řeku Moravu, tak že již následovného dne o polednách stáli v bitevních šicích u Kressenbrunu. Den byl nevlídný a zasmušilý, česká armáda, spolehajíc na smluvený klid zbraní, hověla si bez příprav ke srážce, již očekávala teprve až na zítří. Než tu uherský králevič Štěpán, kterýž přepravu vojsk řídil, zpozorovav nepřipravenost a válečnou nepohotovost vojsk Přemysla Otokarových, nedbal učiněných smluv, nýbrž pustil na ně svou divokou jízdu, kteráž prudkým nájezdem vrhla se přímo na nejsilnější tábořiště vojsk českých, aby je zničila. Zrádný útok ten stal se ve směru hlavního stanu českého, kde sám král se svým „železným rytířstvem“ prodléval. Než nájezd lehkých maďarských a tatarských jezdců na místě zděšení spůsobil v českém vojstě nemalé povznesení mysli. Na všech stranách zavřeštěly polnice, volajíce v širém kraji roztroušené zástupy do zbraně, korouhve a obrazy sv. Václava zdviženy a rozvinuty a když se v tom doposud mraky zachmuřené

nebe náhle rozjasnilo, zavzněl krajem desetitisícerymi hlasy pěný staročeský chorál „Hospodine pomiluj nás“ a proti ženoucím se ječícím a řvoucím divým jezdcům stály železné stěny vojsk českých, {od nichž se lehká uherská jízda i ve své přesile málomocně odrazila a sotva že ustoupila, „železní rytíři“ za vedení nejvyššího purkrabího Jaroše z Poděhus rozehnali se za ní, drtíce napořád zástupy jezdců kumanských a tatarských, jichž zmocnil se proto nepřekonatelný strach, tak že jali se divoce prchati.

Zatím na nebes báni vyvalivší se sluníčko roze-
hřálo parný červencový den, v jehož vedru země pod
statisíci koňských kopyt začala se, všechna na povrchu
svém pohnuta, v prachu zvedati.

Králevič Štěpán všemožně se přičiňoval, aby ne-
zdařené a odražené útoky na česká vojska obnovil,
avšak zrádné jeho přepadení obrátilo se již v nepre-
spěch vojska uherského. Česká armáda zatím na všech
stranách se zmužilou odvahou zasáhla v boj, kterýž
znamenal pro krále Přemysla Otokara a pro stát český
jedno z největších vítězství, jaká kdy byla na půdě
evropské vybojována.

České zástupy v uherských houfech přímo kosily,
tak že jenom na bojišti zůstalo 18.000 pobitých ne-
přátel. Ostatní dali se ve hrůze před důrazným po-
stupem českých vojsk v divoký nezastavitelný útěk
bez ohledu na řeku Moravu, již si zpupně nechali,
spolehajíce v jisté vítězství, za zády a v níž jich prý
na 14.000 i s koňmi utonulo, tak že proud řeky byl
na několika místech mrtvolami těmi zastaven v podobě
hrázi, po nichž české voje potom Moravu přešly a
jednak opuštěného uherského tábora s drahocennou

kořistí se zmocnily a jednak dále z boje prchající až ku Prešpurky pronásledovaly.

Uherská říše ležela u nohou krále českého! Než velkomyslný německým vychováním z pravé cesty politiky české svedený vladař neviděl v této chvíli do budoucna, o jehož zabezpečení se nestaral tak, aby opatrně vykořistil, čeho platně vykořistiti mohl. Na území království uherského sáhnouti nechtěl a sice proto, že stát uherský, ačkolivěk Maďaři od svého příchodu ve krajiny říše velkomoravské stále jenom kořistili ze svých útoků na kulturu evropskou, pokládal za jakousi hráz proti pohanskému východu a hráz tu ze stanoviska příbuzenství a křesťanství oslabovati nechtěl. Patrně že jeho nezištnost působila po všem tehdejším světě udivení, jež potom Přemysl Otokar papeži Alexandru vysvětloval těmito důvody: „Ačkoli obecné bylo domnění, že jsme nyní Uhry mohli podrobiti panství svému, povážili jsme předce, že lépe jest míti dobrého souseda za přítele, než-li v nepřítzni vyhubiti jeho; a doufajíce, že smíření dovede nás ke stálejšímu přátelství s nejbližšími příbuznými našimi, chtěli jsme raději obnoviti s nimi svazek pokoje, než-li hubením a zeslabením velikého toho království usnadniti Tatarům přístup k němu i k nám samým.“

Ušlechtilá tato řeč zněla z úst vítěze překrásně, avšak nedaleká budoucnost ukázala, jak v politice krásná slova a ušlechtilé smýšlení jsou hrobem blahobyti a pokoje národů. Poražený král nemohl být pokládán od vítěze za štít a kdyby byl Přemysl Otokar při této příležitosti uživ své ušlechtilosti připojil ke své říši od království uherského jazykem i krví sjednocené kraje bývalé říše velkomoravské a stát český rozmnožil a sesílil a postoupil za to králi uherskému

v náhradu země babenberské, to by bylo bývalo šťastnou a správnou politikou, již byl Přemysl Otokar jistě neodpykal vlastní smrtí a novou záhubou říše české, což všecko vlastně bylo jenom důsledkem jeho vítězství na moravském poli a nečeské jeho politiky po něm. Než smýšlení a názory Přemysla Otokarovy se naprosto různily od skutečné povahy jeho české říše, již on stejnorodými živly neseslloval, anobrž jinorodými zeměmi a osadníky seslaboval, mimoděk takto pod sebou trůn podkopáváje zrovna v době, kdy stál na vrcholu největší své moci.

Když poražený král uherský, kterýž by ve případě svého vítězství zajisté zcela jinak jednal, žádal o mír, tu se Přemysl Otokar spokojil tím, co vlastně již držel. Žádal pouze, aby se králevi Štěpán odřekl Štýrska, ačkoliv panství v neblahém pro říši českou dědictví babenberském znamenalo pro Přemysla Otokara jenom nesnáze. Aby si potom přátelství uherské pojistil a zabezpečil, smluvil sňatek Bely, druhorozeného syna krále uherského s Kunhutou, dcerou markrabě braniborského a své sestry. Vítězství české nad králem uherským ovšem že naplnilo celý svět zprávami o znamenitosti říše a národa českého. Přemysl Otokar slib svůj před bitvou na moravském poli učiněný splnil, založiv nový cistercienský klášter v Čechách, nazvaný později Zlatá koruna, a v Rakousích na bojišti, kde svého vítězství dobyl, založil nové město zvané Marchek. Pověst o jeho moci a slávě rozšířena na východ i na západ. Na západě znali jeho štědrost a nádheru milovnost a proto zvali ho králem zlatým, z východu pak bitvy na Moravském poli účastnivší se Tataři poznali jeho železná vojska proto jmenovali ho králem železným.

Než tento slavný a mocný král doposud netěšil se domácímu štěstí a říši svou nerozšiřoval a moc rodu svého nemnožil pro zákonitého svého nástupce. K vůli nárokům na dědictví babenberské uzavřel zištný sňatek s paní, kteráž sice mohla býti dobře jeho matkou, ale nemohla býti matinkou jeho dědiců. Proto také vyhledával nasycení po lásce hladovícího svého srdce u dam jiných, s nimiž dopouštěl se vlastně cizoložství. Zejména držel se slečny Anežky z rodu rakouských pánů z Kunrinku, s níž měl synáčka Mikuláše a dvě dcerušky. Čechové jmenovali tuto královu milostnici „Palcéřik“ podle jejího účesu vlasů. Na to pomyslení nebylo, že by z levého boku pošlý synáček jeho mohl býti také jednou dědicem české koruny, an papež o svolení k tomu důvěrně žádaný příznivě v otázce této se nevyslovil a raději přivolil k rozvodu Přemysla Otokara s královnou Marketou, kteráž sama ve skutečně vznešené své mysli rozvod ten hleděla a pomohla odůvodniti a umožniti, ochotně šťastnější své sokyni ustupujíc. Uchýlila se r. 1261 do svého věnného města Kremže v Rakousích, kde napotom až do své smrti r. 1261 žila jako ovdovělá královna římská.

Nyní měl Přemysl Otokar také cestu volnou k založení blažícího a oprávněného krbu domácího, jež spěchal ihned si zříditi, žádaje o ruku nejmladší Belovy dcery Markety, kteráž však nabídku jeho odmítla, ana již dříve oblíbila si život klášterní. Potom požádal o ruku vnučky Belovy Kunhuty, přespanilé dcery knížete Rostislava Michaloviče, s níž měl slavnou svadbu dne 25. října 1261 na královském hradě přešpurském. Ve spojení tomto a ve sňatku prince Bely s princeznou braniborskou, jenž vykonán r. 1264, spatřoval Přemysl Otokar znamenité příbuzenské a politicky výhodné

svazky. A tak šťasten a mocný těšil se na blahé doby příští, jež však přinášely mu postupem svým na místě utěšení jenom samé nesnáze a bědy.

Příčiněním krále Přemysla Otakarovým a papežovým urovnán byl spor mezi solnohradskými arcibiskupy Filipem a Oldřichem v ten smysl, že se oba důstojenství toho vzdali. Papež pak při příležitosti této odevzdal právo fojstství v osiřelém takto arcibiskupství solnohradském a v biskupství pasovském, jež druhdy drželi vévodové bavorští, králi českému, jehož zajisté vlivem stal se arcibiskupem solnohradským jeho bratranec Vladislav, kníže dolnoslezský, dosavadní probošt vyšehradský. Události tyto poznovu znepřátelily ihned proti králi českému vévody bavorské, kteří zatím ostatně déle již v Němcích působili, aby váha krále českého byla po možnosti zlehčena. Hleděli toho docílití především sesazením císaře Richarda Cornwallského a nahrazením jeho Konradinem, synem císaře Konrada IV., kterýž by byl podlehal vlivu vévodů bavorských, čímž by král český v Němcích valně ztratil na svém významu u knížat německých. Když pak na arcibiskupský stolec solnohradský dosazen byl kněz rodu slovanského, tu vévoda bavorský Jindřich bez váhání vtrhl vojensky do Solnohradska, což mu král Přemysl Otakar splatil trojnásobným vpádem do Bavor, kde se zmocnil mnoha měst a hradů, dobyv také Chebu, náležejícího k panství Konradinovu, jehožto, nyní chlapce něco přes deset let čítajícího, užívali zejména vévodové bavorští za zástěru svých politických pletek a tak daleko nebohého císařského prince zavedli, že jsa patnáctiletý, podnikl tažení do Italie, aby tam prý svého otcovského dědictví vydobyl. Na této výpravě Konradin r. 1268 zahynul, což především českému králi posloužilo, ani nyní vévo-

dové bavorští neměli nikoho, kdo by se dal od nich stavěti proti císaři Richardu, jehož přátelství ku Přemyslu Otokaru tomuto jedno z nejpřednějších míst mezi panovnicí evropskými zabezpečovalo.

Přemysl Otokar tehdy r. 1268 vypravil se ještě jedenkrát na sever k baltickému moři proti pohanským Litvanům, jež měl pomoci pokřestiti, aby je potom německá panovačnost snáze pohltila. Než tentokrát povětrnost svou nevlídností toto tažení jeho zbavila všech podstatných úspěchů. Ač je český král podnikl hlavně ku podnětu papeže Klimenta IV., jemuž s velikými oběti stále v Němcích stranil, proto předce nedošel za to splnění oprávněné žádosti, aby totiž říše česká vybavena byla v církevních záležitostech z jisté odvislosti od arcibiskupa mohučského a aby zřízeno byto také zvláštní arcibiskupství v Olomouci. Žádostem krále českého nebylo z Říma vyhověno „pro ohledy na arcibiskupa mohučského.“

Nebe nad Přemyslem Otokarem začalo se chmuřiti. Až dosud se mu každé podniknutí i přes obrovská protivenství dařilo, než nyní zapletal se v nové nesnáze, jichž více přemoci a překonati nemohl. Roku 1268 uzavřel s bratrancem svým vévodou korutanským Oldřichem smlouvu, že bude jeho dědicem, kdyby Oldřich mužského potomka nezanechal. Smlouva ta uzavřena za souhlasu Oldřichova bratra Filipa, který jako nehodný arcibiskup solnohradský bratranci svému na českém trůně kolik vojen již spůsobil a jehož pomocí byl nyní, doposud na kněze nevysvěcen, patriarchou aquilejským. Když pak vévoda Oldřich mimo nadání již roku napotomního umřel a král Přemysl Otokar chtěl v panství dle smlouvy zděděných zemí nastoupiti, tu patriarcha Filip, na svou církevní hodnost se ne-

ohlížeje, zatoužil po nástupnictví po bratrovi a spojiv se s některými velmoži zemí korutanských a zároveň také s uherským králem Štěpánem V., spůsobil novou vojnu mezi Čechy a Uhry, kteráž nerozvinula se tentokráte v žádně větší krveprolití, když Přemysl Otokar s Štěpánem uzavřeli na dvě léta mír, z něhož vyloučili darebného Filipa, kterýž se také zatím již i kapitule aquilejské do té míry zprotivil, že ho za souhlasu druhdy jeho patrona a přímluvce krále českého důstojností patriarchy zbavila. Přemysl Otokar byl však nucen proti němu do Korutan a do Krajiny vytrhnouti a přinutil ho ku prosbě o pokoj. Dobrodružný tento německý princ, jehož hájení králi českému navailo značnou část kamení úrazů v cestu jeho dalším životem, usídlil se potom ve Kremži.

Tím však zápletky od něho vznícené nebyly skončovány. Uherský král Štěpán, který již jako králevič před bitvou na moravském poli dopustil se na českém králi zrady, kteráž se potom ovšem že vlastnímu vojsku jeho nejhůře vyplatila, nalíčil na Přemysla Otokara hanebnou zrádu znovu. Když se tento po urovnání vladařských záležitostí v dědictví korutanském s nevalnou vojenskou družinou vracel do Rakous, chtěl ho Štěpán dáti u Semerinku zajmouti. O ničemnosti té se však Přemysl Otokar v čas dověděl a šťastně se jí vyhnul, což černou mysl krále Štěpána tak popudilo, že poslal do Rakous znamenité vojsko, aby zemi tu zplenilo. Divocí maďarští jezdci vykonali toto své poslání způsobem nejbroznějším, při čemž také odvedli 16.000 lidí do zajetí.

A král Přemysl Otokar ve své ušlechtilosti velkodušně spatřoval po bitvě na moravském poli ve království uherském záštitu křesťanstva proti pohanským

Tatarům! Nešťastná a smírná jeho tehdejší politika přinesla mu poprvé žalostné a smutné ovoce. Musil podniknouti proti Uhrám novou válku, již mohl svým zemím ušetřiti, kdyby byl uherský stát dle jeho zásluby po bitvě na moravském poli případně rozdělil tak, aby Maďaři po věky budoucí byli zbaveni možnosti, někdy přístě pokoj a rozvoj svého sousedstva ohrožovati.

Roku 1271 vtrhl z Rakous do Uher, rychlým vítězným tažením dobyl Prešpurka, Nitry a v krvavé bitvě za Mošoni mezi řekami Litavou a Rabnicí porazil krále Štěpána na hlavu. Pro nedostatek výživy pro svá vojska musil však záhy ustoupiti a část své vojenské moci rozpustiti, čehož po pomstě toužící uherský král ihned použil, a vyslal do Dolních Rakous své divochy znovu, při čemž mu byl nápomocným vévoda bavorský Jindřich, vpadnuv do Rakous Hořejších. Válka tato ukončena byla mírem, v němž Přemysl Otakar spatřoval tu výhodu pro sebe, že mu uherský král Štěpán slíbil pokojné sousedství, když mu král český vrátil dobytá na něm města, což učinil také vévodovi Jindřichovi, postoupiv mu zpět své zisky dřívějších válek proti němu.

Mezi tím nastal r. 1272, v němž umřel císař Richard Cornwallský a tu Ludvík, dávný odpůrce a nepřítel Otakarův, zahájil agitaci, jejíž výsledkem bylo pohanění a znevážení krále českého, jehož nešťastná, povaze vlastní říše jeho přičiní se politika začala mu trůn naplňovati trním. Běželo totiž o volbu nového císaře a tu Ludvík především hleděl, aby krále českého z volby té jako účastníka vyloučil počítaje, že jinak by bylo jistě voleno v jeho smyslu a dle jeho zájmů. Následkem toho přičinil se u všech tří arcibiskupů

volitelů*) působiti pro kandidaturu hraběte Rudolfa habsburského ve Švábích, zajisté s jeho vědomím a svolením a ihned zároveň vynasnažoval se také popřiti českému králi právo říšského číšnictví, jež jal se přivlastňovati vévodům bavorským. V této snaze se mu dařilo, neboť také ostatní dva světští kurfiřtové a mezi nimi syn sestry Otokarovy Otto braniborský dali se od něho přemluvíti a bez ohledu na váhu a práva krále českého zvolili si jednohlasně dne 29. září 1273 za císaře Rudolfa habsburského, při čemž vévoda Ludvík odevzdal dva hlasy, jeden svůj a druhý králi českému upřený.

A nyní takto smluvené a spojené německé panstvo zahájilo ihned nové hospodářství. Usneslo se, že veškerá říšská léna, uprázdněná od doby, kdy (r. 1245) na císaře Bedřicha II. uvalena byla kletba papežská, mají býti pokládána za doposud uprázdněná a že o nich sluší nyní rozhodnouti císaři a kurfiřtům. Usnesení toto čelilo jako zřejmá zvěle a nepřítelství proti českému králi Přemyslu Otokaru, který na základě jeho pozbýval všech práv na země někdy habenberské, jež mu byl císař Richard v léno udělil, i na země korutanské. Toto všecko provésti bylo umožněno Ludvíkovi a potom jeho přátelům hlavně proto, že v době té zapleten byl Přemysl Otokar v novou válku s Uhry následkem pletich, jež při dvoře uherském vznikly r. 1272 po smrti krále Štěpána V. z jednání vládařů na místě nezletilého jeho syna Ladislava IV. V zá-

*) Voliteli čili kurfirsty říše německé byli arcibiskupové mohučský, kolínský a trevírský jako kanceléřové říše v Německu, v Italii a v Arelatu, falckrabí rýnský jako truksas, vévoda saský jako maršálek, markrabí braniborský jako komorník a král český jako číšník.

pletkách těchto zavražděn byl bratr české královny Kunhuty Bela a tu král Přemysl Otokar odhodlal se k tažení do Uher, kde ho napotom zaneprázdněného stihly noviny z Němec o tom, jak se Ludvík přičinil o zvolení Rudolfa habsburského za císaře a jak při tom práva krále českého bylo nedbáno.

Přemysl Otokar ihned po zvědění těchto zpráv uzavřel s Uhry mír a protestuje proti volbě bez něho jako neplatné, vzpíral se ji uznati za správnou. Se stížností svou obrátil se k papeži Řehoři X., od něhož očekával dopomožení ke svému právu a neuznání platnosti bez českého volitelského hlasu vykonané volby. Papeži ve příčině té mezi jiným psal: „Knížata němečtí, kteří mají moc voliti císaře, z jedovaté nenávisti (nechceme více říci, aby to nebylo v ústech královských útržkou) svorně jakéhos hraběte méně vhodného za slavných námitek a odporů našich posílů, jež jsme vyslali do Frankfurtu, kde se volba konává, zvolili a jej na obtíž říše a k naší škodě, třebas že jsme slavně apellovali ke stolici apoštolské, ozdobili korunou posvátného majestátu. K vám, nevyčerpatelnému pramenu spravedlnosti a k útočišti křivdu trpících spolu s říší se utíkáme: Svatost vaši pokorně prosíce, abyste nás nedopustili zkrátiti ve právu našem, jež výše zmínění knížata patrnými bezprávními ponížení se snaží atd.“ Ačkolivěk království české a jeho moc a předkové krále Přemysla Otokara bývali právě předchůdcům papeže Řehoře X. a apoštolské stolici nejmocnější oporou a záštitou proti přehmatům a zlovůli politiky německé, nedostalo se nyní právům krále Přemysla Otokara ze Říma žádného platného zastání. Papež po některý čas snažil se býti prostředníkem mezi spornými stranami, ale když uznal Rudolfa habsburského, který se s ním

ochotně smluvil o srovnání všech dřívějších sporů mezi stolicí papežskou a říší německou, za císaře, znamenalo to opuštění krále českého i jeho práv.

Události tyto byly sotva skutkem jediného roku, ano se zdá, že byly proti Přemyslu Otakarovi dávno tajně připravovány a velezajímavo jest, že v samotných Čechách a na Moravě nepanovalo proti ním žádné rozhorlení. Strana německé politice králově odporná a s nedůvěrou na jeho kolonisační a fiskální snahy pohlízející těšila se z jeho nesnází a oslabení a strana německá, od něho v českých zemích usazená a posílená, tiše radostně sympatisovala ze vzchopení se říšské politiky německé, vůči níž byl král Přemysl Otokar velice na omylu, pokládaje rázného Rudolfa habsburského za panovníka „méně vhodného“. Obě strany doufaly z nastávajících sporů krále českého s Německem dosíci pro sebe výhod a prospěchů.

Když Rudolf byl přes protesty Přemysla Otakarovy papežem za správně zvoleného císaře uznán, tu ihned s největším důrazem své moci proti českému králi vystoupil, dav v listopadu 1274 na říšském sněmu v Norimberce vynésti tyto nálezy: „1. Že císař má se uvázati ve všecky od času exkommunikace císaře Bedřicha II. v říši odumřelé statky (čímž všecky propůjčky a zápisy zejména císaře Richarda za neplatné vyhlášeny); 2. že každý man propadá manství své, když nepožádá za rok a za den o jeho stvrzení; 3. že falckrabě Ludvík má býti soudcem, kdykoli císař proti kterému knížeti jakou při vede; 4. že tedy falckrabě Ludvík má krále českého, kterýž ode dne korunování císaře Rudolfa k panství svému se nepřihlásil, aniž propůjčky na ně obdržel, pohnati k soudu svému do Virepurka ke dni 23. ledna 1275

a že postačí, bude-li pŮhon ten prohlášen jen v městech hořejší Falce, která hranicím království Českého nejbliže přileží.“

Na stranu Přemyslu Otokarovi nepřející postavili se nejenom kurfiřtové, ale císař Rudolf vyzval k povstání proti němu také i obyvatelstvo zemi někdy babenberských Rakous a Štyrska a pak Korutan, kde byl Přemysl Otokar, zapomínaje na všecky nevďěky, učinil správcem sesazeného patriarchu aquilejského Filipa, kterýž se také k Rudolfovi přidal s arcibiskupem solnohradským, s biskupem pasovským a se dvorem uherským. Mimo to byl císař Rudolf v důvěrně přátelském styku se všemi živly králi Přemyslu Otokarovi nepřátelskými v jeho zemích českých. .

Vzpouru v Rakousích a ve Štyrsku následkem vyzvání císaře Rudolfa vypuklou ukrotil Přemysl Otokar ještě r. 1274, ale na příští rok chystala se proti němu skoro polovice Evropy. Císař Rudolf strožil proti němu vojnu jménem říše německé, maje horlivé při tom pomocníky ovšem především v osobě Ludvíka bavorského a v Maďarech. V květnu r. 1275 na říšském sněmu v Augsburce vyhlásil na Přemysla Otokara acht, jimž byl tento zbaven všech zemí a důstojenství a hrozeno mu pokutami ještě většími, kdyby se mu do roka nepoddal. Když to Přemysl Otokar neučinil, shromáždil císař v Norimberce vojsko, aby s ním vtrhl do Čech, kde ho však již český král u Teplé s armádou svou očekával. Maďaři měli vpadnouti do Rakous. V této chvíli byly budoucí osudy tak příkře proti sobě vystoupivších panovníků na váhách, neboť v této chvíli jediná porážka Rudolfova mohla býti jeho úplným pádem. To císař asi také cítil, třebaž že byl král Přemysl Otokar bez přátel a spojenců, neboť neměl dosti

odvahy vyraziti proti němu do Čech. Na místě toho boji s Přemyslem Otokarem se vyhnul a vytáhl do Rakous, zejména když se až doposud českému králi nakloněný vévoda bavorský Jindřich s ním srovnal. Nikým důrazně nehájených a vzpourou rozkvašených Rakous ovšem snadno dobyl, zejména když sem z druhé strany přitrhli Maďari. Štýrsko a Korutany zatím opanoval Menhart, hrabě tyrolský, jemuž odbojní páni při tom ochotně pomáhali.

Přemysl Otokar musil od Teplé rychle táhnouti za Rudolfem do Rakous, kamž dospěl pozdě, když totiž země tato nacházela se již v moci nepřátel. Vídeň sice pro něho udatně hájil purkmistr Paltram, což by bylo mohlo jeho věci k vítězství i nyní ještě dopomoci, kdyby nebyl zrazen českými pány. Ti, zejména Vítkovci ve svém rozrodu za vedení Závíše z Falkensteina odepřeli se svými vojsky s ním táhnouti a postavili se v této povážlivé chvíli nepřátelsky proti němu. Následkem toho jsa zeslaben na pouhých 20.000 branců a maje před sebou pětkrát silnějšího nepřítele a za sebou po celých jižních Čechách povstání a zrádu, nemohl se Přemysl Otokar dáti v tak nerovný zápas a nucen byl žádati o příměří a pak o ponížující pokoj, kterýž smluven dne 21. listopadu 1276 v podstatě v tento způsob: „Všecky nad králem českým a jeho říší vynešené klatby a odsudky, světské i duchovní, buďte zrušeny; mezi oběma králi, římským i českým, budiž napotom pokoj, jednota i mír úplný, do něhož pojímají se i všichni jejich poddaní a služebníci; král Přemysl Otokar odřídí se naprosto všeho panství a všeho práva v Rakousích, Štýrsku. Korutanech, Krajině, Slovanském krajišti, Chebu a s Pordenone; římský král Rudolf králi Přemyslu Oto-

karovi a dědicům jeho propůjčí království české, markrabství moravské a cokoli předkové jeho požívali v říši v léno; pro upevnění pokoje a pro navrácení přátelských poměrů zasnoubí se syn Rudolfův s dcerou Otokarovou a Otokarův syn zasnoubí se s dcerou Rudolfovou; do míru toho pojímá se i král uherský; vše, čeho Čechové a Uhři proti sobě navzájem dobyli, budiž navraceno a staré hranice obou říší buďtež obnoveny.“

Hrozný toto pokoření krále českého nebylo smluvenými sňatky oslabeno, an jimi císař Rudolf politicky zabezpečoval rodu svému právo na dědictví země koruny České. Celá smlouva tato byla ostatně spíše východištěm a pramenem nových neshod a pak bojů mezi králem českým a císařem, poněvadž si ji každý jinak vykládal. Král Přemysl Otokar podvolil se přijmouti Čechy a Moravu od císaře v léno, jak je druhdy přijímali jeho předkové a sice v tom smyslu, že on jest skutečným králem českým a proto se také dožadoval od císaře potvrzení všech dosavadních výsad a svobod státu českého, kterážto privilegia vymezovala mezi ním a říší německou jeho státoprávní postavení. Než císař Rudolf opět si vykládal udělení Čech a Moravy Přemyslu Otokarovi v léno v ten způsob, že tím český král přijal na sebe a stát český veškeré povinnosti jako součástka říše německé a proto považoval veškerá česká privilegia za neplatná a to musil činiti také z té příčiny, an by potvrzením jejich sám doznal, že jeho volba za císaře nekonala se jednoduše, když byla odbyta bez krále českého. Vedle těchto zásadních záležitostí rozcházel se Přemysl Otokar s Rudolfem ještě v tom, že císař dle formálního znění smlouvy smíru chtěl býti sám

soudcem nad českými velmoži ve sporech, kteréž by měli se svým králem, což směřovalo k tomu, aby Přemysl Otokar nemohl trestající rukou sáhnouti na zpronevěřilé mu panstvo, kteréž za své, Rudolfovi proti vlastnímu králi prokázané služby hledělo se vymaniti z právomoci domácích soudních řádů a postaviti se pod ochranu císařovu, od něhož očekávalo pro své osoby za to hojně odměny bez ohledu na vlast a ostatní lid a jeho právní poměry.

Takovouto nadvládu říše německé nad státem českým král Přemysl Otokar nehodlal připustiti a jako panovník zrátu na něm od vlastních poddaných spáchanou také nemohl a nesměl mlčky přehlédnouti a proto císařovým názorům rozhodně odpíral, jsa odhodlán svá královská práva a tím také nezávislost státu českého od říše německé co nejdůrazněji hájiti. Nyní asi poznával, kam země české a moc jejích krále dovedlo to nepřetržité hovění živlům a způsobům německým, jež byl po otci svém měrou dvojnásobnou provozoval. Starých řádů zemských držící velmože zaváděním nových zařízení proti sobě k neusmíření popudil a na německé živly, jimiž vlastně postavení původního slovanského obyvatelstva v zemích českých oslabil, v této době, kdy císař německý rukou svou ve správu státu českého chtěl zasahovati, spolehati se nemohl.

Chystaje se tudíž k odporu proti náhledům císařovým o postavení zemí koruny české oproti říši německé marně hledal v Němcích vydatné spojence na ochrann svých práv a na ochrann spravedlivé své věci a proto vidíme ho najednou v této tísnivé době hledati přátelství mezi sousedy na východě, jichž doposud dříve nedbal, s nimiž těsnějších styků nepěstoval hledě

moc svou zakotviti jenom ve spojeních s knížaty německými a snaže se ji posílití závody ve slovanských svých zemích cizími. Že tolik německému pokroku důvěřoval, toho hlavní příčinu možno hledati asi v tom, že předešlí dva císařové Vilém holandský a Richard Cornwallský neměli žádných zájmů na zmožení se vlivů německých v Evropě, tak že král Přemysl Otokar neměl dříve příležitost cítiti rozpínavost politiky německé, již však nový císař Rudolf habsburský se vši obratností a rázností jal se pěstovati pokládaje za největší úspěch její především rozmetání mocného státu českého, jež za pomoci německých osadníků v jeho zemích hleděl učiniti součástíku říše německé.

Tu zajisté Přemysl Otokar nablížel dosavadní svá státnická pochybení, že totiž těžiště svých vladařských snah nekladl pod vlastní sílu svých zemí, pod slovanskou jejich povahu a že si stavěl hrady a zámky yladařské své slávy a moci na sypkém písku německého pokroku a německých dědictví. Proto nyní hleděl německou svou politikou oslabené své postavení sesílití pomocí slovanskou, hledaje v tísní své přátele mezi slovanskými knížaty z rodu Piastova ve Slezsku a v Polsce. Proto psal jim v dějinách českých zvláště a v dějinách evropských vůbec předůležitý list, v němž uváděl, že nelze nalézti mezi veškerými národy světa těsnějšího příbuzenství, než-li jaké jest mezi Čechy a Poláky, jež spojuje nejenom přímé sousedství, ale také společný jazyk, společný původ a jedna krev. Z toho důvodu že třeba mezi nimi vzájemné lásky, aby úspěch a štěstí jedněch sloužily k radosti druhým a naopak. Čechové se vždy upřímně těšili z jejich pokroku a proto že doufá, že oni se ho ujmou v jeho nesnázích. Žaluje na císaře, že mu nepostačilo odebrati mu jeho země,

ale že stále hledí mu křivditi a snižovati ho utiskováním, proto že on odhodlal se tomu odporovati a žádati od nich při tom pomoc. „Máte k tomu mimo výše uvedené také jiné vážné příčiny. Neboť kdybychom my, čehož Bůh ostřež, v nadcházejícím boji podlehli, nenasytná Němců lakota sahala by ještě dále a oni zatoužili by i po vašich zemích. My jsme vám ochranným předhradím, kteréž kdyby jim odolati nemohlo, sami dohádati se můžete, jaké nebezpečí by nastalo vám a vašim poddaným, ana všebaživá hrabivost jejich nespokojila by se porobením naším, ale i statky vaše by pobrala a ukládala vám břemena nesnesitelná.“

Avšak zcela správné volání to zajisté že následkem dřívější jeho politiky nenalezlo ve slovanských zemích té hlučné ozvěny, aby došlo příslušně valného vyplenění. Koncem měsíce června r. 1278 vytáhl Přemysl Otokar z Prahy proti nepříteli sám. Duchovenstvo a prostý lid provázeli ho nejupřímnějšími přáními z daru. Z Prahy táhl přes Moravu do Rakous, kamž dorazil koncem července, kdy jala se proti němu působiti nezmožitelná tehdy moc, která bez ohledu na to, že hlavně to byl rod Přemyslovců, kdo při moci té jí proti politice německé zachoval, postavila se proti němu. Papež Mikuláš III. totiž vynesl klatbu na všechny nepřátele císaře Rudolfa, čímž byl v nejpřednější řadě postižen král český a což směřovalo k tomu, aby zůstal osamocen, neboť za cenu církevní klatby mohl sotva oddaného spojence najíti.

Vojsko Přemysla Otokarovo čítalo tehdy na 26.000 branců. Avšak tentokráte s ním netáhli mocní čeští velmožové se svými družinami, tak že síla jeho spočívala v lidu obecném, jehož oddanost ku králi a

zájmům vlasti však při své nejlepší vůli nemohla nahraditi houfy železných rytířů. Než i přes to král Přemysl Otokar doufal ve vítězství spravedlivé věci svého státu, jehož ponížení hleděl za každou cenu předejiti a proto chrabře a s obdivuhodnou duševní silou postavil se proti obrovským vojmům německým a uherským které se 14. srpna spojily a z Dolních Rakous proti němu čeliti začaly.

Avšak i to skrovné vojsko, s nímž český král práva své říše obhájití doufal, nebylo bez zrádců, což mu sami bývalí jeho přátelé z vojska Rudolfova důvěrně oznámili, upozorňující ho na ničemnost úkladů, jež mu vlastní jeho bojovníci strojili, jsonce ve spojení s vojskem nepřátelským. Rytířský král však výstrah těch nedbal a nepočkal, jest-li že by snad běhy nejbližší doby nedonesly mu některou pomoc nebo výhodu, nýbrž svolal si den před bitvou vůdce svých vojsk a postaviv se před ně bezbranný jal se mluvit: „Obdržel jsem výstrahu, že i mezi vámi nacházejí se ještě zrádci; nemohu tomu věřit: je-li tu ale kdo, jenž neupřímně o mně smýšlí, předstup a pomsti se hned na mně na tomto místě; lépe bude, umru-li dnes já sám, než-li aby zítra tisícové se mnou stali se obětí zrady.“

Než svolaní vůdcové všichni mu přísáhali svou věrnost, ač mnozí z nich činili tak falešně. To dělo se u Suchých Krut a u Nideršperka, kde nazítří v pátek v den sv. Rufa svedena bitva o vážnost postavení slavného státu českého, s nímž ponížení krále Přemysla Otokara nyní stotožňovati sluší. Vojsko Otokarovo vzrostlo na 30.000 bojovníků a s heslem „Badějovice, Praha“ odrazilo chrabře první útoky divoké jízdy kumanské, což také se mu podařilo, když na ně dorážely

houfy německé s pokřikem „Řím, Kristus“, jakoby král český byl nějakým nepřitelem víry křesťanské. Král Přemysl Otokar sám řídil boj, hrdinským svým počínáním udatnost svého lidu rozplameňuje k udatenství nevídanému, tak že se vítězství dle seznání jeho nepřátel klonilo již na stranu českou. Jednalo se nyní jenom o rozhodnutí, jež měl provést nejvyšší komorník moravský, pan Milota z Dědic, jemuž svěřeno bylo vedení záloze, kteráž měla nyní s čerstvou silou v boj zasáhnouti a odraženého nepřítele ubíti a pronásledovati. Než pan Milota z Dědic zrovna když dostal rozkaz, aby oddíly své do bitvy vedl, vydal pokřik, že je bitva ztracena a zrádně, aniž by svěřené mu vojsko nepřítele spatřilo, dal se na útěk.

Když o tom zrazený král zvěděl, vrhl se s družinou svou v největší chumel bitvy, na zachránění osoby své vůbec nepomýšleje a když pod ním kůň padl, byl zajat a za provaz vlečen, při čemž oděný z něho strháno a přilba na hlavě mu rozbita. V tomto stavu potkal ho německý rytíř Berthold Schenk z Emerberka a vzdor tomu, že obnažený nešťastný král dával se mu v zajetí, připustil, aby byl povalen na zemi, kde byl od jeho lidu proboden oštěpem a dobit sedmnácti ranami ze msty za to, že své doby dal bratra Schenkova popravit.

České vojsko bylo úplně poraženo a na 12.000 bojovníků z něho padlo v boji nebo pobito na útěku a několik tisíc bylo jich zajato — —

Císař Rudolf dověděl se, že Přemysl Otokar je zajat, poručil, aby mu nebylo ublíženo, sám chvátal k němu, ale dojel již k zohavené jeho mrtvole, již dal dovézt do Vídně — —

V Čechách nedbáno klatby papežské a smrt králova

hořce oplakávána ve chrámech i smutečným zvoněním po vši zemi

Jeden z nejznamenitějších panovníků státu českého zaplatil politickou neprozíravost svou, spočívající v nepochopení povahy své říše smrtí, již si nezasloužil a již mu doneslo jenom přílišné hledání prospěchů státu českého v záležitostech a obyčejích německých. Odpykal to tak tragicky, že slza oči každého věrného Čecha při sledu toho zalévá. Byť politika Přemysla Otokara nenesla se směrem šťastným, tož upříti nelze, že každý jeho čin směřoval ke zvelebení země a k sesílení státu českého a že nebyla jinaká, toho příčinu hledati především nutno v tom, že Přemysl Otokar vyrostl v neblabých tradicích, jež rod jeho jako kletba pronásledovaly, svádějíce je od lásky k lidu slovan-skému a od jeho povznášení a pěstování v duchu domácím ke hledání pokroku v cizině, z níž však ke vlastem českým nikdo nelnul z lásky, ale ze ziskuchtivosti a prospěchářství, což se také žádnému cizinci konečně zazlívati nedá. Noví osadníci to dobře věděli a viděli, že je král v Čechách usazuje a různými výhodami obšťěďuje nikoliv z lásky, ale jednak proto, aby v nich měl protiváhu proti zvůli velmožů domácích a jednak proto, že z jejich prací těžil pro svou komoru požitky a berně druhdy v Čechách nebývalé. Proto se také hleděli jistou bezpečností a svobodami ohraditi proti všemožným případům, jež je v cizí jim zemi, jejíž historie je plná bouří a nepokojů, potkati mohly. Osazování měst a zalidňování pustin pracovitými cizinci neznamená sice žádnou zrádu na vlastní zemi a na vlastním národě, avšak přemnožení jich znamenalo vážnou chybu, již se mohl Přemysl Otokar vystříci, kdyby byl býval jinak vychován, nežli vycho-

ván byl. On viděl mnohé nedostatky, mnoho laďu ve své říši a tu na místě, aby domácí lid dal v cizině potřebnému pokroku cvičiti, aby mu dal příležitost vzdálené pokročilé kraje viděti, otevřel cizímu přívalu nejenom své srdce, ale také své země a ve zmatcích proto nastalých byl prvním, kdo se stal jejich obětí i pokutou.

Snahy jeho potupy nezasluhují žádné, neboť byly by zajisté donesly znamenité ovoce i již tehdy, kdyby na nich na místě jeho nevyrostl nevděk k němu i k nové otčině, jež němečtí osadníci v tísnivé pro Přemysla Otokara době nepokrytě ukázali. Když totiž císař Rudolf po vítězství svém u Suchých Krut vtrhl na Moravu, tu německá města moravská vítala ho na místě hájení země s otevřenou náručí, tak že on je za to nazýval „svými věrnými milými“, uděloval jim nové výhody a svobody a město Brno dokonce prohlásil za svobodné město říšské, jež by bylo podáno jenom samotnému císaři německému.

V tom každý postřehne hlavní příčiny tragického osudu krále Přemysla Otokara. On do Němců chlebem a oni do něho kamením!

Po nešťastném pádu a zahynutí mocného krále nastaly v Čechách zmatky, na něž zejména české panstvo s dychtivostí čekalo. Přemyslem Otokarem pro zradu země vypuzení velmožové vraceli se zpět se všemi svými nectnostmi, z nichž nejvíce vynikaly hrabivost a lakota. Krále zbavená země i královna Kunhuta se sedmiletým synáčkem a dědicem trůnu podali se Rudolfovi pod ochranu, aby totiž jménem jeho vládl. Tomu byli by přáli s císařem proti Přemyslu Otokarovi spojení pánové, avšak v této chvíli se většina českých velmožů vzpamatovala a v důvodných obavách, že by

za vlády Rudolfovy veškerá práva a svobody státu českého mohly v německé říši zmizeti, postavili se tomu se vším důrazem na odpor. Strana v Čechách, kteráž krále Přemysla Otokara pro jeho německý ráz nesoucí politiku nenáviděla a opustila, se zdvihla a proti Rudolfovi nyní sama zbrojila, při čemž najednou byli jí nápomocni — Němci. Bratranec mladinkého krále Otto braniborský hlásil se mu jako příbuzný za poručníka a do Čech proti Rudolfovi zbrojící straně vojenskou pomoc přivedl. Vedle něho nabízel se za poručníka Václavovi vévoda vratislavský Jindřich IV., jehož k tomu snad vyvolil sám král Přemysl Otokar. Císař Rudolf, podporován králi a vlastní své zpronevěřilými velmoži skutečně zasazoval se o opanování celé říše české a když se mu podařilo ovládnouti Moravu, vytáhl také za tím účelem do Čech. Avšak zde jako prozíravý a bystrý politik velice záhy plány a úmysly své změnil. Naraziv na odpor, jehož se nenadál a poznáv patrně, že pád Přemysla Otokara nebyl výsledkem německé moci a síly, ale že skutkem se stal především následkem nepřívzně českého panstva ku králi, rázem uchýlil se k jiné politice. Ze svých tužeb a snah, pokud se týkaly státu českého, neslevil mnoho, ale on se jich dokonce skoro napořád vzdal a na rozvrácení a zabrání státu českého více nepomýšlel. Naopak! Setkav se v boji s obyvatelstvem jeho, ihned ochotně působil k zachování království českého, jež si jinou cestou zavázati a přátelství jeho v budoucnu zabezpečiti hleděl.

Na své výpravě do Čech probil se až ke Kutné Hoře, odkudž dále již nemohl, ani čeští páni ve znameníte vojenské síle položili se proti němu u Kolína. A v postavení tomto uzavřena mezi ním a mezi obránci práv státu českého úmluva, jež vítěznému císaři zrovna

příliš příznivou nebyla. Správa země české odovzdána byla na pět let Václavovu bratranci Ottovi braniborskému; markrabství moravské ponecháno bylo na pět let Rudolfovi jako válečná náhrada za vojnu s Přemyslem Otokarem; vratislavskému knížeti Jindřichovi postoupena župa kladská k doživotnímu užívání; český král Václav II. měl býti oddán s Jitkou, dceruškou Rudolfovou a synáček jeho Rudolf, s Anežkou, sestřičkou Václavovou, tak že sirotci po nešťastném králi Přemyslu Otokarovi stali se takto dítkami rodiny šťastného nad ním vítěze. Takovéto rozluštění nešťastných událostí, jež stát český r. 1278 potkaly, možno považovati v daných tehdy poměrech za dosti šťastné, neboť tím položeny meze anarchii, která by byla říši českou rozvrátila, ač i při tom si bujně na úkor její zahýřila.

Nový rok 1279 zahájen ani ne po půlletním smutku radostnými slavnostmi, jež konány byly v Jihlavě, kde vstoupil ve krevní svazky královský rod český s rodem císaře Rudolfa habsburského. Smluvené mezi Kutnou Horou a Kolínem sňatky dítek královských zde za nádherné pompy posvěceny biskupem basilejským a císař Rudolf všemožně se přičiňoval, aby znamenaly smíření nejenom osob, ale i říši, jež před tím nepřátelsky spolu zápasily. Novomanželé pak, dítky to osmi a desítileté, potom opět rozveženy rodiči. Král Václav měl zůstatí při matce své Kunhutě, již udělena vedle jiných důchodů také města pražská. Po uspořádání těchto záležitostí a po odevzdání správy Moravy biskupu Olomuckému Brunovi, druhdy důvěrníku krále Přemysla Otokara a nyní stoupenci svému, vrátil se císař Rudolf do Rakous.

Na hradě pražském jako zeměsprávce království Českého usídlil se Otto braniborský. Láska k Přemy-

slovcům ani k lidu českému ho sem nevedla. Strýci svému mohl býti své doby velmi platným spojencem, kdyby se byl proti němu při volbě císaře Rudolfa s Ludvíkem nespřáhl a bratrance svému Václavovi ukázal se býti ihned po nastoupení zeměsprávy v Čechách krutým škůdcem. Jedním z prvních jeho činů bylo, že v dohodnutí se se předními měšťany německými zmocnil se města Prahy a královně vdově Kunhutě urval vykázané jí důchody na výživu a aby si oloupená takto paní nemohla na to stýskati, poručil ji zajmouti a i s králem Václavem kázal ji dovézt na hrad Bezděz, kde je oba choval v zajetí. Po tomto skutku, kdy rodinu královskou obral a uvěznil, vyloupil veškeré poklady nahromaděné při kostele sv. Víta na hradě pražském a dopravil je ze země do Branibor. Toto jednání jeho ovšem že zavdalo podnět k naprostému rozvratu pořádku v zemi, kde nastala všeobecná anarchie. Čeho si kdo mocí uchvátil, to držel a při tom nastaly příkré spory a různice mezi Čechy a německým obyvatelstvem v zemi, kteréž zejména vrcholily v zápasech českých velmožů s městy královskými, ponejvíce německými. Páni mimo to hleděli se zmocniti statků korunních, přeli se s duchovenstvem a v Čechách nastal všeobecný nepokoj, hotové bezvládní, při němž silnější utiskoval slabšího, který se práva a spravedlnosti vůbec nedovolal. Vždyť i Ottou svolaný sněm zemský byl bezmocným, neboť marně žádal propuštění mladého krále a královny Kunhuty z nedůstojného jejich hlídání. Královna Kunhuta se z něho sice některým úskokem vyprostila a z Bezděže prchla na Moravu, kde jí udělen kraj opavský, kteréhož druhdy užíval Otokarův levobočný syn Mikuláš, jež v bitvě v Suchých Krut Maďaři zajali a v Uhrách doposud

drželi. Mladičský král sám a sám byl nyní vězněn na tvrdém hradě, čehož se velmožům českým nanejvýš zželelo, tak že chystali ho ze zajetí toho vyprostili způsobem důrazným. Hnutí tomu v čelo postavil se pražský biskup Tobiáš z Bechyně a pan Hynek z Dubé. Když pak vladaření Ottova nasýtla se i Praha, kteráž hospodařící zde německé měšťany patrně od řízení obecních záležitostí zapudila a přidala se ke braniborské zeměsprávě nepřejícím pánu, tu markrabí Otto svěřil vládu v Čechách biskupu braniborskému Eberhartovi a vzav krále Václava z Bezděže s sebou odtáhl do Braniborska, kde s mladým dědicem státu českého tak nešlechtně zacházel, že nevinné královské pachole trpívalo dokonce i hlad a strádalo na oděvu.

Takového hospodářství v zemi a takového nakládání s králem hnětlo a uráželo české velmože do té míry, že následek toho bylo konečné mocné vzbouření v Čechách, jež bylo by bývalo došlo znamenité vojenské podpory i z Moravy, kdyby byl biskup Bruno proti tomu nezakročil poukazuje, že by to znamenalo porušení smlouvy uzavřené s císařem Rudolfem. Proti Ottovi braniborskému povstale panstvo chtělo odevzdati zemskou správu královně Kunhutě. S moravskou pomocí byli čeští velmožové braniborská vojska, jímž pomáhala značná posila saská, jistě ze země vytlačili. Ale sami nemohli ve válečných uměních sběhlého biskupa Eberharta přemoci, zejména když se mu na pomoc hrnuli dobrodruzi a rozmatitá chátka z celých Němec. Slota ta pustošila a ničila pak zemi českou jako divoši, majíc oporu a záštitu v německém obyvatelstvu měst kralovských, kteréž se takto k novému svému domovu velice málo ušlechtilo a vděčně zachovalo. Němečtí poběhlci jali se v Čechách hospodařiti po způsobu

obvyklém v dobytých a pokřesťených zemích Slovanů polabských a baltických, při čemž jim český meč druhdy často cestu zbytečně razil a za to bylo by se české království málem dočkalo téhož osudu, jaký jeho panovníci pomohli připravit slovanským jeho sousedům na severu.

Za anarchie této v Čechách rozběsněný národnostní boj byl by řáděním svým obrátil kvěsti začínající zemi v poušť, již by byl stále nový příval cizinců konečně snad opanoval, kdyby nebyl v tyto smutné běhy nucen zasáhnouti sám císař Rudolf. Ačkolivěk ho patrně od důrazného vystoupení proti hlavnímu jejich původci Ottovi braniborskému zdržovala vděčnost a vznikající v ní ohledy za jeho jednání při volbě císaře, předce konečně musil se ujmouti svého mladického zete krále Václava, jehož byl by braniborský bratranec snad bíděně zajíti, aby se případně mohl státi jeho dědicem. Proto r. 1280 v říjnu přitáhl císař Rudolf přes Moravu do Čech a ač mohl odtud Branibory úplně zahnati, předce zachoval se k markrabímu Ottovi s největší šetrností. Zajisté že jenom pod vlivem jeho usnesl se zemský sněm, ježž obeslali velmožové, zemané i města královská, aby markrabí braniborský Otto poručíkem krále Václavovým i na dále zůstal, avšak za své nepřítomnosti v zemi byl povinnen řízení zeměsprávy vnést na muže v Čechách zrozené — totiž na biskupa Tobiáše a nejvyššího komorníka zemského, Děpolta z Riesenberka, dále byl nucen své braniborské vojsko z Čech odvolati a všem v Čechách neusedlým Němcům poručiti, aby se do tří dnů pod ztrátou hrdla ze země vyklidili. A při tom se ukázalo, že Otto braniborský Čechům nejenom chrámové poklady, ale i samotného

krále ukradl, jehož by jim byl snad nikdy nevrátil, kdyby se nebál tehána jeho císaře Rudolfa, ale v obavách těch slíbil tak učiniti za 15.000 hřiven stříbra.

Na novém sněmu potom zaváděn po smutné několikaleté anarchii pořádek, při čemž sněmovníci vidouce, kam zvuile vede, všichni tonžili po poměrech spořádaných, tak že usnešeno, aby i všechny korunní statky byly vráceny a kdo by měl nároky nějaké na jejich držení, byl povinnen náhradu za to žádati pořadem práva. Než ve spnstožené zemi zatím panovaly děsný hlad a bída. Německými dobrodruhy rozplašený zemědělský lid selský opustil svá role, která nevzdělána a neoseta spustila a když následkem neúrody vůbec nic jedlého samo nevyrostlo, nastal v Čechách takový nedostatek potravin, že lidé jedli nejenom mrchy zvířecí, ale dokonce i mrtvoly lidské a kůru stromovou. Z toho vznikl potom i hrozný mor, který lid v celých tisících podával. Smutné tyto poměry poněkud polepšila až nová hojná žeň r. 1282.

Avšak ve strastiplných těchto dobách nastala království českému nežádoucí nová nesnáz s královnou Kunhutou. Mladistvé této, ženských vděků a tužeb plné paní dovedl se mocný český pán Vítkovec Závíš z Falkenšteina vlouditi v srdce, jež tak mocně opanoval, že i přes vzpomínky, kteréž jí připomínaly, že pan Závíš náležel mezi nejurputnější odpůrce krále Přemysla Otokara, dala se s ním tajně oddati v manželství a napotom snahy obou nesly se k tomu, aby zůstalo Opavsko jejich zemí trvale. Pletichám těmto však předešel biskup Bruno jako zeměsprávce moravský tím, že se přičinil o propuštění králova levobočka Mikuláše ze zajetí uherského a i proti brannému odporu paně Závíšovu dosadil ho v Opavsku, na místě

kteréhož udělili čeští stavové královně Kunhutě 12000 hřiven stříbra ročního důchodu.

Avšak markrabě Otto braniborský nechtěl mladého krále Václava Čechům vydati ani potom, když mu smluvených 15.000 hřiven vyplatili, žádaje ještě nových 20.000 hřiven, jež mu pání v nedostatku stříbra musili zaručiti zástavou osmi předních hradů a měst v Čechách. Potom teprve, když zároveň minulo pro království české pět smutných let jeho zde zeměsprávy a poručenství nezletilého krále, vydal tehdy dvanáctiletého, usuzovaného Václava, kterýž r. 1283 přiveden byl se slávou do Prahy, jsa zde vítán jako záruka lepších dob českého lidu a české země. Císař Rudolf současně vzdal se také po pět let držené Moravy a utýraného Otton braniborským království ujal se tím způsobem, že jeho požadavek 20.000 hřiven za vydání krále Václava a spojené s ním vynucení zástavy hradů a měst prohlásil za neplatné.

Když se král Václav do Prahy navrátil, dostavila se sem také z Opavska vypuzená jeho matka královna a po pět let opuštěný a osiřelý královský dvůr český zase oživil. Synáček matce po tak dlouhém odloučení, třebaž že ho sama opustila a v náručí pana Závíše náhradu za nešťastného Přemysla Otokara i náhradu za synáčkovu dětskou lásku vyhledávala, přilnul celým srdcem tak, že následkem toho jal se hospodáře na královském dvoře představovati pan Závíš, stav se nejvyšším hofmistrem a rozděliv ostatní nejvyšší úřady zemské mezi své přátely a stoupence. Strana, která se o návrat krále Václavův do země přičinila a o zavedení nového pořádku zde se starala, byla odstrčena, že z to vznikly nové domácí sváry, jež r. 1284 císař Rudolf hleděl rovnati. Při tom Rudolf postavil

se opět zajisté jenom pod vlivem vděku, jímž byl Vítkovicům za jejich zrazení krále Přemysla Otokara zavázán, na stranu Závišovu. kterýž se dal po tomto svém vítězství v zemi s královnou Kunhutou, jež mu již dříve synáčka povila, také veřejně oddati a nyní jako nejvyšší hofmistr a spolu králův otčím ujal se vlády v zemi úplně, čehož se nevzdal ani potom, když brzy na to r. 1285 královna Kunhuta zemřela. Krále Václava pak nevychoval a nedal vzdělávati pro jeho nastávající panovnické povinnosti, anobrž zaneprázdnoval ho planými hračkami. Ačkoliv sám pilně k tomu přiblížil, aby veškeré korunní statky byly svému určení navraceny a ačkoliv i pečoval, aby loupežnické rotý po zemi byly vyhubeny, tak na druhé straně sám se svými stoupenci neunnavně se přičiňoval, aby se z veřejných a korunních statků co nejvíce obohatil, chtěje kořistiti i ze věna někdy královně Kunhutě Přemyslem Otokarem upsaného a již novým jejím sňatkem ovšem že propadlého a od nerozumného doposud dědice české říše dal si věnovati města Políčku, Lanškroun a hrad Landsberk s rozsáhlými okolinami.

Hospodářství toto popouzelo proti němu nejenom české velmože, kteří s ním spřežení nebyli, ale konečně domrzelo i císaře Rudolfa, kterýž si z jeho trpění začal bráti záminku a nechtěl dceru svou Jitku, manželku mladého krále, do Čech vydati, dříve, dokud by pán Záviš královský dvůr český neopustil. Tomuto nátlaku musel lišácký Vítkovec ustoupiti a r. 1237 když královna Jitka přivezena do Prahy, opustil královský dvůr i vzdal se svého hofmistrovského úřadu, při něm a uchylil se na vylouděné na mladičkém králi statky, ale usídlil se na hradě Svojanově (Fürstenberku). Zámysly jeho nesly se pak stále výše, neboť

podalo se mu v novém manželství získati Juditu, sestru krále uherského Ladislava a jal se na svém panství zařizovati tak, jako by si z nich chtěl utvořiti samostatnou državu, což mladému králi Václavu neušlo, zejména když ho strana politiku Závišovu podezřívající či prozírající před ním varovala.

Důvody k obavám krále Václavovým před otčímem sesíleny byly vlastním jeho jednáním. Po roce totiž narodil se mu z uherské princezny syn a Záviš chystal slavné jeho křtiny, k nimž pozval vedle svaka svého krále uherského a souseda vévody vratislavského Jindřicha také krále Václava, kterýž s uvedenými panovníky nežil ve přátelství, o čemž Záviš ovšem že dobře věděl. Proto král Václav v pozornosti této nespatořoval záměry sobě příznivé, anobrž tušil v ní pro sebe nebezpečný podskok. Zkoušel nejprve, jak velice o jeho přítomnost Záviš stojí a proto byl ochoten účastniti se křestu jeho syna, pak-li si ho pan Záviš osobně z Prahy odveze. Když se otčím jeho této podmínce podvolil, zdálo se mladému králi, že nad obyčejnou potřebu až podezřeje o něho stojí a proto, když Záviš pro něho do Prahy přijel, dal ho zajmouti a uvězniti žádaje na něm vrácení veškerých statků, jichž od české koruny jakýmkoliv způsobem nabyt.

Pan Záviš však vyplnění žádosti té odepřel a dal se v Bílé věži na hradě Pražském vězniti, skládaje při tom písně. Vedl si, jako by ho zbavení svobody netěžilo, ale jako by se na něco těšil. A skutečně! Sotva že byl uvězněn, ihned všichni jeho přátelé v zemi, zejména mocné jeho příbuzenstvo, vystupovali proti králi válečně, při čemž jali se jim pomáhati Závišův svak král uherský a Jindřich vratislavský, jehož moc

tehdy nabytím velkoknížectví krakovského znamenitě vzrostla. Všichni tito obhajci Závišovi směřovali k tomu, že krále Václava zbaví koruny a že na místo jeho dosadí Jindřicha vratislavského. Mladý král Václav octl se takto v nemalé nesnazi, z níž jej i království České vybavil tchán jeho císař Rudolf.

Znameníť tento politik a státník postřehl zatím význam a důležitost síly a mocného postavení státu českého pro pokoj a klidný rozvoj Evropy a proto za jisté více ve prospěchu svém, než-li ve prospěchu zetově sám hleděl napravití křivdy učiněné státu českému ponejvíce [následkem podpory jeho vlastních zájmů. Zejména přičinil se o to, že králům českým jednohlasným nálesem kurfiřtů přiznáno odvěké a dověké právo číšníctví a voličství v říši německé, jež jim bylo při jeho volbě popřeno a mimo to slíbil Václavovi udělení Chebska v zástavu jako věno královny Jitky. A když nyní následkem pletich Závišových začalo na Václava dorážeti tolik nebezpečných nepřátel, ochotně vypravil mu r. 1290 ku pomoci mladšího syna svého Rudolfa, svaka Václavova. Rudolf však ještě dříve, než-li k vojně došlo, v Praze v květnu r. 1290 umřel. Avšak hrozící králi Václavovi nebezpečnou válku ihned potom zamezily zvláštní příznivé mu náhody. Brzy potom umřel totiž vratislavský vévoda Jindřich a krátce na to byl uherský král Ladislav od vlastních poddaných zavražděn, tak že Václav zbaven byl z této strany mocných nepřátel, což v jeho při se Závišem znamenalo nepochybné vítězství. Jako odpůrcové zbyli mu nyní pouze odbojní páni domácí a když tito ještě nechtěli dobrovolně od svého vzdoru npustiti, užil král Václav císařem Rudolfem poskytnuté mu rady. Poručil totiž Záviše vojskem vésti před hrady jeho přátel s pohrůžkou, pak-li se mu nepodají, že bude Záviš

ihned stát. Tím namnoze předešlo se zbytečnému prolévání krve nevinného lidu a pustošení země. Taktika tato se dobře osvědčovala. Až když vojsko Václavovo přitáhlo ke hradu Hluboké, již držel Závíšův bratr Vítek, došlo vinou tohoto pána k exekuci. Vítek totiž měl královu výhrůžku za pouhého strašáka nevěře, že by otčima dal popravit a proto dobrovolně poddati se nechtěl. Následkem této tvrdošijnosti král Václav odstranil příčinu celé této vojny a poručil veliteli vojska Mikuláši opavskému dáti Závíše stíti, což se také před očima jeho bratra pod hradem Hlubokou r. 1290 stalo a tím nebezpečná zápletká se Závíšem skoncována. Za jak nebezpečnou ji tehdy devatenáctiletý král Václav pokládal, tomu nasvědčuje, že v tísní své učinil zbožný slib, že ve případě šťastného jejího vyřízení založí nové cistercienské opatství, což také vyplnil, založiv znamenitý klášter ve Zbraslavi, při němž zřídil hrobku pro sebe a svou rodinu.

Rozhodné zakročení krále Václavovo proti Závíšovi, při čemž klidu a pokoji země neváhal obětovati otčima, mělo nad očekávání blahodárný vliv na smýšlení ostatního odbojného panstva, kteréž ihned seznalo, že mladý král povinností svým vůči státu docela dobře rozumí a proto rázem zanechalo dosavadních svých pletich proti koruně, což mělo v zápětí mocný a rychlý rozkvět země pod žezlem krále Václava se nacházejících. Český stát jako kouzlem octl se ze svého ponížení opětně v popředí mezinárodního ruchu a života v Evropě. Ale při tom váha politiky krále Václavovy netíhla více na západ, aby se mísila v záležitosti německé, ale zřetel její obrácen byl na východ k zemím slovanským, kde mezi tamními knížaty panovaly celému polskému národu neblahé spory, jejichž

vrchoviště hledati třeba v politice německé, kteráž po pádu krále Přemysla Otokara již přes Čechy do zemí polských začala pronikati.

Jindřich vratislavský totiž samochtě odtrhl se od ostatní Polsky, přijal Vratislavsko v léno od císaře Rudolfa a tak patřil mezi knížata říše německé, on Slovan s celou zemí slovanskou. Po jeho smrti r. 1290 mělo Vratislavsko dle dědičné smlouvy vévody Jindřicha s králem Přemyslem Otokarem připadnouti koruně české, čemuž však Jindřich následkem svého nepřátelství proti králi Václavovi hleděl předejiti tím, že Vratislavsko odkázal knížeti hlohovskému Jindřichovi, kterýž je po smrti jeho ihned zabral. Václavovi nyní zbylo jenom Kladsko, jež měl Jindřich vratislavský v držení na čas svého života. O Krakovsko pak zápasili po smrti Jindřichově velkopolský kníže Přemysl s Vladislavem Lokýtkem, knížetem sieradzským a sice bezúspěšně, tak že ve spor tento zasáhla kněžna Gryfina, sestra matky Václavovy Kunhuty, vdova po předchůdci Jindřichovu knížeti Leškovi Černém, kteráž vlivem svým působila na měšťanstvo krakovské v tom směru, že knížectví krakovské následkem toho nabídnuto králi Václavovi, kterýž je ochotně přijal a ihned k opanování jeho vojensky vytáhl (1291). Na tomto tažení přišli mu vstříc do Olomouce tři knížata hornoslezští. České vojsko za pomoci Václavových stoupenců Krakovsko velmi brzy ovládlo i s celým téměř Malopolskem, jenom Vladislav Lokýtek držel Sandoměř, odkudž byl roku následovního vytlačen a pak obležen a přemožen v Sieradze, tak že potom nucen byl poddati se králi Václavu jako man koruny české.

Z těchto pro politiku a rozšíření moci státu

českého šťastných podnikání vytržen byl král Václav smrtí svého tchána císaře Rudolfa, an při volbě jeho nástupce musil býti přítomen. Král Václav totiž slíbil tchánu svému, že při nové volbě císaře dá svůj hlas mladšímu synu jeho a dvojsvaku svému Rudolfovi, s nímž žil patrně v důvěrném přátelství. Když však Rudolf v Praze na tažení v jeho prospěchu a zájmu podniknutém zemřel, tu král Václav přímo odepřel slib na místě jeho jedenkrát voliti staršího bratra jeho Albrechta, té doby vévodu rakouského a štyrského, proti němuž choval hluboký osobní odpor a hněv. A když císař Rudolf skonal, tu také jenom působením krále Václavovým se stalo, že na své zvolení s jistotou počítající vévoda Albrecht byl pominut a že jednohlasně r. 1292 zvolen císařem Adolf nasavský, s jehož synem Raprechtem zasnoubil král Václav dceru svou Anežku, jejíž však předčasnou smrtí toto příbuzenství záhy ochladlo. Císař Adolf slíbil králi Václavovi odevzdati Chebsko a zastaviti mu některé hrady a krajiny v Němcích.

V brzké době napotomní znechutilo se vladaření přes míru hrdého a pánovitého vévody Albrechta panstvu rakouskému i štyrskému, tak že proti němu povstalo a znajíc nelibost mezi ním a králem českým vyslalo k tomuto posly s prosbou o pomoc a ochranu a nabízejíc mu i vládu ve svých zemích. Tak mohl syn nabýti opět zemí, jež vlastně otce jeho tolik protivensství a stát český tolik utrpení stály. Král Václav posílen zdarem, s nímž se v polských zemích setkal, nebyl neochotným záležitosti této se ujmouti. Než choť jeho Jitka, jednak v obavách před novými zápletkami manžela ve války a pak z lásky k bratru Albrechtovi, kterýž snadno mohl všeho pozbýti, ani

proti němu nepřátelsky vystoupili také vévoda bavorský Otto a arcibiskup solnohradský, stala se prostředníkem mezi bratrem a pohněvaným na něho manželem, jehož vévoda Albrecht patrně osobně těžce urazil. Proto bratra přiměla, aby krále Václava odprosil. Albrecht v této chvíli, aby se zachránil, sestru nposlechl a za pohněvaným svakem přijel na Moravu, vrhl se v zoufalé křtosti k jeho nohoun, slíbil mu pod přísahou sloužiti napotom jako věrný man — —

Po tomto ponížení a poddání se Albrechtově král Václav mu velikomyslně odpustil, smířil se s ním a v politické důvěře ke svakovi sám značně přispěl k upokojení vzbouřených jeho zemí. Smír tento oslavili noví přátelé vzájemnou návštěvou. Albrecht dojel do Prahy a král Václav s rodinou svou a se znamenitým komonstvem prodlel několik dní ve Vídni. Smír tento měl v zápětí několik pokojných let, která byla státu českému žádoucím a znamenitě štědrým požehnáním. Král Václav totiž se vším úsilím pečoval o zvelebení jeho nvnitř, tak že záhy blahobyť v něm rozkvetl v míře dávno nebývalé. V Čechách za doby té rozmohlo se zejména dolování na stříbro, jehož hojnost těžena v Kutné Hoře a kolem Německého Brodu směrem k Jihlavě, tak že král Václav dav raziti z kolínské hřivny stříbra kopu grošů ustálil a zdokonalil tak měnu českou, že brzy ovládla celý tehdejší finanční svět evropský. Při tom pečoval o zdokonalení zákonodárství, chtěje do jisté míry zavést v Čechách právo římské a kanonické, což se mu však nepovedlo, ani se tomu postavili na odpor stavové čeští nechtíce nahraditi starodávný řád soudní, zakládající se na přirozeném přesvědčení soudců, názory cizími a potom učenými obraty a výtáčkami řečnickými. Podařilo se mu ze

snah těch jenom sestavení zákonníka horního, jehož bylo v zemích českých v této době rozkvětu dolování nanejvýš zapotřebí.

Mimo to obíral se myšlénkou založiti v Praze vysoké obecné učení po způsobu škol takových ve ve Vlaších a ve Francii, kde tehdy mnoho Čechů a Poláků studovalo. V zámyslech těchto vydatně podporovalo ho duchovenstvo, jehož byl štědrým příznivcem a právě proto zase postavilo se jim oproti panstvo v obavách, aby stav učený napotom nenabyl nad ně v zemi moci a převahy, tak že v době Václavově školství české bylo sice značně zdokonaleno, ale k žádoucí výši přivedeno nebylo vinou hlavně těch, kteří na něm své šlechtictví mohli a měli v přední řadě zdokonalovati.

Za těchto šťastných let blahého míru a pokoje dal se král Václav, čítaje 27 let věku svého, v Praze korunovati a sice se slávou a pompou v Evropě doposud nevidanou a neslýchanou. Přípravy ku korunovaci této činil několik let a vyvolil k ni měsíc červen r. 1297. „Hostův ze všech zemí k tomu pozvaných sešel se počet ve pravém slova smyslu nesčíslný: však dá se o něm poněkud tušiti, když podle ujištění notářův ze králových zásob samých vydáváno denní píce pro 191.000 koní. Knížecích osob, duchovních i světských, bylo přítomných 28, mezi nimi arcibiskupové mohucký a magdeburský, biskupové pražský, olomucký, krakovský, lubucký, míšenský, frisinský, basilejský a konstanský; vévodové Albrecht rakouský (tento sám s 7000 jezdci), Albrecht saský, Bolek svidnický, Jindřich hlohovský a bratři opolští; markrabě Herman a Otta Šíp ze Branibor, Bedřich pokousaný z Míšně a jiných panovníků více. Dle toho lze představiti sobě, mnoho-li

také šlechticův, zvláště ze vlastních zemí králových, účastnilo se té slavnosti. Praha ovšem nepostačila takovému hostův množství; veliká část jich uhostěna i častována ve stanech rozestavených okolo města; na Onjezdě před branou malostranskou srouben byl veliký palác s prostrannými síněmi, jejichžto stěny pokryty byly pestrým drahým sukem a zlatohlavem, uvnitř pak připraveny tabule pro hosty nejvzácnější. Korunování krále a královny vykonalo se v neděli svatodušní, 2. června 1297 v kostele sv. Víta, od mohuckého arcibiskupa, při assistenci všech přítomných prelátův. Koruna, která zdobila královu hlavu, ceněna jest as ve 2000 hřivnách stříbra, meč a štít, ježto před ním nešení byli, ve 3000; lev ve štítě skládal se z perel na dně zlatém, se čtyřmi velikými rubíny, co pazoury nohou jeho. Korunovací oděv záležel ze zlatých lupín, ozdobených každá pěti drahokamy, v ceně přes 4000 hřiven. Zlaté a stříbrné nářadí v síni knížecí na Onjezdě ceněno výše 6000 hřiven; ale vzácnější nad jiné nade všecko byly prsteny a šperky, pás a klobouk králův, vše prý tak drahé, že nikdo netroufal si udávati cenu jejich. A velikosti těchto outrat rovnala se také králova hostinnost a štědrost, netoliko ke zvaným hostům, ale i k veškerému národu. Na králův náklad častováno po čtyři dni nesčíslné množství lidu v hojnosti; na pražském náměstí připraveno bylo uměle studnic několik, z nichžto prýštilo se trubicemi podzemními víno, jehožto sobě natočiti dovoleno bylo každému. Kolik té doby spotřebováno bylo, kronikář souvěký uhodnouti dává tím, že oučet podaný za vejce sám jediný obnášel přes 800 hřiven těžké váhy (t. j. přes 16.000 zlatých ve stříbře) a oučet za led k ochlazení vína činil 24 hřiven. Radostný jásot lidstva tlačícího se po ulicích, hlučné

hudby i tance na všech místech veřejných, lomoz jezdcův a koní v turnajích za městem odbývaných, hojné domy městské pokryté vyvěšenými na ulici koberci zlatohlavými, všeobecné osvětlení města velikými pochodněmi po celé noci, — to vše staví nám před oči divadlo nádhery a blahobytu, jakové po celá století málo kde viděti se dává.“

Království České stálo v těchto letech asi v nejlepších poměrech, jakých kdy za doby vladaření Přemyslovců zažilo. Vnitřní blahobyť a spokojenost spojené s vážností a úctou ciziny byly vzácným údělem národa českého a jeho říše v době této. Moudré a opatrné vladaření krále Václava mělo ovšem svou nepochybnou velikou zásluhu, že se český lid blahých těchto chvil dožil, avšak umožněny byly jenom doposud nepoužitým bohatstvím země a využitím příčinnivosti pracovních její sil, bez nichž by sebe moudřejší vláda něčeho takového nedovedla docílit.

Než stále říši českou pronásledující kletba právě v této době opětne ovládla jejího krále. Zrovna v těchto velkých chvílích, které byly ovocem slovanské politiky Václavovy, vzklíčilo zlé semeno, z něhož na český stát a na český národ opětne vybuchely rozmanité metly utrpení a soužení. Král Václav totiž tak velice zapomenul na hrdou a krutou povahu svaka svého vévody Albrechta, že mu nepostačilo zachování jeho při takřka ztraceném již jeho panství, ale on druhdy a to zajisté právem a spravedlivě nenáviděného svaka toužil povýšiti tak, aby měl možnost a příležitost dobrodiní mu poskytnuta splatiti černým nevděkem. Někteří ze knížat německých z důvodů, v nichž zcela žádný užitečný zájem českého státu nespočíval, nevražili na císaře Adolfa, kterýž byl králi Václavovi byt ne přítelem,

tedy alespoň zcela nenebezpečným. A tu při schůzi své na korunovací jeho v Praze s císařem Adolfem nespokojení Němci jali se z malicherných vlastně příčin jednati o to, jak by ho koruny zbavili a přenesli ji na hlavu vévody Albrechta. Ačkolivěk Adolf zvolen byl hlavně pomocí a z vůle krále Václava, tento přidal se k jeho odpůrcům, jejichž snahy ochotným byl podporovati zapomínaje na příkrost svakovu a nepřemýšleje v budoucno, jak by se Albrecht oproti němu postavil, kdyby nad ním převahy nabyl, čehož měl král Václav již dokonalou zkušenost. A tak vrchol slávy jeho, nádherná korunovace byla vlastně hrobem pokoje a štěstí české říše, když při její příležitosti vmísil se král Václav do politiky německé a jal se svaka Albrechta proti císaři Adolfovi podporovati, ve své dobromyslnosti netuše, že tak sám především sobě soka a odpůrce vychovává. To jest již takorůzka typickým zjevem v českých dějinách, že českou pomocí povýšení císařové němečtí napotom v říši české spatřovali pro sebe jenom „nebezpečí“, proti němuž se nejnevděčněji stavěli.

Z potěšení svého nad znamenitě odbytou korunovační slavností a z uspokojení, že moc jeho rozhoduje i o obsazování trůnu říše německé, vyrušen byl v této chvíli šťastný král Václav nanejvýš bolestným zármutkem. Královna Jitka, majíc nedlouho po porodu, unavila se při slavnostech korunovačních tak, že následkem toho dne 18. června zemřela. Radost králova i utěšení země po nádhery a slávy dnech byly v tak krátké době zapuzeny žalostí, kteráž byla jako předzvěstí a počátkem dalších napotomních nesnází králových i státních.

Hrdý a panovačný vévoda Albrecht jedenkrát

mu podané naděje na císařskou korunu více se nevzdal a po nezdařeném sjezdu v Chebu, kde se o sesazení císaře Adolfa mělo jednati, konán v únoru r. 1298 nový sjezd ve Vídni pod zástěrou zasnoubení českého králevice Václava (III) s jedinou dcerou krále uherského Eliškou. Při tom však jednáno hlavně o sesazení Adolfa nasavského a o povýšení vévody Albrechta za císaře. Králové český i uherský slíbili mu svou pomoc, tak že Albrecht ihned z jara potom vytáhl proti Adolfovi, kterýž byl zatím výrokem několika kurfiřtů s říšské své důstojnosti sesazen. Než Adolf práva svá udatně hájil a v obraně jejich v bitvě u Gellenheimu dne 2. července rekovsky bojuje na prospěch Albrechtův padl jako dvacet let před tím stalo se na prospěch Albrechtova otce králi českému Přemyslu Otakarovi.

Potom byl Albrecht rakouský dne 27. července v Frankfurtě zvolen a dne 24. srpna v Čechách korunován na císaře německého, při čemž krále Václava, na jehož pomoci a přátelství všechny tyto Albrechtovy úspěchy spočívaly, obmyslil značnými výhodami v Lužici, Míšni a Plisensku, čímž král Václav rozšířil říši svou za Krušné hory, ovládnuv tak největší díl nynějšího Saska.

Při tom však tak důvěrně k svaku Albrechtovi, jehož býval druhdy nejpříkřejším nepřítelem, přilnul, že při korunování jeho manželky Elišky dne 16. listopadu v Norimberce konaném zastával svůj úřad jako nejvyšší číšník říše německé s královskou českou korunou na hlavě, načež mu následovního dne vydal Albrecht zápis, „že to stalo se jen z pouhé lásky, bez pohoršení českého práva, ježto králové čeští měli to právo, užívati koruny své také ve přítomnosti cí-

sařiv, nikoliv ale povinnost, s korunou na hlavě konati službu číšnickou.“

Jak tuto lásku Albrecht králi Václavovi splatil a odměnil, ukázala leta ihned následující.

Když říše česká pod žezlem krále Václavovým rozvíjela se utěšeně pro své příslušníky v pokojný a blahý domov, skončila politika r. 1295 ve Hnězdně korunovaného krále polského Přemysla jeho zavražděním od vlastních lidí. A po této události rozbouřily se v říši polské domácí spory mezi knížaty ve kruté rozepře, z nichž panstvo polské vidělo spasné východiště v tom, že nabídlo osiřelou korunu českému králi Václavovi, od něhož očekávalo, že se mu podaří neblahé poměry polské upravit v utěšený pořádek. Aby měl právní nárok na korunu tu, nabídli mu polští pánové v manželství po Přemyslovi pozůstalou dceru Elišku nebo-li Rejčku. Král Václav znamenitou tuto nabídku ochotně přijal a v letě r. 1300 vypravil se do Polska, jež ovládl a byl ve Hnězdně za polského krále korunován za souhlasu všech knížat, mimo Vladislava Lokýtku, kterýž potom zbaven všech svých panství po cizině bloudil.

Šťastný tento pro krále Václava sběh událostí sloučil státy český a polský pod jedno žezlo v říši, jejíž moci v této době v Evropě rovné nebylo, což oběma bratrským, jazykem i krví sobě nejbližším národům nejkrásnější budoucnost slibovalo. Avšak štěstí krále Václava objímající přálo mu ještě dále a více. V Uhrách totiž králem Ondřejem r. 1301 vymřel rod Árpádův bez mužského dědice. Papež Bonifác III. si přál, aby se králem uherským stal Karel Robert z rodu Anjou, po přeslici s vyhaslým královským rodem spřízněný, prohlásiv Uhry za říši stojící pod ochranou

stolice papežské. Karel Robert ihned se do uherské říše vypravil, aby se tam panství ujal, avšak přátelsky vítán byl pouze v Chorvatsku a v Dalmacii. Druhým nápadníkem na trůn uherský byl císař, kterýž odvozoval k němu své právo z toho, že své doby r. 1290 císař Rudolf připojil království uherské jako odumrt k říši německé, což však bylo vyvráceno, když poslední Arpádovec Ondřej, pocházející z poboční linie, právo své na korunu uherskou vojensky uhájil.

Než panstvo uherské nároků těchto nápadníků nedbalo, ale vyslalo v červenci r. 1301 znamenitou deputaci za králem českým Václavem, aby mu korunu uherskou nabídl. Ku kroku tomuto přimělo magnáty uherské mnohonásobné krevní příbuzenství, jímž byli Arpádovci a Přemyslovci od starodávna spojení a zejména pak příbuzenství jejich data nejnovějšího, totiž r. 1298 ve Vídni vykonané zasnoubení králevice českého Václava s Eliškou, jedinou dcerou krále Ondřeje. Vedle toho odmítající vměšování se císaře i stolice papežské ve státní záležitosti uherské hledali panovníka, jenž by za těchto poměrů z vůle národa propůjčené mu koruny a tím i svobod říše uherské obhájit si dovedl. K tomu pak byl za doby té spůsobilým jedině český král Václav, kterýž však v nepopíratelné své vladařské svědomitosti a nejsa marnivým a ctižádostivým netroufal si, že by ve třech korunách dle svého přání dokonale vládl mohl a proto nabídl uherské deputaci za krále na místě svého dvánáctiletého syna a jediného dědice králevice Václava, snoubence skutečné dědičky koruny uherské. Deputace nabídnutí toto přijala a král Václav vypravil syna svého s ní do Uher s mocným vojskem, jež stranu Karla Roberta u Ostřihoma a u Stolního Bělehradu

porazilo. Králevič Václav byl napotom ve Stolním Bělohradě za krále zvolen a 26. srpna svatoštěpánskou korunou od arcibiskupa Kolockého korunován a pak do Budína jako král uveden.

Stát český stál na doposud nebývalém vrcholu své moci a váhy. Královská rodina jeho nesla tři koruny, kteréž se potom všechny měly soustřediti na hlavě českého krále Václava, jemuž by v Evropě panovníka rovného nebylo. Jest to zjev zajisté nanejvýš tragický, že tato veliká a přeskvělá budoucnost kynula poslednímu Přemyslovi a snad jenom proto poslednímu, že mu kynula — —

Než nepředbíhejme času! Tato velká budoucnost syna krále Václava II. byla by se snad i skutkem stala, kdyby byl on býval prozíravě přihlížel ke všem možnostem, jež v politice přehlížeti bez trestu nelze. Kdyby byl Václav II. panovačného svaka svého Albrechta ponechal v jeho nesnázích, kdyby se byl o jeho povýšení nestaral, není nemožno, že by se byl sám a syn jeho nedožil toho nevděku, kteréhož se nyní musili dočkati. Za to, že král Václav II. přispěl k zahubení císaře Adolfa a že na místo jeho povýšil svaka, jehož nehodnost sám dobře poznal snad proto, že mu tím Prozřetelnost dávala v čas výstrahu.

Do takořka nejvyšší možné míry vzrostlá moc Přemyslovců polekala a závistí naplnila především císaře Albrechta, který přes to, že od svaka Václava užil za nehodné s ním jednání přemíru lásky a přátelství, jal se proti němu sočiti, při čemž našel horlivého druha v papeži Bonifaciově VIII., pohněvaném a uraženém proto, že vůle jeho ve příčině obsazení trůnu království uherského nestala se skutkem. Doposud spolu rozvádění pánové tito ihned hleděli dosavadní

své nepřátelství urovnati, aby se oba napotom spojili proti Přemyslovcům, jejichž nyní nabytá práva byl císař nejenom ze stanoviska spravedlnosti, alebrž i z důvodů vděčnosti vlastně povinnen hájit, ale on se ochotně propůjčil papeži jako nástroj proti nim. Král Václav všemožným způsobem hleděl papeže si nakloniti a získati, avšak tím snad právě docílil opaku, neboť Bonifac VIII. na konec zazlíval mu nejenom přijetí koruny uherské pro syna Václava, ale popíral mu i právo na korunu polskou a smířiv se s císařem Albrechtem, jemuž doposud uznání a potvrzení jeho volby za císaře odpíral, prohlásil Karla Roberta za jedině pravého dědice království uherského a vólbu i korunování krále Václava prohlásil za neplatné, spolu pak žádal, aby se král Václav II. vzdal titulu krále polského ve prospěch Vladislava Lokýtky, jemuž tuto říši jako dědictví přiřkl.

Přez to, že král Václav byl v této zajisté nepřijemné pro něho záležitosti ve přátelských stycích a jednáních s francouzským králem Filipem Krásným, neváhal císař Albrecht ve své vládychtivosti a troufalosti najednou ochotně se chopiti pokusu papežova býti rozsudím a udílečem korun a opíraje se o papežskou bullu vyzval krále Václava, aby mu království uherské i polské, Krakovsko, Míšeň i zemi chebskou postoupil a aby mu odevzdal stříbrné doly kutnohorské na šest let k užívání, anebo aby položil 80.000 hřiven stříbra za desátek ze drahých kovů říši prý povinný a dosud dlužný.

Za těchto poměrů stalo se r. 1304 postavení mladičkého krále Václava v Uhrách nanejvýš nebezpečným, ani mnozí dřívější stoupenci ho opustili. Proto český král Václav s mocným vojskem vtrhl do Uher,

aby ho z povážlivé té situace vyprostil. Šťastně dostal se až do Budína a vzav syna i královskou korunu uherskou s příslušnými klenoty vrátil se, cestou útoky Karla Roberta, Rudolfa rakouského a některých mocnějších magnátů napadán a obtěžován, do Čech, kamž za ním v září vytrhl císař Albrecht, jemuž však král Václav, ačkoliv měl na 100.000 bojovníků pohotově na různých místech v zemi rozloženo, k bitvě příležitosti neposkytl, tak že se mu podařilo proniknouti 18. října 1304 až ke Kutné Hoře, po jejížto dolech nejvíce dychtil. Avšak horníci se ve městě zavřeli a jali se mu pod velením pánů Jindřicha z Lipé a Jana ze Stráže (Wartenberka) udatně vzdorovat, tak že všechny jeho útoky byly krvavě odbyty. K tomu pak se přihodilo, že v táboře císařově začal lid houfně mřítí a koně hynuli, což stalo se následkem otrávení vod, do nichž horníci v této době naházeli hutnických odpadkův. Zatím pak ohrožené Kutné Hoře táhla na pomoc ze všech stran česká vojska, jichž se však císař Albrecht nedočkal, nýbrž nastoupil zpáteční tažení z Čech, jež se podobalo zbabělému útěku. Dospěv do svých zemí jal se jednati s králem Václavem o smíru, mnoho ze svých požadavků slevuje. Než znovu od něho uražený svak nyní o nějakém vyjednávání ani slyšeti nechtěl, ale horlivě zbrojil, což císař Albrecht činiti nemohl, an neměl žádných peněz, kterážto nouze způsobila ve vojsku jeho nevoli a výtržnosti, když mu ani za vykonané služby zaplatiti nemohl. Postřechnuvše tuto císařovu tíseň někteří němečtí knížata, ihned v oddanosti k němu valně ochladli, tak že výsledek nastávající války klonil se r. 1305 přízní svou na stranu Václavovu, kterýž však více do pole nevytáhl. Zůstav následkem strastiplného mládí postavy malé a

sláb a potom záhy jav se rozmanitých údělů života užívati, byl stále zdraví velice, chabtrného, jež si pak lonským tažením do Uher a potom starostmi při vpádu Albrechtově do Čech tak oslabiti a podkopati musil, že z jara r. 1305 přepaden byl suchou zimnicí, snad souchotěmi, ulehl a za trapných bolestí dne 21. června večer nábožně umřel pamatovav na věrnost a příchyllost duchovenstva českého i za doby nepřízné papežovy mu prokazované hojnými odkazy českým kostelům a klášterům a urovnáv před skonáním svým veškeré záležitosti, jež spraviti mohl.

Král Václav zemřel stár 34 let a panování jeho znamená pro stát český jednu z nejplatnějších dob, jakých kdy užiti mohl, aby se sesílil a upevnil. Vladaření Václava II. vyniká v českých dějinách jako maják, k němuž s potěšením možno každému Čechu přiklížeti.

Příčiny toho každý sledovatel jeho politiky zajisté pochopuje, neboť i některé její chyby znamenají na druhé straně jenom úspěšnost a křesťanské smýšlení, jejichž zneuznání a zneužití je k necti těm, kdo se toho dopustili.

Tři nyní rodem Přemyslovců ovládané koruny spadly všechny celou tíhou svou na mladou doposud hlavu jediného mužského jeho člena krále uherského Václava, tehdy mládence šestnáctiletého. Všechna moc a všechna sláva z nich plynoucí octly se v ruku skoro doposud chlapce, jehož však sličný zjev, krásná postava a znamenité duševní schopnosti slibovaly jemu nejkrásnější budoucnost a zemím pod jeho žezlem soustředěným spanilomyslného krále, kterýž napomenutí záhy mu zemřelého otce zdál se míti v trvalé paměti. Řeč jeho byla moudrá a konání opatrné, při čemž

honosil se vzácnou ozdobnou výmluvností, uměje plyně hovořiti česky, latinsky, německy a maďarsky.

Důvěra mocných v zemi i lidu byla k tomuto jinochu na trůně tak silnou, že se nenalezl nikdo, kdo by nepřátelům jeho mohl nebo chtěl jenom té nejmenší naděje poskytnouti, že by osiřelý mládenec, za pomoci svých věrných, práv říší svých neuhájil. Tolik měl věrných! Zajisté celý národ český, kterýž k němu jako k nové zářné hvězdě na obzoru budoucnosti státu českého a k němu přivtělených zemí pohlížel.

Proto také strýc císař Albrecht po smrti krále Václava neodvážil se zajisté že jenom z dobře uvážených důvodů nčiniti na mladého krále Václava III. útok, aby na něm vynutil, k čemu otce jeho přiměti nemohl. Proto poslal za mladým vladařem do Prahy smírné posly, jejichž návrhy pak mladý král ochotně přijal na místě, aby se na neoprávněného k ním navrhovatele ohořil, neboť vojenskou sílu měl k tomu sebranou a k boji připravenou a uhájení jeho práv dychtivou. Lehkovážně postoupil císaři Albrechtovi od zemí českých Chebsko a Míšeň za to, k čemu císař žádného práva neměl, že se prý totiž zřiká svých nároků na korunu českou, na království polské a na všechny ostatní země a državy (čímž se měly rozuměti Uhry, jež císař Albrecht z ohledu k papeži a Karlu Robertovi jmenovati nechtěl), ichž král Václav dědickým nebo jakýmkoliv právem byl nabyt. Od říše polské pak zastavil král Václav markrabím braniborským Pomořany.

Tato lehkovážnost, že v době, kdy české království bylo s největším nadšením s s nejpilnější důkladností připraveno k vojně, v níž byl by císař Albrecht nutně podlehl, způsobila v Čechách nemalé zděšení,

neboť byla počátkem obratu v až doposud vážném smýšlení mladého krále, jehož mysl se náhle tak změnila, že skutky další jeho lehkomyšlnosti a daremnosti nemají v dějinách sobě rovných. Nedlouho potom, když císaře Albrechta z jeho válečných nesází vysvobodil a ještě zbytečně zemí se zbavil, daroval v Brně Ottovi bavorskému uherské království, vydav mu zároveň také korunovační jeho klenoty, při čemž také zrušil své zasnoubení s dcerou posledního Arpádovce Ondřeje Eliškou a dne 5. října oženil se s dcerou knížete těšínského Meška Violou, jednou z nejspanilejších žen svého věku.

Skutkové tito při nikterém králi nevidaní a neslýchaní způsobili ovšem že všeobecný podiv a rázem vyvrátili všechny krásné naděje kladené v mladistvého krále, kterýž se učinil nejenom před cizinou vládařem do krajnosti směšným, ale potom doma zahazoval se způsobem, kterýž neměl při králi příkladu. „Nejraději bavil se ve společnosti mladíkův sobě rovných, a protož tovaryšil zvláště s takovými syny předních pánův českých, kteří oddávali se s ním všeliké prostopášnosti. Hra v kostky, nemírné pitky, záliba v oplzlostech, ba i rozpustilá noční toulání se po ulicích pražských, vcházejíce u něho čím dále tím více v obyčej, zdály se že zdarebačí knížete někdy nadějného. Často v pozdní noci, když po dlouhém chlastu, vínem opojený, sotva smyslův svých mocen zůstal, nešlechtní kamarádi vyluzovali od něho sliby na propůjčení jim vzácných statkův, o jichž okamžité stvrzení zápisem i pečetí neopomíjeli domahati se u královského kancléře M. Petra hned na místě: a když ten zdráhal se, jak náleželo, uposlechnouti nerozumných a neplatných rozkazův opilého krále, popouzeli tohoto ke hněvu tak dlouho,

až zastrašený kancléř učinil jim po vůli. Ovšem že mladý král potom, vystřízlivěv, mrzel a hněval se na takové nadužívání jeho lehkomyšlnosti, ba i pochválil smělý odpor kancléře a ostatních rad svých, ale upadával předce příliš často do podobné neplechy zase a Viola nepůsobila mocí takovou v mysli manžela svého, aby uchránila ho podobných poklések.“

Takovéto počínání si krále vedlo ovšem že za otce jeho tak znamenitě rozkvetlý stát český, jeho moc, sílu i vážnost na pokraj nezbytné záhuby a proto vzbuzovalo v srdcích všech vážných vlastenců ty nejtrapnější obavy, jímž zbraslavský opat Konrád, nejdůvěrnější přítel jeho otce, neváhal dáti důtklivého průchodu. Když totiž pustnoucí král Václav III. navštívil ve výročí úmrtí svého otce jeho hrob na Zbraslavi, tu přítomný tomu opat Konrád slovy jakoby ústy otce mluvenými živě a důtklivě vylíčil mu jeho dosavadní jednání a skutky poukazuje k tomu, jak hluboko klesl pod velikost svého otce, jakou hanbou a nevážností obklopil své jméno před přítomným světem a jak je ponížil před veškerou budoucností. Důrazně mu představil, jak moc a říši svou nechal poklesnouti a připomenul mu, že to národové státu jeho as sotva dlouho budou schovívavě snášeti.

Král Václav napomenutím tím zdál se býti hluboce pohnut. A proto hleděl nad svými neřestmi vítězití, snaže se jich vystříhati. Po neslýchaně lehkovážném pozbytí koruny uherské brozila mu nyní ztráta koruny polské, kde zeměsprávcové jeho více nemohli odpor proti ním vedený přemoci, ana byla nepěkná pověst o jednání mladého krále po Polsce také tak roznešena, že vážní tamní činitelé se od něho zcela důvodně odvraceli, chýlíce svou přízeň ke Vladislavu Lokýtkovi,

tak že král Václav chtěje si korunu polskou uchrániti, musil se na její obranu do Polska vypraviti.

Sněm království českého bez odporu mu tažení toto povolil, což svědčí, že Polska pokládána byla za část říše české, an nikdy podobných výprav nepovoloval než na obranu státu a jeho mezí. Vojsko do Polsky táhnoucí mělo se soustřediti u Olomouce, kde se mu král sám hodlal v čelo postaviti a dále je vésti. Za příčinou tou se Václav začátkem srpna roku 1306 do Olomouce odebral a usídlil se v kapitulním děkanství.

Dne 4. srpna za parného poledne si seděl a když vedrem obtěžován vyšel v nedbalkách ze své komnaty, přepadl ho neznámý muž, kterýž ho třemi bodnutími dýkou proklál a usmrtil. Za zmatku potom nastalého chytily stráže v domě na ochranu krále rozestavené prchajícího z domu muže, ježž na místě rozsekaly. V osobě té, za vraha krále Václava pokládané, zjištěn byl Durink Konrad z Botenšteina. Jest-li však on byl královrahem posledního Přemyslovce nebo jest-li někdo jiný skutek ten spáchal, bezpečně zjištěno nebylo nikdy, třebaž že podezření a vina toho sváděna na různé osobnosti, mezi nimiž jmenován byl ve přední řadě císař Albrecht.

Rod Přemyslovců králem Václavem po meči vyhynul a po přeslici zbyly z něho dcery Václava II. kněžny Anna, vdaná v únoru r. 1306 za knížete Jindřicha korutanského, Eliška dleci ve klášteře svatojirském na hradě pražském na vychování a Marketa, snoubenka knížete vratislavsko-lehnického Boleslava.

Neočekávaným skolem krále Václava III. uvedena byla říše česká v zmatky a nesnáze, protože nebylo dostatečně určitého opatření pro tento případ, tak že

státu a národu českému kynuly nemalé rozpaky, koho by měl nyní na osiřelý svůj trůn dosaditi.

Ze slovanských knížat nebyl tehdy žádný ani mocí, ani nějakými důvody k tomu způsobilý, v Uhrách nebyla panovníčí otázka doposud vyřízena a proto z toho ze všeho plynulo, že trůn český následkem toho asi opanován bude některým ze knížat německých, o čemž ovšem náleželo rozhodnutí stavům království českého, jímž se hned z Němec hlásili kandidáti, kteří nároky své na trůn český odůvodňovali ze svého příbuzenství s Přemyslovci po přeslici. To však náleží již ve knihu jinou, ana historie Přemyslovců smrti krále Václava III. skonává.

Při vypisování její nehověli jsme žádným strojeným umělostem; s myslí hluboce a trapně dojatou líčili jsme stíny skutků a politiky členů slavného tohoto rodu na trůně českém i s radostí netajenou těšili jsme se ze všeho, co ve prospěch zvelebení vlasti své a v zájmu dobřebytí národa vykonali. Jest-li při některém stinné stránky jeho povahy a politiky přemáhají stránky světlé, to dnes dávno není rozhodujícím, neboť nám dnešní většině Čechů jde především o to, abychom seznali skutky jejich tak, jak se sběhly a abychom z nich vyvodili pro své smýšlení vše, co nás může nikoliv zarmoutiti, ale potěšiti a povznést.

A toho jest tolik, že ani skutečně místy žalostných dějů doby Přemyslovců netřeba nám smutnými zraky vzpomínati, neboť právě z nich plyne nám to posilující naučení, že říše česká od svého počátku ze všech svých ponížení probrala se vždycky opět k nové slávě, že lid český po největších utrpeních a trampotách vždycky svůj domov proti nevlídnému sousedstvu šťastně si obhájil a pravidelně nejčernější nevděk nej-

platnějšími dobrodiními oplácel. Stát český nebyl nikdy zachráněn říší německou, ale říše německá byla povinna mnohokrát již i za doby Přemyslovců býti povděčnou státu českému za své spasení, za svůj mír a blahobyť, za své všecko — —

A to se v dějinách evropských opakovalo napotom vícekrát a jistě bude se opakovati zajisté ještě, že moc a sláva koruny svatováclavské bude štítem a ochranou těch, kdo nevděčně a nepřátelsky ji podceňují a proti ní útočí.

Již v době Přemyslovců bylo rozšířeno v českém lidu proroctví, že český král bude panovati do konce světa. Po tolika zkušenostech, jichž od doby Přemyslovců stát a národ český zažili, můžeme zcela bezpečně věriti dále, že český král panovati bude až do konce světa, a proto také české království a český národ do konce světa nepominou!

K tomu nám i naším budoucím dopomáhej Bůh, přes hněvy všech, kdo dnes proti nám zuří a bouří! My Čechové, posílení poznáním dějin svého státu a národa, hluků těch se nebojíme a báti nemusíme, neboť jsou jenom málomocným výrazem toho, jak velice se původcové jejich strachují před velikostí významu koruny svatováclavské a před ctnostmi a dobrými vlastnostmi českého lidu.

